

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS ATSTOVO
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISME**

2008 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2008-02-27

Vilnius

TURINYS

I. Vyriausybės atstovės Europos Žmogaus Teisių Teisme 2008 metų veiklos ataskaitos santrauka	3
II. Vyriausybės atstovės Europos Žmogaus Teisių Teisme veikla siekiant užtikrinti valstybės interesų gynimą ir jos atstovavimą Europos Žmogaus Teisių Teisme bei Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komitete	5
1. Perduotos Vyriausybei bylos, kuriose 2008 m. parengta ir pateikta Vyriausybės pozicija	6
2. Darbas su Teismo iki 2008 metų Vyriausybei perduotomis bylomis	8
3. Dalyvavimas Teismo procesuose trečiosios šalies teisėmis	9
4. Taikūs susitarimai	10
5. Naujos ar pasikartojančios Konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje problemos pagal 2008 m. Teismo perduotas bylas	10
III. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. priimti sprendimai dėl bylų esmės ir nutarimai bylose prieš Lietuvos Respubliką	13
1. Įvadas	13
2. 2008 m. Teismo sprendimai ir nutarimai, kuriuose nagrinėta:	
a) Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą)	15
b) Konvencijos 8 straipsnis (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą)	17
c) Konvencijos 2 (teisė į gyvybę) ir 3 (kankinimo uždraudimas) straipsniai	17
d) Konvencijos 10 straipsnis (saviraiškos laisvė)	17
e) Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnis (teisė į nuosavybę)	18
3. Naujos ar pasikartojančios Konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje problemos pagal 2008 m. Teismo išnagrinėtas bylas prieš Lietuvą	19
IV. Vyriausybės atstovės Europos Žmogaus Teisių Teisme veikla vykdant Teismo priimtus sprendimus	22
1. Veikla vykdant Teismo ankstesniais metais ir 2008 m. priimtus sprendimus	22
2. Teismo sprendimų vykdymo srityje iškilusios problemos	25
V. Vyriausybės atstovės Europos Žmogaus Teisių Teisme veikla siekiant stiprinti Europos žmogaus teisių konvencijos pažeidimų prevenciją Lietuvoje	27
1. Veikla, siekiant stiprinti Konvencijos pažeidimų prevenciją Lietuvoje	27
2. Problemos, susijusios su Lietuvos teisėkūros procesu	29
Artimiausio laikotarpio prioritetingos Vyriausybės atstovės Europos Žmogaus Teisių Teisme veiklos kryptys	30

Priedai

1 priedas: Perduotų Vyriausybei bylų, kuriose 2008 m. parengta ir pateikta Vyriausybės pozicija, esmė ir bylų, kuriose Teismas Vyriausybei 2008 m. uždavė preliminarinius klausimus, esmė	31
2 priedas: Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalga	37
3 priedas: Sprendimai prieš Lietuvą pagal pažeistus ir nepažeistus Konvencijos straipsnius	50
4 priedas: Vyriausybei perduotų bylų statistika pagal proceso Europos Žmogaus Teisių Teisme stadijas	54

I. LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS ATSTOVO EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISME 2008 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS SANTRAUKA

2008 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovas Europos Žmogaus Teisių Teisme (toliau tekste – ir Vyriausybės atstovė) vykdė atstovavimo Europos Žmogaus Teisių Teisme programą*, siekdamas 2 pagrindinių strateginių tikslų: užtikrinti valstybės interesų gynimą ir jos atstovavimą Europos Žmogaus Teisių Teisme (toliau tekste – ir Teismas) bei Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komitete bei stiprinti Europos žmogaus teisių konvencijos (toliau tekste – ir Konvencija) pažeidimų prevenciją Lietuvoje ir su šiais tikslais susijusių uždavinių įgyvendinimo. Kaip ir ankstesniais metais, pagrindinė atstovo veikla buvo Lietuvos Respublikos interesų gynimas Europos Žmogaus Teisių Teisme.

Siekdama **pirmojo strateginio tikslo** – užtikrinti valstybės interesų gynimą ir jos atstovavimą Europos Žmogaus Teisių Teisme bei Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komitete – Vyriausybės atstovė 2008 metais: parengė Vyriausybės pozicijas (paaiškinimus, medžiagą ir argumentus) dėl skundų, pateiktų prieš Lietuvos Respubliką 17 bylų: 14 bylų Lietuvai buvo perduota, jose Teismas pateikė 37 klausimus ir 3 bylose Teismas preliminariai uždavė 4 klausimus; dar į 8 Teismo užduotus klausimus atsakyta bylose, perduotose iki 2008 metų; derėjosi pagal kompetenciją dėl taikių susitarimų 3 bylose; pateikė Vyriausybės pastabas dėl pareiškėjų atsikirtimų ir teisingo atlyginimo 7 bylose; ėmėsi priemonių, kad būtų įvykdytos Teismo sprendimuose numatytos individualios priemonės (sumokėtas teisingas atlyginimas 4 bylose) bei bendrosios priemonės: pateikta informacija nacionalinėms institucijoms apie Teismo priimtus sprendimus, organizuotas Teismo sprendimų vertimas į lietuvių kalbą bei jų išplatinimas teismams ir kitoms valstybės institucijoms; apie atliktus sprendimų vykdymo veiksmus 12 bylų informavo Europos Tarybos Ministrų Komitetą; užtikrino Lietuvos Respublikos dalyvavimą Europos Žmogaus Teisių Teismo procese trečiosios šalies teisėmis 1 byloje.

2008 m. gruodžio 31 d. duomenimis iš viso Teisme buvo nagrinėjamos 42 bylos prieš Lietuvą, kurios buvo perduotos Lietuvos Respublikos Vyriausybei, 39 bylose laukiama Teismo sprendimų dėl priimtumo ir esmės, 1 byloje laukiama Teismo sprendimo dėl pareiškimo priimtumo, 2 bylose Teismas jau yra priėmęs nutarimus, pripažindamas pareiškimus priimtinais arba iš dalies priimtinais, tačiau dar nėra nusprendęs dėl jų esmės.

Vyriausybės atstovės pateikiamoje veiklos ataskaitoje nėra labai tikslinga remtis Atstovavimo Europos Žmogaus Teisių Teisme programos rezultato ir produkto kriterijais, nes, atsižvelgiant į tai, kad atstovavimo Europos Žmogaus Teisių Teisme veiklos rezultatai didžiają dalimi priklauso nuo paties Teismo veiklos aktyvumo, Vyriausybės atstovės veiklą vertinti pagal užsibrėžtus produkto ir rezultato kriterijus yra sudėtinga. Pavyzdžiui, intensyvus Teismo darbas 2008 metais didžiają dalimi nulėmė ir Vyriausybės atstovės veiklos apimtį padidėjimą. Be to, kad Teismas 2008 m. Vyriausybei perdavė didelį skaičių bylų, Teismas per 2008 m. iš viso priėmė net 13 sprendimų dėl bylų esmės (įskaitant ir tas bylas, kurios buvo pradėtos nagrinėti daugiau kaip prieš 4 metus) ir 3 nutarimus, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą:

- 11 bylų Teismas Lietuvą pripažino pažeidusia Konvenciją;
- 2 bylose Konvencijos pažeidimai nenustatyti;

* Vyriausybės atstovas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. liepos 3 d. nutarimu Nr. 929 patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovo Europos Žmogaus Teisių Teisme nuostatus yra tiesiogiai atskaitingas Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Atstovo veiklos organizacinį ir techninį aptarnavimą vykdo Teisingumo ministerija. Atstovavimo Europos Žmogaus Teisių Teisme programa yra viena iš Teisingumo ministerijos programų.

3 bylose Teismas pareiškimus paskelbė nepriimtinais;

1 bylą Teismas nutarė išbraukti iš bylų sąrašo, nusprendęs, kad pareiškėjas nebepalaiko savo pareiškimo, ir nustatęs, kad toliau nagrinėti šią bylą nėra pagrindo.

Išaugęs Teismo iš esmės išnagrinėtų bylų prieš Lietuvą skaičius 2008 metais lėmė santykinį pažeidimų skaičiaus bylose prieš Lietuvą padidėjimą. Pavyzdžiui, per 2006 metus Teismas priėmė 6 sprendimus dėl bylų esmės (visuose nustatyti Konvencijos pažeidimai), 6 nutarimus dėl bylų priimtumo (4 bylose Teismas pareiškimus paskelbė nepriimtinais), 1 nutarimą dėl taikaus susitarimo, 5 nutarimus ir 1 sprendimą dėl bylų išbraukimo iš sąrašo; per 2007 metus Teismas priėmė 4 sprendimus dėl bylų esmės (3 nustatyti Konvencijos pažeidimai), 5 nutarimus dėl bylų priimtumo (4 bylose Teismas pareiškimus paskelbė nepriimtinais), 1 sprendimą dėl taikaus susitarimo, 3 nutarimus dėl bylų išbraukimo iš sąrašo.

Pastebėtina, kad kiekybiniai rodikliai iš esmės netiksliai atspindi Vyriausybės atstovo veiklą, nes, nepaisant to, kad per metus prieš Lietuvą pateiktųjų skundų skaičius keletą pastarųjų metų išlieka stabilus – 2008 m. gruodžio 31 d. pirminio nagrinėjimo laukė 448 skundai prieš Lietuvą (2007 m. gruodžio 31 d. – 420, 2006 m. gruodžio 31 d. - 464 skundai) – didėja skundų prieš Lietuvą Teisme apimtis, jų turinys tampa vis sudėtingesnis teisiniu požiūriu.

Antrojo strateginio tikslo – stiprinti Europos žmogaus teisių konvencijos pažeidimų prevenciją Lietuvoje – įgyvendinimą atspindi šie Vyriausybės atstovės veiklos rezultatai – pateikta informacija Lietuvos valstybės institucijoms apie visus 2008 m. Teismo priimtus sprendimus ir juose nustatytų pažeidimų priežastis bei apie priimtus nutarimus dėl priimtumo bylose prieš Lietuvą, pateikta informacija apie Vyriausybei naujai perduotas bylas prieš Lietuvą, iš kurių jau galima matyti tikėtinas Konvencijos taikymo problemas, kartu su Teisingumo ministerija surengta tarptautinė konferencija „Europos žmogaus teisių konvencijos įgyvendinimas: patirtis ir problemos“. Teismo sprendimai, nutarimai bei jų vertimai į lietuvių kalbą nuolat skelbiami Teisingumo ministerijos tinklapyje. Visiškai parengtas ir 2009 m. bus išleistas specialus leidinys (leidiniai), kuriame bus pateikiami Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai bylose prieš Lietuvos Respubliką, priimti nuo 2005 m. liepos 1 d. iki 2007 m. gruodžio 31 d., lietuvių kalba. Iš viso minėtame rinkinyje numatoma publikuoti 43 Teismo priimtus sprendimus ir nutarimus bylose prieš Lietuvą. Jau baigiama versti į lietuvių kalbą ir visus 17 per 2008 metus Teismo priimtų sprendimų ir nutarimų bylose prieš Lietuvą, kuriuos ateityje taip pat planuojama išleisti atskiru rinkiniu. Per 2008 metus buvo parengtas ir 2009 metais Teisingumo ministerijos interneto puslapyje pradės veikti iš esmės atnaujintas ir pertvarkytas atskiras skyrius „Atstovavimas Europos Žmogaus Teisių Teisme“, vietoje šiuo metu veikiančio skyriaus „Europos Žmogaus Teisių Teismas“.

Vyriausybės atstovė aktyviai dalyvavo Lietuvos teisėkūros procese, ne tik vykdant jau priimtus Teismo sprendimus bylose prieš Lietuvą, kuriuose buvo konstatuotos įvairios Konvencijos taikymo Lietuvoje problemos, bet ir, kas ypač svarbu, teisėkūros procesuose, skirtuose Konvencijos pažeidimų prevencijai. Į Teisingumo ministerijos pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 – 2012 metų programos įgyvendinimo priemonių plano kaip viena iš priemonių yra įtrauktas galimybės parengti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymų projektus bei, prireikus, kitus teisės aktų projektus, išanalizavimas, siekiant numatyti veiksmingą teisinės gynybos priemonę, kad būtų užkirstas kelias teisės į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimams; kaip kita priemonė yra įtrauktas būtinų teisės aktų pakeitimo projektų, susijusių su Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymu, parengimas. Vyriausybės atstovė 2008 metais aktyviai dalyvavo teisėjų, kitų teisėsaugos institucijų pareigūnų, valstybės tarnautojų mokymo apie žmogaus teises procese.

Vyriausybės atstovės aktyvesnę veiklą faktiškai atliekant Teismo sprendimų vykdymo koordinavimo funkcijas 2008 metais nulėmė tai, kad 2008 m. vasario 6 d. Europos Tarybos Ministrų Komitetas priėmė Rekomendaciją Nr. REC (2008)2 valstybėms narėms dėl veiksmingų vidaus institucijų gebėjimų neatidėliojant vykdyti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus. Atsižvelgiant į minėtos Rekomendacijos nuostatas, Vyriausybės atstovas 2008 m. rugsėjo 18 d. nutarimu Nr. 914 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. liepos 3 d. nutarimo Nr. 929 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovo Europos Žmogaus Teisių Teisme nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ buvo *inter alia* papildomai įgaliotas bendradarbiaujant su Teisingumo ministerija ir kitomis kompetentingomis institucijomis koordinuoti Teismo sprendimų vykdymą ir prireikus imtis ar inicijuoti atitinkamus veiksmus šioje srityje. Atstovas ne tik koordinuoja Teismo sprendimų vykdymą nacionaliniu lygmeniu, jis taip pat nuolat teikia informaciją Europos Tarybos Ministrų Komitetui apie Teismo sprendimų vykdymą, t.y., apie priimtas individualias ir bendrąsias priemones, siekiančias pašalinti pažeidimo priežastis bei užkirsti kelią kitiems panašioms pažeidimams.

Minėtais atstovo nuostatų pakeitimais buvo numatyta ir daugiau naujų Vyriausybės atstovo Europos Žmogaus Teisių Teisme funkcijų, kaip antai, atsižvelgiant į 2002 m. gruodžio 18 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtą Rekomendaciją Nr. REC (2002)13 valstybėms narėms dėl Europos žmogaus teisių konvencijos teksto ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos skelbimo ir platinimo valstybėse narėse, atstovo nuostatai papildyti jį įgaliojant dalyvauti skelbiant ir platinant Teismo praktiką. Įtvirtinus papildomas atstovo funkcijas, bus pagerintas teismų, teisėsaugos ir kitų institucijų, taip pat visuomenės informuotumas apie Konvenciją bei Teismo praktiką, stiprinama Konvencijos pažeidimų prevencija Lietuvoje.

Pažymėtina, kad nepaisant to, jog išsiplėtė atstovo veiklos sritis, papildomas finansavimas atstovavimo programai Europos Žmogaus Teisių Teisme nenumatytas, priešingai, 2009 metams jis net sumažintas.

II. VYRIAUSYBĖS ATSTOVĖS EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISME VEIKLA SIEKIANČI UŽTIKRINTI VALSTYBĖS INTERESŲ GYNIMĄ IR JOS ATSTOVAVIMĄ EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISME BEI JUNGTINIŲ TAUTŲ ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETE

Pažymėtina, kad pagrindinis atstovo uždavinys yra atstovavimas Lietuvos Respublikos interesams Europos Žmogaus Teisių Teisme, kadangi Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komitete tėra nagrinėjamas vienintelis skundas prieš Lietuvą, perduotas dar 2004 metais; išlieka tendencija, kad daugiausia skundų dėl galimų žmogaus teisių pažeidimų prieš Lietuvą pateikiama Teismui, o ne Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komitetui.

Kai Teismas Vyriausybei perduoda konkrečią bylą prieš Lietuvą, nustatęs terminą Vyriausybės pozicijai pagal užduotus klausimus pateikti, pirmiausia atliekama išsami nacionalinių teismų ir Teismo praktikos, nacionalinio ir tarptautinio teisinio reguliavimo, susijusio su perduotame pareiškime pateiktais skundais, analizė, siekiant paaiškinti valstybės institucijų, įskaitant teismus, sprendimus, surasti pagrįstus argumentus Vyriausybės pozicijai byloje apginti. Prireikus, bendradarbiaujama su atitinkamomis valstybės ir (arba) savivaldybių institucijomis, rengiami pasitarimai, susipažįstama su pareiškėjų bylomis, išnagrinėtomis nacionaliniuose teismuose, imamas kitų veiksmų siekiant užtikrinti tinkamą Vyriausybės pozicijos parengimą ir pateikimą Teismui, atsakant į Teismo byloje užduotus klausimus ir pateikiant jo prašomus dokumentus bei kitą informaciją. Pastaraisiais metais Vyriausybės pozicijos iš karto teikiamos dėl bylos priimtinumą ir esmės, nes Teismas, vadovaudamasis Konvencijos 29 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta išimtimi, šiuos klausimus dažniausiai sprendžia kartu. Vyriausybės pozicijos paprastai teikiamos anglų kalba, tik išimtiniais atvejais, kai Teismas, atsižvelgdamas į pareiškėjo prašymą,

leidžia jam/jai vartoti lietuvių kalbą, Vyriausybės pozicija byloje pateikiama dar ir lietuvių kalba. Vėliau Teismas Vyriausybei perduoda pareiškėjų atsikirtimus dėl pateiktos Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo byloje, nustatydamas terminą Vyriausybės pastaboms pateikti. Ne mažiau dėmesingai dirbama ir su tomis bylomis prieš Lietuvą, kuriose Teismas Vyriausybei užduoda preliminarius klausimus iki jų perdavimo, ieškant galimybių pateikti visus argumentus, kad byla Vyriausybei apskritai nebūtų perduota. Kol yra laukiama Teismo sprendimų naujai perduotose bylose prieš Lietuvą, pagal jose pateiktus skundus ir Teismo užduotus klausimus iškeliamos tikėtinos Konvencijos taikymo problemos Lietuvoje, apie jas informuojamos atitinkamos nacionalinės institucijos bei imamasi priemonių inicijuoti jų sprendimo galimus būdus.

1. Perduotos Vyriausybei bylos, kuriose 2008 m. parengta ir pateikta Vyriausybės pozicija:

1. DD prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 13469/06),
2. Laimutis Liuita prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 13472/06),
3. Gražina Grudzinskienė prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 31438/04),
4. Valentinas Aleksa prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 27576/05),
5. Arūnas Kudrevičius ir kiti prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 37553/05),
6. Andrius Šiktorovas prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 32120/06),
7. Petras Česnulevičius prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 13462/06),
8. Andrejus Novikas prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 45756/05),
9. Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija bei UAB „Tapinas ir partneriai“ prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 27930/05),
10. Žilvinas Loveika prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 31244/06),
11. Aurelijus Beržinis prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 45073/07),
12. Aurelijus Beržinis prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 20513/08),
13. Jonas Butkevičius prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 23369/06),
14. Danuta Iljina ir Evelina Sarulienė prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 32293/05).

Išsamiau apie šias bylas žr. Priedą Nr. 1 – *Perduotų Vyriausybei bylų, kuriose 2008 m. parengta ir pateikta Vyriausybės pozicija, esmė ir bylų, kuriose Teismas Vyriausybei 2008 m. uždavė preliminarius klausimus, esmė*, 31 p.

2008 metais išlieka tendencija, kad daugiausia bylų Vyriausybei perduodama dėl per ilgos pareiškėjų bylų nagrinėjimo trukmės – *inter alia* dėl šio tariamo Konvencijos pažeidimo Vyriausybei buvo perduotos **5 naujos bylos**: *Aleksa prieš Lietuvą, Beržinis prieš Lietuvą, Beržinis prieš Lietuvą (2), Novikas prieš Lietuvą* ir *Butkevičius prieš Lietuvą* ir dar vienoje užduoti preliminarūs klausimai: *Jonika prieš Lietuvą*. Atkreiptinas dėmesys, kad byloje *Butkevičius prieš Lietuvą* jau antrą kartą pasikartoja klausimas dėl per ilgos civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje nagrinėjimo trukmės – dėl to Teismas jau yra pripažinęs Lietuvą pažeidus Konvenciją byloje *Baškienė prieš Lietuvą* 2007 metais.

Palyginimui, iš Vyriausybei iki 2008 m. Teismo perduotų 23 bylų, kuriose šiuo metu yra laukiama Teismo sprendimų, net 16 bylų pareiškėjai *inter alia* skundžiasi dėl tariamų Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimų, 10 iš jų dėl per ilgos jų bylų nagrinėjimo trukmės.

2008 metais Vyriausybei perduota dar viena byla dėl tariamo piktnaudžiavimo spaudos laisve, pažeidžiant Konvencijos 8 straipsnį (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) – byla *Grudzinskienė prieš Lietuvą*. Primintina, kad dėl to Lietuva dviejose bylose: *Armonienė prieš*

Lietuvą ir Biruk prieš Lietuvą jau yra pripažinta pažeidusia Konvencijos 8 straipsnį. Pirmą kartą Vyriausybei perduota byla, kurioje dėl tariamo Konvencijos 10 straipsnio (saviraiškos laisvė) pažeidimo skundžiasi pati žiniasklaidos priemonė – byla *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija bei UAB „Tapinas ir partneriai“ prieš Lietuvą*.

2008 metais pastebima neigiama tendencija – išaugo Teismo perduotų bylų skaičius, kuriose pareiškėjai skundžiasi dėl Konvencijos garantuojamų absoliučių teisių: keturiose Teismo perduotose bylose pareiškėjai *inter alia* skundžiasi dėl tariamų Konvencijos 3 straipsnio (kankinimo uždraudimas) pažeidimų ir vienoje – dėl tariamo Konvencijos 2 straipsnio (teisė į gyvybę) pažeidimo. Byloje *Česnulevičius prieš Lietuvą* pareiškėjas skundžiasi dėl Konvencijos 2 straipsnio tariamo pažeidimo dėl to, kad Pravieniškių 1-ieji pataisos namai neužtikrino jo sūnaus saugumo ir dėl to, kad valstybės institucijos neatliko veiksmingo jo sūnaus nužudymo aplinkybių tyrimo; bylose *DD prieš Lietuvą* ir *Loveika prieš Lietuvą* - pareiškėjai - psichiniai ligoniniai *inter alia* skundžiasi dėl to, kad jų gydymas prilygo kankinimui ir nežmoniškam bei orumą žeminančiam elgesiui, draudžiamam pagal Konvencijos 3 straipsnį; byloje *Šiktorovas prieš Lietuvą* pareiškėjas, remdamasis Konvencijos 3 straipsniu, skundžiasi dėl kalinimo sąlygų policijos areštinėse, o byloje *Iljina ir Sarulienė prieš Lietuvą* – pareiškėjos pagal minėtą Konvencijos straipsnį skundžiasi tuo, kad dėl neproporcingų policijos pareigūnų veiksmų patyrė nežmonišką ir žeminantį jų orumą elgesį.

Palyginimui, iš Vyriausybei iki 2008 m. Teismo perduotų 23 bylų, kuriose šiuo metu yra laukiama Teismo sprendimų, tik trijose bylose pareiškėjai *inter alia* skundėsi dėl tariamų Konvencijos 2 ir (arba) 3 straipsnio pažeidimų (*Silickis prieš Lietuvą*, *Jelcovas prieš Lietuvą* ir *Leparskienė prieš Lietuvą*). Iš iki šiol Teismo išnagrinėtų iš esmės bylų prieš Lietuvą tik vienoje buvo konstatuotas Konvencijos 2 straipsnio pažeidimas (*Juozaitytė ir Bikulčius prieš Lietuvą*) ir trijose buvo konstatuoti Konvencijos 3 straipsnio pažeidimai, visose trijose dėl elgesio ar blogų kalinimo sąlygų įkalinimo įstaigose (*Valašinas prieš Lietuvą*, *Karalevičius prieš Lietuvą* ir *Savenkovas prieš Lietuvą*). Pastebėtina, kad vien tai, jog Lietuvos Respublikos Vyriausybei yra perduodamos bylos, kuriose pareiškėjai skundžiasi pagal minėtus Konvencijos straipsnius, jau savaime yra rimtas signalas Lietuvos institucijoms.

2008 metais išlieka ryški pastarųjų metų tendencija, kad didėja Vyriausybei perduodamų skundų prieš Lietuvą apimtis, jų turinys tampa vis sudėtingesnis teisiniu požiūriu, tai atspindi tokios 2008 metais Vyriausybei perduotos bylos kaip *DD prieš Lietuvą*, *Kudrevičius ir kiti prieš Lietuvą*, *Butkevičius prieš Lietuvą*, *Iljina ir Sarulienė prieš Lietuvą*, *Česnulevičius prieš Lietuvą*, *Aleksa prieš Lietuvą*, nors iš esmės ir kitos praėjusiais metais Vyriausybei perduotos bylos kėlė sudėtingus Lietuvos teisės ir Konvencijos taikymo ir aiškinimo klausimus (žr. Priedą Nr. 1 – *Perduotų Vyriausybei bylų, kuriose 2008 m. parengta ir pateikta Vyriausybės pozicija, esmė ir bylų, kuriose Teismas Vyriausybei 2008 m. uždavė preliminarius klausimus, esmė*, 31 p.). Šią tendenciją patvirtina ir tai, kad per du pastaruosius metus jau antrą bylą prieš Lietuvą nagrinės Teismo Didžioji Kolegija, Pažymėtina, kad abiem atvejais pati bylas prieš Lietuvą nagrinėjusi Teismo kolegija nutarė perleisti savo jurisdikciją Didžiajai kolegijai. Pagal Konvencijos 30 straipsnį kolegija gali tai padaryti bet kuriuo metu iki sprendimo priėmimo, kai kolegijos turima byla kelia sudėtingą Konvencijos ar jos protokolų aiškinimo klausimą arba kai klausimo svarstymas kolegijoje gali sąlygoti nesuderinamą su ankstesniu Teismo sprendimu rezultatą. 2008 metais Teismo Didžioji Kolegija iš esmės išnagrinėjo bylą *Ramanauskas prieš Lietuvą*, o šiais metais Vyriausybės atstovė buvo informuota, kad bylą *Cudak prieš Lietuvą* nagrinėjanti 7 teisėjų kolegija 2009 m. sausio 27 d. nutarė ją perleisti nagrinėti Teismo Didžiajai Kolegijai. Viešas posėdis šioje byloje įvyks 2009 m. liepos 1 d.

2. Darbas su iki 2008 metų Teismo Vyriausybei perduotomis bylomis

Vyriausybės atstovė ir toliau dirbo su 23 iki 2008 metų Teismo perduotomis bylomis, kuriose buvo (ir yra) laukiama Teismo nutarimų ir (arba) sprendimų dėl bylų priimtinumų ir (arba) esmės. Vyriausybės atstovė nuolat stebi Vyriausybei perduotų bylų nagrinėjimo eigą nacionaliniuose teismuose bei kitus su jomis susijusius procesus įvairiose nacionalinėse institucijose, apie visus įvykius bylose po jų perdavimo papildoma informacija nedelsiant yra pateikiama Teismui. Kai kuriose iš jų Teismas Vyriausybei pateikė papildomus klausimus, klausimus dėl bylos esmės, pareiškėjų reikalavimus dėl teisingo atlyginimo, į kuriuos buvo atsakyta 2008 metais.

a) Bylos, kurias Teismas Lietuvos Respublikos Vyriausybei yra perdavęs iki 2008 metų ir kuriose jau yra paskelbti nutarimai dėl priimtinumų (laukiama sprendimų dėl bylos esmės):

Cudak prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 15869/02);
Leparskienė prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 4860/02).

Teismas, iš anksto nespręsdamas dėl bylos esmės, 2006 m. kovo 2 d. nutarimu *byloje Cudak prieš Lietuvą* paskelbė pareiškėjos skundą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) priimtinu. Pareiškėja skundėsi jos teisės į teismą apribojimu: A. Cudak kreipėsi į Lietuvos teismus, siekdama prisiteisti kompensaciją už tariamai neteisėtą atleidimą iš darbo Lenkijos ambasadoje, tačiau vidaus teismai bylą nutraukė, kadangi Lenkijos Respublika diplomatinio keliu pranešė, jog pasinaudodama valstybių imunitetu nuo užsienio valstybės teismų jurisdikcijos, atsisako būti šioje byloje atsakovu.

Ši byla iš esmės turėjo būti nagrinėjama viešame Teismo posėdyje, tačiau procesas užsitęsė Teismui sustabdžius bylos nagrinėjimą. Teismas 2008 m. gegužės mėn. bylos nagrinėjimą atnaujino ir prieš pradėdamas nagrinėti bylą iš esmės pateikė Lietuvos Respublikos Vyriausybei 4 papildomus klausimus dėl Konvencijos 6 straipsnio taikymo šioje byloje ir pareiškėjos teisės kreiptis į teismą tariamo pažeidimo. Vyriausybės atstovė atsakymus į 4 Teismo pateiktus klausimus pateikė 2008 m. liepos 24 d.

Vėliau Teismas Vyriausybę informavo, kad šią bylą nagrinėjanti 7 teisėjų kolegija 2009 m. sausio 27 d. nutarė ją perleisti nagrinėti Didžiajai Kolegijai.

Teismas, iš anksto nespręsdamas dėl bylos esmės, 2007 m. lapkričio 15 d. nutarimu byloje *Leparskienė prieš Lietuvą* paskelbė pareiškėjos skundą priimtinu dėl Konvencijos 2 straipsnio (teisė į gyvybę) tariamų pažeidimų. Teismas nutarime pažymėjo, kad pareiškėjos skundą dėl to paties dalyko - atlikto tyrimo veiksmingumo, yra netikslinga nagrinėti atskirai pagal Konvencijos 6 straipsnį, nes jis bus išnagrinėtas nagrinėjant pareiškėjos skundą iš esmės pagal Konvencijos 2 straipsnį. Šioje byloje pareiškėja, remdamasi Konvencijos 2 straipsniu (teisė į gyvybę), skundžiasi tuo, kad policijos pareigūnas neteisėtai atėmė jos sūnui gyvybę, o remdamasi 6 straipsniu (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą), skundėsi tuo, jog jai nebuvo suteikta tinkama teisinė gynybos priemonė patirtai žalai atitaisyti. Teismas pateikė Vyriausybei 4 klausimus dėl Konvencijos 2 straipsnio materialinio ir procesinio pažeidimo bei dėl pareiškėjos teisės kreiptis į Lietuvos teismus dėl neturtinės žalos atlyginimo civilinio proceso tvarka. Vyriausybės atstovė atsakymus į Teismo pateiktus klausimus dėl bylos esmės pateikė 2008 m. sausio 15 d., o 2008 vasario 20 d. ir savo atsikirtimus dėl teisingo atlyginimo šioje byloje.

b) byla, kurią Teismas Lietuvos Respublikos Vyriausybei yra perdavęs iki 2008 metų ir kurioje laukiama sprendimo dėl priimtinumų:

Paksas prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 34932/04);

c) bylos, kurias Teismas Lietuvos Respublikos Vyriausybei yra perdavęs iki 2008 metų ir kuriose laukiama sprendimų iš karto dėl priimtimumo ir esmės pagal Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį:

1. *Balčiūnas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 17095/02),
1. *Žičkus prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 26652/02),
2. *Silickis ir Silickienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 20496/02),
3. *Padalevičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 12278/03),
4. *Naugžemys prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 17997/04),
5. *Vorona ir Voronov prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 22906/04),
6. *Varnienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 42916/04),
7. *Stasevičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 43222/04),
8. *Zabulėnas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 44438/04),
9. *Jelcovas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 16913/04),
10. *Drakšas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 36662/04),
11. *Nekvedavičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 1471/05),
12. *Fišmanas ir UAB Griflit prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 23523/05),
13. *Balčiūnas ir Žuravliovas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 24575/05),
14. *Pocius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 35601/04),
15. *Užkauskas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 16965/04),
16. *Gineitienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 20739/05),
17. *Igarienė ir Petrauskienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 26892/05),
18. *Borisovas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 9958/04),
19. *Varapnickaitė-Mažylienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 20376/05).

3. Dalyvavimas Teismo procesuose trečiosios šalies teisėmis

Teismas 2008 m. informavo Vyriausybės atstovę apie tai, jog pradėtas bylos *A. B. ir C. (pareiškimo Nr. 25579/05) prieš Airiją* tyrimas. Atsižvelgdamas į tai, kad trečioji pareiškėja C. yra Lietuvos pilietė, Teismas pasiūlė Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikti raštiškas pastabas šioje byloje pagal Konvencijos 36 straipsnio 1 dalį ir Teismo Reglamento 44 taisyklę. Šioje byloje trečioji pareiškėja C. skundžiasi *inter alia* dėl to, kad abortų uždraudimas ir aiškaus teisinio reguliavimo, kokiomis aplinkybėmis moteriai galima atlikti abortą siekiant išgelbėti jos gyvybę, stoka tariamai pažeidė jos teisę į gyvybę, įtvirtintą Konvencijos 2 straipsnyje. Visos trys pareiškėjos šioje byloje skundžiasi dėl to, kad dėl abortų uždraudimo tariamai buvo pažeisti Konvencijos 3 (kankinimo uždraudimas), 8 (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) ir 14 (diskriminacijos uždraudimas) straipsniai, taip pat, kad pažeidžiant Konvencijos 13 straipsnį joms nebuvo užtikrinta teisė į veiksmingą vidaus teisinės gynybos priemonę.

Vyriausybės atstovė, Teisingumo ministerijai ir Užsienio reikalų ministerijai pritarus, kad Lietuva pasinaudotų trečiosios šalies dalyvavimo teise, numatyta Konvencijos 36 straipsnio 1 dalyje, 2008 m. lapkričio 14 d. šioje byloje pateikė rašytines pastabas. Vyriausybės atstovė, remdamasi esama Teismo praktika panašiose bylose, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos priimtais dokumentais bei Europos Tarybos valstybių narių praktika, paragino Teismą išsamiau pasisakyti dėl abortų draudimo santykio su Konvencijoje įtvirtintomis žmogaus teisėmis ir laisvėmis.

Nuo Europos žmogaus teisių konvencijos įsigaliojimo Lietuvoje tai yra tik antras atvejis, kai Lietuvos Respublika nutaria pasinaudoti trečiosios šalies dalyvavimo teise Europos

Žmogaus Teisių Teismo procese – pirmą kartą tai įvyko 2005 metais byloje *Ramzy prieš Nyderlandus*, kurioje keliamas absoliutaus draudimo išsiųsti užsienietį į kitą šalį, kurioje jam gresia pagal Konvencijos 3 straipsnį draudžiamas elgesys, klausimas, nepaisant dėl jo tikėtino dalyvavimo teroristinėje veikloje keliamos grėsmės tos valstybės piliečiams ir jos saugumui.

4. Taikūs susitarimai

Pažymėtina, kad pastaruoju metu Teismo bylose žymiai išaugo taikių susitarimų skaičius. Teismas ragina valstybes siekti taikiai susitarti su pareiškėjais bylose ir pozityviai vertina taikių susitarimų sudarymą. Be to, ir pats Teismas, remdamasis Konvencijos 38 straipsniu, perduodamas bylą Vyriausybei iš karto prideda ir taikaus susitarimo deklaracijos projektą, ragindamas bylos šalis siekti taikaus susitarimo. 2008 m. Vyriausybės atstovė, atsižvelgdama į Teismo siūlymus, 3 bylose pradėjo derybas su pareiškėjais dėl bylų užbaigimo taikių susitarimų sudarymu, tačiau 2 bylose pareiškėjai reikalavo kur kas didesnių sumų nei buvo siūloma Teismo pridėtose taikių susitarimų deklaracijų projektuose, tad derybos nutrūko. Tikėtina, kad šiais metais 1 derybos dėl bylos užbaigimo taikiu susitarimu baigsis sėkmingai ir toks susitarimas bus pasiektas. Europos Tarybos Ministrų Komitetas 2002 m. gruodžio 18 d. reguliarijame posėdyje priėmė rezoliuciją Res(2002)59 „Dėl taikių susitarimų praktikos“, kurioje akcentavo galimybės sudaryti taikius susitarimus suteikimą visose bylose. Todėl Vyriausybės atstovė taip pat laikosi pozicijos, kad taikių susitarimų skaičius bylose prieš Lietuvą ateityje turėtų didėti.

Nuo Europos žmogaus teisių konvencijos įsigaliojimo Lietuvoje 6 pareiškimai buvo išbraukti iš bylų sąrašo, jų nagrinėjimą užbaigus taikiu susitarimu.

5. Naujos ar pasikartojančios Konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje problemos pagal 2008 m. Teismo perduotas bylas

1) Problemos, susijusios su psichinių ligonių ir neveiksnių asmenų globa:

– neveiksnių asmenų laisvės apribojimo nukreipiant į socialinės globos institucijas problema pagal Konvencijos 5 (teisė į laisvę ir saugumą) ir 13 (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę) straipsnius:

Vadovaujantis Konvencijos 5 straipsniu, atimti asmeniui laisvę galima tik įstatymų nustatyta tvarka ir tik šio straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais (vienas iš jų – teisėtas psichiškai nesveikų asmenų sulaikymas).

Tais atvejais, kai asmuo yra neveiksnus ir jo teises ir laisves įgyvendina globėjas, gali kilti veiksmų, kurie atliekami globėjo sutikimu ir dėl kurių apribojama neveiksnaus asmens laisvė, „savanoriškumo“ pagal Konvencijos 5 straipsnį problema.

Vadovaujantis bylose pagal Konvencijos 5 straipsnį Teismo išplėtotais principais, neveiksnių asmenų nukreipimas į stacionarias socialinės globos institucijas, esant globėjų prašymui ir sutikimui, bet prieštaraujant pačiam neveiksniam asmeniui, tam tikrais atvejais taip pat galėtų kelti asmens laisvės apribojimo problemą.

– neveiksnių asmenų teisinio atstovavimo problema, sprendžiant jų teisių ir laisvių įgyvendinimo klausimus:

Atsižvelgiant į tai, kad neveiksnius asmuo neturi teisinių galimybių savarankiškai įgyvendinti ir ginti savo teisių ir laisvių, įskaitant teises, garantuojamas Konvencijoje, globėjo vaidmuo tampa išskirtinai svarbus. Pastebėta, kad nėra pakankamai aiškūs neveiksnaus asmens teisinio atstovavimo klausimas, kai atsiranda neveiksnaus asmens ir globėjo interesų konfliktas.

Šiuo požiūriu galbūt vertėtų paanalizuoti Civilinio kodekso 3.278 straipsnio įgyvendinimo praktiką ir prireikus detaliau reglamentuoti globos ir rūpybos institucijų atliekamos globėjų pareigų vykdymo kontrolės taikymo tvarką.

– asmenų pripažinimo neveiksniais problema ir jų priverstinė hospitalizacija Konvencijos 6 (teisė į teisingą teismą) ir 13 (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę) straipsnių požiūriu:

Atsižvelgiant į neveiksnumo peržiūrėjimo klausimus, iškyla pripažinimo neveiksniu ne tik medicininio, bet ir juridinio kriterijaus svarba ir tarpinio instituto tarp neveiksnaus ir veiksniaus asmens tikslingumas. Teismas turėtų vertinti, ar išlieka toks „nesugebėjimo suprasti savo veiksmų reikšmės ir juos valdyti“ pobūdis ir mastas, dėl kurio asmuo buvo pripažintas neveiksniu. Taikant Civilinio kodekso 2.26 straipsnio 4 dalį – neveiksnių asmenų „priverstinė“ hospitalizacija – pasitaiko atvejų, kai neveiksnūs asmenys hospitalizuojami į psichiatrinę ligoninę be teismo sprendimo jų „sutikimu“.

Vyriausybės atstovė minėtoms problemoms aptarti 2008 m. rugsėjo mėn. buvo surengusi pasitarimą, kuriame dalyvavo Teisingumo ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Valstybinio psichikos sveikatos centro, Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos, Vilniaus apskrities atstovai. Pasitarimo metu, remiantis naujausia Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bei naujomis Vyriausybei perduotomis bylomis, buvo pateikta pastabų ir pasiūlymų dėl Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos parengto Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.10, 2.11 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto, kuriuo numatomas tarpinis asmens pripažinimo ribotai veiksniumi institutas, nebesiejant jo su piktnaudžiavimu alkoholiniais gėrimais, narkotikais, narkotinėmis ar toksinėmis medžiagomis, į kuriuos projekto rengėjai atsižvelgė. Buvo atsižvelgta ir į pasiūlymus dėl asmens pripažinimo neveiksniu juridinio kriterijaus būtinumo (tiek Teismas, tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžę, kad vien formalus medicininio kriterijaus, t.y. tam tikros psichikos ligos diagnozės, ne visada pakanka, klausimą sprendžiantis teismas turi pareigą įvertinti, kaip konkrečiai ir koku mastu pasireiškia asmens negalėjimas suprasti ir valdyti savo veiksmų, t.y. realios asmens galimybės orientuotis, savarankiškai priimti tam tikrus sprendimus ir pan.) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 464, 465, 466, 467, 470, 471, 472 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto kontekste, dėl neveiksnių asmenų hospitalizacijos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.26 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto kontekste. Minėti įstatymų projektai šiuo metu jau yra pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

Vyriausybės atstovė ir toliau ketina aktyviai dalyvauti įstatymų leidybos procese, siekiant užtikrinti, kad Lietuvos teisės aktai, reguliuojantys neveiksnių asmenų teisinį statusą atitiktų Konvencijos žmogaus teisių apsaugos standartus.

2) Pernelyg ilga bylų nagrinėjimo trukmė ir veiksminga priemonė dėl jos skūstis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies bei 13 straipsnio požiūriu:

Įsisenėjusia Lietuvos problema galima vadinti bylas dėl pernelyg ilgos procesų trukmės. Neretai procesai Lietuvos teismuose užsitęsia 10 ar net daugiau metų. Kaip minėta, ataskaitiniais metais Vyriausybei vėl buvo perduotos 5 naujos bylos ir dar vienoje užduoti preliminarūs klausimai, kuriose pareiškėjai *inter alia* skundžiasi dėl per ilgo jų bylų nagrinėjimo. Ypač atkreiptinas dėmesys į tai, kad Teismas vis dar nepripažįsta, jog Lietuvoje pareiškėjai būtų turėję veiksmingą teisinės gynybos priemonę dėl pernelyg ilgos bylų nagrinėjimo trukmės pareiškimų Teismui pateikimo metu. Teismas tai jau yra ne kartą konstatavęs savo priimtuose sprendimuose bylose prieš Lietuvą, pavyzdžiui, *Gečas prieš Lietuvą* ir *Baškienė prieš Lietuvą* (abu priimti 2007 metais) 2008 m. sprendime *Jucys prieš Lietuvą* ir tai pakartojo jau 2009 metais

sprendimuose, kuriuos priėmė bylose *Norkūnas prieš Lietuvą* ir *Četvertakas ir kiti prieš Lietuvą*, pažymėdamas, kad pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį turi būti panaudotos tik tos teisinės gynybos priemonės, kurios yra susijusios su tariamais pažeidimais ir kurios tuo pat metu yra prieinamos ir pakankamos. Tokių priemonių buvimas turi būti pakankamai tikras ne tik teorijoje, bet ir praktikoje. Dėl Vyriausybės pateikiamo argumento, kad pareiškėjai galėjo pareikšti reikalavimus dėl žalos atlyginimo už per ilgą procesą Lietuvos teismams remdamiesi iki 2001 m. liepos 1 d. galiojusio Civilinio kodekso 483 straipsniu ir bendraisiais teisės bei Konstitucijos principais, Teismas nusprendė, kad jam nepateikta patikimų įrodymų, kurie patvirtintų, kad tokia priemonė būtų galima pagrįstai laikyti perspektyvia, ypač iki Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimo priėmimo, kuriame išaiškinta konstitucinė teisė gauti žalos atlyginimą už asmens teisių pažeidimus net ir įstatymo nenumatytais atvejais. Teismas taip pat vis dar lieka neįtikintinas, kad galimybė reikalauti žalos atlyginimo dėl pernelyg ilgo proceso pagal Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.272 straipsnį pareiškimų pateikimo Teismui metu buvo įgavusi pakankamą teisinį aiškumą, kad būtų galima reikalauti jos panaudojimo pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį. Šiuo požiūriu Teismas yra pažymėjęs, kad kaip tinkamą vidaus teismų praktikos pavyzdį dėl Civilinio kodekso 6.272 straipsnio Vyriausybė pateikia Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartį. Tačiau visose Teismo iki šiol nagrinėtose bylose pareiškėjai skundus Teismui buvo pateikę dar iki minėtos Aukščiausiojo Teismo nutarties priėmimo. Taigi kol kas Teismas pareiškėjų skundus dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies tariamų pažeidimų dėl jų bylų nagrinėjimo trukmės pripažįsta priimtinais ir nagrinėja juos iš esmės, deja, daugeliu atvejų nustatydamas pažeidimus.

Vyriausybės atstovė yra įsitikinusi, kad Lietuvoje bent jau po minėtos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 6 d. nutarties priėmimo ir teorijoje, ir praktikoje egzistuoja teisė į veiksmingą teisinę gynybos priemonę dėl pernelyg ilgos proceso trukmės, kurią pareiškėjai turi būti panaudoję Lietuvoje prieš kreipdamiesi su atitinkamu skundu į Teismą. Be to, atitinkama Lietuvos teismų praktika sėkmingai vystosi ir toliau (pavyzdžiui, 2009 m. vasario 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis). Vis dėlto manytina, kad, atsižvelgiant į ilgai trunkančių procesų teismuose problemas mastą, šiuo požiūriu būtų tikslinga priimti ir atitinkamus Civilinio kodekso, Civilinio proceso kodekso bei kitų teisės aktų pakeitimus, ne tik nustatant galimybę reikalauti iš valstybės atlyginti žalą už per ilgą proceso trukmę, bet kartu įtvirtinant ir procesines jo paspartinimo galimybes, pavyzdžiui, nustatant tam tikrus procesinius terminus ar pan.

Vyriausybės atstovės siūlymu, į Teisingumo ministerijos pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 – 2012 metų programos įgyvendinimo priemonių plano kaip 1 iš priemonių yra įtrauktas galimybės parengti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymų projektus bei, prireikus, kitus teisės aktų projektus, išanalizavimas, siekiant numatyti veiksmingą teisinę gynybos priemonę, kad būtų užkirstas kelias teisės į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimams.

3) Civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje problema teisės kreiptis į teismą, garantuojamos pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, požiūriu

Su pernelyg ilga bylų nagrinėjimo trukme iš dalies yra susijusi civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje instituto problema, kartu kelianti veiksmingos teisės kreiptis į teismą klausimą. Teismas, 2008 m. perdavęs bylą *Butkevičius prieš Lietuvą*, pateikė Vyriausybei klausimą ne tik dėl per ilgos pareiškėjo civilinio ieškinio nagrinėjimo trukmės baudžiamojoje byloje, bet ir dėl to, ar pareiškėjas turėjo veiksmingą teisę kreiptis į teismą, kad būtų nuspręsta dėl jo civilinių teisių. Šioje byloje pareiškėjas buvo pripažintas nukentėjusiuoju ir civiliniu ieškovu baudžiamojoje byloje 1995 m., o 2005 m. minėtoje byloje priėmus išteisinamąjį nuosprendį, jo ieškinys paliktas

nenagrinėtu. Neatsitiktinai Teismas davė nuorodą į panašią jo jau išnagrinėtą bylą *Baškienė prieš Lietuvą*, kurioje Teismas nutarė, kad buvo pažeista pareiškėjos teisė kreiptis į teismą ir teisė į teisingą bylos nagrinėjimą per „įmanomai trumpiausią laiką“, nes nuo ieškinio pateikimo civilinio proceso tvarka 1996 m. gegužės 17 d. (ieškinys prijungtas prie vėliau iškeltos baudžiamosios bylos) iki baudžiamosios bylos išnagrinėjimo 2003 m. spalio 7 d. praėjo beveik 7 metai ir 5 mėnesiai. Šiuo požiūriu Teismas pareiškė „esąs priblokštas“ dėl to, kad pareiškėja turėjo laukti daugiau nei septynerius metus, kad baudžiamąją bylą nagrinėję teismai galiausiai nuspręstų, jog jos civilinis ieškinys baudžiamojoje byloje nenagrinėtinas. Vyriausybės atstovės turimais duomenimis panašūs atvejai, kai civilinis ieškinys baudžiamojoje byloje „užšaldomas“ iki baudžiamosios bylos išnagrinėjimo ir galiausiai paliekamas nenagrinėtas arba civiliniam ieškovui tik pripažįstama teisė į ieškinio patenkinimą, neretai pasitaiko Lietuvos teismų praktikoje. Šiuo požiūriu svarstytinas klausimas dėl civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje instituto tobulinimo bei tinkamos su tuo susijusios teismų praktikos plėtojimosi. Pažymėtina, kad šie klausimai buvo aptarti viename iš Vyriausybės atstovės susitikimų su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjais.

4) Sąlygos policijos areštinėse:

Teismas, perdavęs bylą Vyriausybei *Šiktorovas prieš Lietuvą*, be kita ko, pateikė Vyriausybei klausimą dėl to, ar kalinimo sąlygos Druskininkų ir Marijampolės policijos komisariatų areštinėse nepažeidė Konvencijos 3 straipsnio (Kankinimo uždraudimas) reikalavimų. Asmenų laikymo sąlygos Lietuvos policijos komisariatų areštinėse, kai kur neatitinkančios ir vidaus teisės aktuose nustatytų reikalavimų, gali potencialiai kelti Konvencijos 3 straipsnio problemų. Pastebėtina, kad šis straipsnis, draudžiantis kankinimą, nežmonišką ir žeminantį elgesį, apima ir asmenų laikymo policijos komisariatų areštinėse sąlygas, Teismas vertina visas aplinkybes, t.y. plotą, kameroje tenkantį vienam asmeniui, sanitarines sąlygas, pasivaikščiojimų kiemo buvimą, natūralios dienos šviesos patekimą į kamerą ir pan.

Teismo vertinimui šiuo aspektu didelės reikšmės turi Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą daromos išvados. 2004 m. vasario 17-24 d. atliktos inspekcijos išvadose nurodoma, kad padėtis Lietuvos policijos komisariatų areštinėse po paskutinės inspekcijos 2000 m. nepasikeitė ir sąlygas kai kuriose iš jų (pvz., Kauno ir Marijampolės) galima apibūdinti kaip prilygstančias nežmoniškam ir žeminančiam elgesiui.

Pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 141 „Dėl areštinių renovavimo ir asmenų laikymo sąlygų gerinimo 2003-2007 m. programos patvirtinimo“ patvirtinta areštinių renovavimo programa yra vis dar neįgyvendinta.

III. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO 2008 M. PRIIMTI SPRENDIMAI DĖL BYLŲ ESMĖS IR NUTARIMAI BYLOSE PRIEŠ LIETUVĄ

1. Įvadas

Kaip minėta, suintensyvėjęs Teismo darbas bylose prieš Lietuvą 2008 metais didžiąja dalimi nulėmė ir Vyriausybės atstovės veiklos apimties padidėjimą. Teismas 2008 metus iš viso priėmė net 13 sprendimų dėl bylų esmės ir 3 nutarimus, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą.

11 bylų Teismas priėmė sprendimus, kuriais pripažino Lietuvą pažeidusia Europos žmogaus teisių konvenciją:

1. Jucys prieš Lietuvą (2008 m. sausio 8 d. sprendimas),

2. Ramanauskas prieš Lietuvą (2008 m. vasario 5 d. sprendimas),
3. Juozaitienė ir Bikulčius prieš Lietuvą (2008 m. balandžio 24 d. sprendimas),
4. Malininas prieš Lietuvą (2008 m. liepos 1 d. sprendimas),
5. Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą (2008 m. lapkričio 4 d. sprendimas),
6. Savenkovas prieš Lietuvą (2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas),
7. Švenčionienė prieš Lietuvą (2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas),
8. Jucius ir Juciuvienė prieš Lietuvą (2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas),
9. Biruk prieš Lietuvą (2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas),
10. Armonienė prieš Lietuvą (2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas),
11. Gulijev prieš Lietuvą (2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas);

2 bylose Teismas priėmė sprendimus, kuriais Konvencijos pažeidimai nenustatyti:

1. Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą (2008 m. vasario 19 d. sprendimas),
2. Milinienė prieš Lietuvą (2008 m. birželio 24 d. sprendimas);

3 bylose Teismas priėmė nutarimus, kuriais pareiškimus paskelbė nepriimtinais:

1. Kuzmickaja prieš Lietuvą (2008 m. birželio 10 d. nutarimas),
2. Lenkauskienė prieš Lietuvą (2008 m. gegužės 20 d. nutarimas);
3. Jakelaitis prieš Lietuvą (2008 m. gruodžio 16 d. nutarimas).

1 byloje Teismas priėmė nutarimą, kuriuo pareiškimas buvo išbrauktas iš bylų sąrašo:

1. Daukša prieš Lietuvą (2008 m. balandžio 29 d. nutarimas).

Išsamiau apie išvardytus Teismo sprendimus ir nutarimus žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalga*, 37 p.

Ypač pažymėtinas 2008 m. vasario 19 d. Teismo priimtas sprendimas byloje *Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą*, kuriuo Teismas nenustatė Konvencijos pažeidimų pagal nė vieną pareiškėjų skundą. Pirmiausia Teismas konstatavo, kad Konvencijos 7 straipsnis (nėra bausmės be įstatymo) nebuvo pažeistas, nes pareiškėjai buvo nuteisti už nusikaltimus, kurie buvo pakankamai aiškiai apibrėžti atkurtosios Lietuvos Respublikos įstatymuose, iš kurių net ir neturint specialaus teisinio išsilavinimo buvo įmanoma aiškiai suprasti ir numatyti jų nesilaikymo pasekmes. Teismas taip pat konstatavo, kad nebuvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis, t.y. bylos nagrinėjimo trukmė atitiko „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimą, nes ši byla buvo aiškiai labai sudėtinga, be to, nenustatyta, kad valstybės institucijos (prokuratūra, teismai ir kt.) veikė netinkamai, nepakankamai kruopščiai. Teismas taip pat padarė išvadą, kad nagrinėjant bylą iš esmės nenustatyta nė viena aplinkybė, kuri leistų teigti buvus Konvencijos 9, 10 ir 11 straipsnių pažeidimus, imant atskirai ir kartu su Konvencijos 14 straipsniu.

Teismas pažeidimo nenustatė ir byloje *Miliniene prieš Lietuvą*, kurioje pareiškėja skundėsi pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį (žr. toliau tekste).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pastaruoju metu (nuo 2006 m.) Teismas beveik visada nutaria taikyti Konvencijos 29 straipsnio 3 dalyje numatytą išimtį ir nagrinėjamosiose bylose iš karto

sprendžia dėl pareiškimo priimtino ir esmės. Atvejais, kai Teismas nenustato Konvencijos pažeidimo pasitaiko itin retai, nes paprastai, užuot konstatavęs, kad Konvencija nebuvo pažeista, Teismas pareiškimą paskelbia nepriimtinu pagal Konvencijos 35 straipsnį. Todėl itin teigiamai vertintini tie atvejais, kai Teismas, taikydamas Konvencijos 29 straipsnio 3 dalyje nustatytą procedūrą, paskelbia pareiškimus bylose prieš Lietuvą nepriimtinais dėl jų aiškaus nepagrįstumo, nes faktiškai šiuo atveju būna sprendžiamas jau bylos esmės klausimas ir nerandama pažeidimo. 2008 metais Teismas, pritaikęs minėtą procedūrą, paskelbė pareiškimus nepriimtinais 2 bylose prieš Lietuvą: *Kuzmickaja prieš Lietuvą* ir *Lenkauskienė prieš Lietuvą* (žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalga*, 37 p.). Palyginimui, 2006 metais Teismas taikė Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį ir paskelbė pareiškimus nepriimtinais 3 bylose prieš Lietuvą: *Liekis prieš Lietuvą*, *Ščiukina prieš Lietuvą* ir *Živulinskas prieš Lietuvą*, 2007 metais – net 4 bylose prieš Lietuvą: *Kalpokas ir Kalpokas prieš Lietuvą*, *Morkūnas prieš Lietuvą*, *Peleckas prieš Lietuvą* ir *Sadauskienė prieš Lietuvą*.

Pastebėtina, kad dažniausiai pareiškimų nepriimtino klausimą, net neperdavus bylų Vyriausybei, sprendžia Teismo 3 teisėjų komitetai, žymiai rečiau – 7 teisėjų kolegija. Teigiama tendencija yra tai, kad ir 2008 metais išlieka aukštas paskelbtų nepriimtinais skundų prieš Lietuvą skaičius: 2008 m. 217 skundai prieš Lietuvą, kurie sudaro 90,8 % visų išnagrinėtų, buvo paskelbti nepriimtinais arba išbraukti iš bylų sąrašo (palyginimui, 2007 m. – 208 skundai, kurie sudarė 97,7 % visų išnagrinėtų; 2006 m. – 169 skundai, kurie sudarė 97,7 % visų išnagrinėtų). Šie pareiškimai neatitiko Konvencijos 34 bei 35 straipsniuose nustatytų individualių skundų priimtino sąlygų bei numatytų reikalavimų, kuriuos Teismas kiekvienoje byloje tikrina pagal Teismo praktikoje suformuotus priimtino sąlygų aiškinimo principus bei taikymo kriterijus.

2008 metais santykinai išaugusį pažeidimų skaičių bylose prieš Lietuvą nulėmė neįprastai didelis Teismo iš esmės išnagrinėtų perduotų Vyriausybei bylų skaičius – per 2008 metus Teismas iš esmės išnagrinėjo net 13 bylų prieš Lietuvą, 11 nustatyti pažeidimai, kai, pavyzdžiui, 2005 metais Teismas prieš Lietuvą iš esmės išnagrinėjo 4 bylas (3 nustatyti pažeidimai), 2006 metais – 6 bylas (visose nustatyti pažeidimai), 2007 metais – 4 bylas (3 nustatyti pažeidimai). Palyginimui, prieš Latviją Teismas 2008 metais išnagrinėjo tik 4 bylas (visose nustatyti pažeidimai), prieš Estiją – tik 2 bylas (abiejose nustatyti pažeidimai), prieš Švediją taip pat dvi bylas (abiejose nustatyti pažeidimai). 2008 m. gruodžio 31 d. pirminio nagrinėjimo laukė 448 skundai prieš Lietuvą (2007 m. gruodžio 31 d. – 420, 2006 m. gruodžio 31 d. – 464 skundai), 2008 m. gruodžio 31 d. prieš Latviją laukė 741 (2007 m. pab. – 650), prieš Estiją – 390 (2007 m. pab. – 405), prieš Švediją – 243 (2007 m. pab. – 337).

Palyginus su kitomis Europos valstybėmis, Konvencijos dalyvėmis pažeidimų, pripažįstamų bylose prieš Lietuvą, skaičius nėra didelis, kaip antai, 2008 metais bylose prieš Austriją nustatyta 11 pažeidimų, prieš Belgiją – 12 pažeidimų, prieš Bulgariją – 51 pažeidimas, prieš Čekiją – 15 pažeidimų, prieš Kroatiją – 16 pažeidimų, prieš Moldovą – 28 pažeidimai, prieš Portugaliją – 12 pažeidimų, prieš Slovakiją – 12 pažeidimų, daugiausia pažeidimų per 2008 metus Teismas nustatė bylose prieš Turkiją – 257 pažeidimus, prieš Rusiją – 233 pažeidimus, prieš Rumuniją – 189 pažeidimus, prieš Lenkiją – 129 pažeidimus, prieš Ukrainą – 110 pažeidimų, prieš Graikiją – 73 pažeidimus ir prieš Italiją – 72 pažeidimus.

2. 2008 m. Teismo sprendimai ir nutarimai, kuriuose nagrinėta:

a) Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą)

2008 metais, kaip ir ankstesniais metais (žr. Priedą Nr. 3 – *Sprendimai prieš Lietuvą pagal pažeistus ir nepažeistus Konvencijos straipsnius*, 50 p.), Teismui dažniausiai teko nagrinėti bylas prieš Lietuvą dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) tariamų pažeidimų – net 6 bylose prieš Lietuvą Teismas išnagrinėjo skundus *inter alia* pagal Konvencijos 6 straipsnį 1 dalį iš esmės: **Ramanausko, Malinino, Milinienės, Švenčionienės, Kuolelio, Bartoševičiaus ir Burokevičiaus** bylose. 3 bylose – **Kuzmickajos, Lenkauskienės ir Jakelaičio**, kuriose pareiškėjai skundėsi ir dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies tariamų pažeidimų jų skundai buvo paskelbti nepriimtinais, **Daukšos** byloje pareiškimas, kuriame taip pat buvo skundžiamasi dėl tariamo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo, buvo išbrauktas iš nagrinėjamų bylų sąrašo. Tačiau skirtingai nei ankstesniais metais daugiausia buvo nagrinėjami skundai ne dėl teisės į procesą per įmanomai trumpiausią laiką, o dėl teisės į teisingą teismą naudojant nusikalstamą veiką imituojantį modelį.

2008 m. minėtas klausimas buvo nagrinėtas šiose bylose: **Milinienės** byloje – pažeidimas nenustatytas, 2 bylose – **Ramanausko ir Malinino** – nustatyti pažeidimai, konstatavus, kad nusikalstamą veiką imituojantis modelis prilygo nusikaltimų sukurstymui. **Kuzmickajos ir Lenkauskienės** (anksčiau šis pareiškimas buvo pripažintas priimtiniu) byloje pareiškėjos taip pat skundėsi dėl Konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) pažeidimo sukurstymo padaryti teisės pažeidimus kontekste, tačiau Teismas jų skundus pripažino nepriimtinais, įtikintas Vyriausybės argumentų: byloje *Kuzmickaja prieš Lietuvą* dėl pareiškėjos skundų aiškaus nepagrįstumo, o byloje *Lenkauskienė prieš Lietuvą* dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo.

Jucio byloje Teismas paskelbė priimtinius pareiškėjo skundus dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies ir Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio, pažymėdamas, kad svarbiausi klausimai šioje byloje – valstybės parduotų aukcione prekių vertės atlyginimas baudžiamojoje byloje išteisintam pareiškėjui bei su šiuo atlyginimu susijusio civilinio proceso trukmė. Tačiau nustatęs Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimą, Teismas nelaikė esant reikalinga spręsti dėl to paties dalyko esmės pagal Konvencijos 6 straipsnį.

Vis dėlto ir 2008 metais Teismui teko nagrinėti pareiškėjų skundus *inter alia* ir dėl pernelyg ilgos bylų nagrinėjimo trukmės, tačiau pažeidimų šiuo požiūriu nebuvo nustatyta. Kaip antai, **Kuolelio, Bartoševičiaus ir Burokevičiaus** byloje Teismas, išnagrinėjęs pareiškėjų skundus dėl tariamai pernelyg ilgos baudžiamojo proceso trukmės, nenustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo. **Jakelaičio** byloje pareiškėjas skundėsi *inter alia* dėl tariamai per ilgą baudžiamojo proceso trukmės, tačiau šis pareiškimas buvo pripažintas nepriimtiniu, nes skundas Teismui buvo pateiktas pavėluotai, t.y. praleidus Konvencijoje numatytą šešių mėnesių skundo pateikimo terminą.

Teismas bylose prieš Lietuvą 2008 metais nagrinėjo ir kitus Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies aspektus. **Švenčionienės** byloje Teismas nustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą dėl to, kad pareiškėjos byla apeliacinės instancijos teisme buvo išnagrinėta jai nedalyvaujant, tinkamai nepranešus apie bylos nagrinėjimo laiką ir vietą. **Daukšos** byloje pareiškėjas taip pat skundėsi dėl to, kad apeliacinės instancijos teismas išnagrinėjo bylą jam nedalyvaujant, nepranešęs apie teismo posėdį, tačiau Vyriausybei pateikus savo argumentus dėl pareiškimo priimtimumo ir esmės, pareiškėjas savo skundų nebepalaikė ir Teismas, vadovaudamasis Konvencijos 37 straipsnio 1 dalies a punktu, nusprendė išbraukti pareiškimą iš bylų sąrašo. **Balsytės-Lideikienės** byloje Teismas pripažino Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą dėl to, jog nebuvo patenkintas pareiškėjos prašymas apklausti ekspertus, pateikusius išvadas byloje (žr.

Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalgą*, 37 p.).

b) Konvencijos 8 straipsnis (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą)

2008 metais Teismas net 5 bylose nagrinėjo pareiškėjų skundus iš esmės pagal Konvencijos 8 straipsnį (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą): **Savenkovo** byloje Teismas nustatė Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą dėl neproporcingos kalinamųjų susirašinėjimo cenzūros, **Juciaus ir Juciuvienės** - dėl teismo proceso, kuriame nebuvo pakankamai užtikrinta pareiškėjų teisės į šeimos gyvenimo gerbimą apsauga, nes vaikų globos ir jų bendravimo su pareiškėjais klausimai apeliacinės instancijos teisme buvo išspręsti remiantis vien rašytine bylos medžiaga, **Biruk ir Armonienės** byloje - dėl valstybės pozityvių pareigų pagal Konvencijos 8 straipsnį netinkamo įvykdymo, dėl anksčiau galiojusios įstatymo nuostatos, ribojusios teismų diskreciją priteisti žalos atlyginimą už jų privataus gyvenimo (medicininės diagnozės) atskleidimą dienraštyje, ir **Gulijevo** - dėl pareiškėjo išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos remiantis vien Valstybės saugumo departamento išvada su žyma „slaptai“, kuri nacionaliniuose teismuose niekada nebuvo išslaptinta (žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalgą*, 37 p.).

c) Konvencijos 2 (teisė į gyvybę) ir 3 (kankinimo uždraudimas) straipsniai

Nerimą kelia Teismo priimti sprendimai **Juozaitienės ir Bikulčiaus bei Savenkovo** bylose. **Juozaitienės ir Bikulčiaus** byloje Teismas konstatavo Konvencijos 2 straipsnio (teisė į gyvybę) dvigubą – materialinį ir procesinį pažeidimą dėl neproporcingo policijos pareigūnų jėgos panaudojimo, mirtinai sužalojant pareiškėjų sūnus ir neveiksmingo jų mirties aplinkybių ištyrimo (žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalgą*, 37 p.).

Savenkovo byloje Lietuva jau antrą kartą pripažinta pažeidusia Konvencijos 3 straipsnį (kankinimo uždraudimas) dėl kalinimo sąlygų tardymo izoliatoriuose, šiuo atveju – Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime (2005 m. balandžio 7 d. Teismo sprendimu **Karalevičiaus** byloje buvo konstatuotas Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas dėl sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje). Pastebėtina, kad Vyriausybei 2008 m. perduotas dar vienas skundas **Šiktorovo** byloje, kuriame remiantis Konvencijos 3 straipsniu skundžiamasi dėl sąlygų policijos areštines (žr. Priedą Nr. 1 – *Perduotų Vyriausybei bylų, kuriose 2008 m. parengta ir pateikta Vyriausybės pozicija, esmė ir bylų, kuriose Teismas Vyriausybei 2008 m. uždavė preliminarinius klausimus, esmė*, 31 p. ir Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalgą*, 37 p.).

d) Konvencijos 10 straipsnis (saviraiškos laisvė):

Balsytės-Lideikienės byloje Teismas nenustatė Konvencijos 10 straipsnio (saviraiškos laisvė) pažeidimo, konstatavęs, kad pareiškėjai taikyta administracinė nuobauda buvo proporcinga siekiamam teisėtam tikslui (žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalgą*, 37 p.).

e) Konvencijos 1 protokolo 1 straipsnis (teisė į nuosavybę):

Pasak Teismo, vienas iš svarbiausių klausimų *Jucio* byloje buvo valstybės parduotų aukcione prekių vertės atlyginimas baudžiamojoje byloje išteisintam pareiškėjui. Teismas konstatavo, kad po nepagrįsto baudžiamojo persekiojimo bei netekęs galimybės naudotis savo nuosavybe, kuri buvo skubiai realizuota kaip gendančios prekės, pareiškėjas daugelį metų neturėjo galimybės naudotis pajamomis, gautomis realizavus šias prekes aukcione. Teismas padarė išvadą, kad tokiomis aplinkybėmis pareiškėjui teko neproporcingai didelė našta, tuo pripažindamas Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimą.

Apibendrinant konstatuotina, kad pastaraisiais metais nagrinėtų bylų ir jose nustatytų pažeidimų bylose prieš Lietuvą dinamika išlieka gana stabili – tarp Teismo išnagrinėtų bylų prieš Lietuvą aiškiai vyrauja skundai pagal **Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą)**.

Pavyzdžiui, **2006 metais** Teismas priėmė 6 sprendimus dėl bylų esmės, 6 nutarimus dėl pareiškimų priimtumo, 1 nutarimą dėl taikaus susitarimo ir 6 nutarimus išbraukti pareiškimus iš bylų sąrašo. Iš 6 Teismo sprendimų dėl bylų esmės 4 sprendimais konstatuoti **Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies** pažeidimai (*Kuviko, Simonavičiaus* ir *Jakumo* bylose dėl pernelyg ilgo pareiškėjų baudžiamųjų bylų nagrinėjimo, *Jurevičiaus* byloje – dėl nacionalinio teismo sprendimo atkurti nuosavybės teises nevykdymo), 3 nutarimais skundai *inter alia* pagal 6 straipsnio 1 dalį paskelbti nepriimtinais (*Liekio, Ščiukinos* ir *Živulinsko* bylose), 1 nutarimu skundas pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį paskelbtas priimtiniu dėl teisės kreiptis į teismą tariamo pažeidimo (*Cudak* byloje), 4 nutarimais pareiškimai, kuriuose pareiškėjai *inter alia* skundėsi dėl tariamų Konvencijos 6 straipsnio pažeidimų, išbraukti iš bylų sąrašo (*Bendžiaus, Liaudegio, Strazdienės* ir *Vaičelienės* bylose), 1 nutarimu patvirtintas taikus susitarimas byloje, kurioje pareiškėjas *inter alia* skundėsi dėl tariamo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo (*Juodsnukio* byloje).

2007 metais Teismas priėmė 4 sprendimus dėl bylų esmės, 5 nutarimus dėl pareiškimų priimtumo, 1 sprendimą dėl taikaus susitarimo ir 3 nutarimus išbraukti pareiškimus iš bylų sąrašo. Iš 4 Teismo sprendimų dėl bylų esmės pažeidimai buvo nustatyti 3 sprendimuose, dviejuose iš jų konstatuoti Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimai dėl per ilgų pareiškėjų bylų nagrinėjimo trukmės (*Gečo* ir *Baškienės* bylose), viename konstatuotas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės kreiptis į teismą pažeidimas (*Baškienės* byloje), 1 nutarimu pareiškėjų skundas *inter alia* pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį dėl nacionalinio teismo priimto sprendimo nevykdymo paskelbtas nepriimtiniu (*Kalpoko ir Kalpoko* byloje), 2 nutarimais pareiškimai, kuriuose pareiškėjai *inter alia* skundėsi dėl tariamų Konvencijos 6 straipsnio pažeidimų, išbraukti iš bylų sąrašo (*Astrausko ir Zarankos* ir *Prokopovičiaus* bylose).

Panašios tendencijos stebimos ir **2008 metais**, kuriais Teismui dažniausiai teko nagrinėti bylas prieš Lietuvą dėl Konvencijos **6 straipsnio 1 dalies (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą)** tariamų pažeidimų. 2008 metais Teismas pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį iš esmės išnagrinėjo net **6 bylas prieš Lietuvą** (2 iš jų pažeidimai nenustatyti, 4 – nustatyti). Kitaip nei ankstesniais metais, vyrauja ne pažeidimai dėl pernelyg ilgų proceso trukmės, o dėl nusikalstamą veiką imituojančio modelio neteisingo naudojimo. 2008 metais aiškiai išsiskiria dar viena bylų kategorija – tai bylos dėl **Konvencijos 8 straipsnio (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą)**. 2008 metais Teismas pagal Konvencijos 8 straipsnį iš esmės išnagrinėjo **5 bylas prieš Lietuvą** ir jose priėmė sprendimus – visose 5 bylose buvo nustatyti Konvencijos 8 straipsnio pažeidimai įvairiais aspektais (žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalgą*, 37 p.).

3. Naujos ar pasikartojančios Konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje problemos pagal 2008 m. teismo išnagrinėtas bylas prieš Lietuvą:

1) Sąlygos tardymo izoliatoriuose Konvencijos 3 straipsnio požiūriu:

Iš Teismo sprendimo byloje *Savenkovas prieš Lietuvą* matyti, kad Lietuvai rimtų problemų Konvencijos 3 straipsnio požiūriu kelia sąlygos tardymo izoliatoriuose. Pareiškėjas Savenkovas pagal Konvencijos 3 straipsnį Teismui skundėsi dėl kalinimo sąlygų Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime bei Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose. Skundą dėl sąlygų Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose Teismas atmetė kaip aiškiai nepagrįstą. Vis dėl to, spręsdamas dėl bylos esmės, Teismas sutiko su pareiškėjo skundais, jog sąlygos Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime, kuriame pareiškėjas buvo kalinamas nuo 1999 m. rugsėjo 20 d. iki 2000 m. spalio 27 d. (daugiau kaip 1 metus), buvo žeminančios žmogaus orumą. Šioje byloje Teismas pasirėmė Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą ataskaitomis, surašytomis po Komiteto apsilankymo Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime 2000 m. vasario 14-23 d. bei 2004 m. vasario 17-24 d. Ataskaitose nurodyta, jog Komiteto apsilankymo Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime metu 2000 metais vienam asmeniui tekdavę 1,3 m² kameros ploto, o 2004 metais dar mažiau – 1,16 m². Teismas atsižvelgė į tai, kad kameroje buvo atviri tualetai, neužtikrinantys privatumo. Tokiomis sąlygomis pareiškėjas buvo kalinamas 23 valandas per parą, negalėjo dirbti ar lavintis. Šios antisanitarinės kalinimo sąlygos perpildytame Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime, Teismo manymu, prilygo žeminančiam žmogaus orumą elgesiui, kuris pažeidė Konvencijos 3 straipsnį. Pastebėtina, kad Lietuvos administraciniai teismai pareiškėjo skundus dėl kalinimo sąlygų buvo atmetę kaip nepagrįstus.

Pažymėtina, kad tai jau antras atvejis, kai Lietuva pripažinta pažeidusi Konvencijos 3 straipsnį dėl sąlygų tardymo izoliatoriuose. Byloje *Karalevičius prieš Lietuvą* 2005 m. balandžio 7 d. sprendime Teismas jau buvo, be kita ko, konstatavęs Konvencijos 3 straipsnio pažeidimą dėl sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje.

2) kalinamųjų susirašinėjimo cenzūra Konvencijos 8 straipsnio požiūriu – teisinis reguliavimas pakeistas:

Pirmiau minėtoje byloje Teismas konstatavo ir Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą – dėl pareiškėjo Savenkovo susirašinėjimo cenzūros. Teismas atkreipė dėmesį, kad kalinamųjų korespondencija (išskyrus laiškus valstybės institucijoms bei Teismui) buvo sistemingai cenzūruojama, taigi buvo įsikišta į pareiškėjo privatų gyvenimą. Ir nors šis įsikišimas buvo numatytas įstatymų, taip pat juo buvo siekiama teisėto tikslo – užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, nacionaliniuose teisės aktuose bei jų taikymo praktikoje nebuvo nustatyta aiškių cenzūros kriterijų, pateisinančių visaapimančios cenzūros sistemos egzistavimą. Kitaip tariant, teisė ir praktika išsamiai nenumatė aiškių administracijos diskrecijos ribų šioje srityje. Teismas padarė išvadą, kad netinkamas teisinis reguliavimas ir su tuo susijusi laiškų kontrolė savaime pažeidžia Konvencijos 8 straipsnį. Teismo nuomone, visaapimanti pareiškėjo susirašinėjimo cenzūra nebuvo būtina demokratinėje visuomenėje. Pastebėtina, kad tai taip pat nebe pirmas kartas, kai Lietuva yra pripažįstama pažeidusia Konvencijos 8 straipsnį dėl kalinamųjų susirašinėjimo cenzūros – analogiški pažeidimai jau yra konstatuoti Teismo priimtuose sprendimuose bylose *Valašinas prieš Lietuvą*, *Puzinas prieš Lietuvą*, *Jankauskas prieš Lietuvą*, *Karalevičius prieš Lietuvą*, *Čiapas prieš Lietuvą*. Naujame Suėmimo vykdymo įstatyme, kuris įsigalios nuo 2009 m. balandžio 1 d., ir dėl kurio projekto savo pastabas Teisingumo ministerijai yra pateikusi ir Vyriausybės atstovė, atsižvelgdama į Teismo praktiką minėtose bylose prieš Lietuvą, teisinis reguliavimas minėtu klausimu yra pakeistas ir tikėtinai ateityje nebeturėtų kelti problemų Konvencijos 8 straipsnio požiūriu.

3) Nusikalstamos veikos imitavimo modelio taikymas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies požiūriu – suformuota tinkama Lietuvos teismų praktika:

Byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą* (2008 m. vasario 5 d. sprendimas) Teismo Didžioji Kolegija apibendrinė teisės į teisingą teismą panašiose bylose bendruosius principus ir pasisakė dėl provokacijos, pažeidžiančios Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, bei slaptų specialių tyrimo metodų koncepcijų atskyrimo. Teismas aiškiai suformulavo leistinas slaptųjų agentų veikimo ribas ir nagrinėjančių bylą teismų pareigą ištirti kurstymo aspektą (žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalgą*, 37 p.).

Sprendamas dvi kitas bylas – *Malininas prieš Lietuvą* (2008 m. liepos 1 d. sprendimas) ir *Milinienė prieš Lietuvą* (2008 m. birželio 24 d. sprendimas) Teismas vadovavosi byloje *RAMANAUSKAS prieš Lietuvą* suformuotu provokacijos, pažeidžiančios Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, bei slaptų specialių tyrimo metodų koncepcijų atskyrimu. Byloje *MILINIENĖ prieš Lietuvą* Teismas nepripažino Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo. Pastebėtina, kad šioje byloje Teismas konstatavo, kad modelis buvo teisėtai sukonstruotas ir panaudotas, be to, jis buvo tinkamai prižiūrimas prokuratūros, nepaisant to, kad teisminė priežiūra tokiai slaptai tyrimo sistemai būtų buvusi tinkamesnė (žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalgą*, 37 p.).

Pažymėtina, kad Teismui priėmus 2008 m. vasario 5 d. sprendimą byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą*, pareiškėjas kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą prašydamas atnaujinti baudžiamąją bylą, panaikinti nacionalinių teismų sprendimus ir baudžiamąją bylą nutraukti. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2008 m. gruodžio 16 d. nutartimi pareiškėjo prašymą patenkino ir baudžiamąją bylą nutraukė. Be to, minėtoje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, remdamasis Teismo praktika (pirmiausia sprendimais bylose *Ramanauskas prieš Lietuvą*, *Malininas prieš Lietuvą* ir *Milinienė prieš Lietuvą*) bei Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimu suformulavo bendruosius leistinių tyrimo veiksmų atribojimo nuo provokacijos kriterijus – taip vadinamas 6 taisyklės, kuriomis būtina vadovautis sprendžiant, ar taikant nusikalstamos veikos modelį bei panašius specialius tyrimo veiksmus nebuvo pažeista Konvencijos garantuojama teisė į teisingą procesą išprovokuojant asmenį padaryti nusikalstamą veiką.

Apibendrinant konstatuotina, kad vykdant Teismo sprendimus bylose prieš Lietuvą, kuriais buvo konstatuoti Konvencijos pažeidimai dėl nusikalstamos veikos imitacijos modelio taikymo, Lietuvoje, mūsų manymu, jau yra priimta bendroji priemonė, kuri sąlygos kelio panašioms pažeidimams užkirtimą (t.y. išplėtotą Aukščiausiojo Teismo praktika). Vis dėlto, atsižvelgiant į Teismo išsakytą kritiką nusikalstamos veikos imitacijos modelio prokurorinei kontrolei, svarstyтина, ar nevertėtų parengti atitinkamų Operatyvinės veiklos įstatymo pakeitimų, pagal kuriuos minėtos veiklos kontrolė būtų priskirta išimtinai teismų kompetencijai.

4) valstybės pareigūnų neproporcingas jėgos panaudojimas ir valstybės pozityvių pareigų nevykdymas Konvencijos 2 ir 3 straipsnių požiūriu:

Teismas 2008 m. balandžio 24 d. priėmė sprendimą byloje *Juozaitienė ir Bikulčius prieš Lietuvą*, kuriuo konstatavo dvigubą (materialųjį ir procesinį) Konvencijos 2 straipsnio pažeidimą dėl to, kad pareiškėjų sūnų mirtį sukėlė jėgos, neatitinkančios „absoliutaus būtinumo“ reikalavimo, panaudojimas, teisėtai sulaikant asmenį Konvencijos 2 straipsnio 2 (b) dalies požiūriu ir dėl to, kad valstybės institucijos neatliko veiksmingo pareiškėjų sūnų gyvybės atėmimo tyrimo

(žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalgą*, 37 p.).

Atkreiptinas dėmesys, kad Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad šias bylos aplinkybes pirmiausia tyrė Lietuvos nacionalinės institucijos (prokuratūra ir teismai) bei pripažindamas savo vaidmens subsidiarumą šiuo aspektu, vis dėlto pabrėžė, kad, kai skundžiamasi dėl Konvencijos 2 straipsnio pažeidimo, privalo būti atliekamas ypatingai kruopštus bylos nagrinėjimas.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad Vyriausybei perduotos kitos bylos rodo, jog atvejais, dėl kurio Teismas pripažino Lietuvą pažeidusia Konvencijos 2 straipsnį byloje *Juozaitienė ir Bikulčius prieš Lietuvą* nebuvo vienetinis - jau yra paskelbtas priimtinu pareiškimas byloje *Leparskienė prieš Lietuvą* (Teismo 2007 m. lapkričio 15 d. nutarimas), kuriame pagal Konvencijos 2 straipsnį pareiškėja skundėsi tuo, kad policijos pareigūnas neteisėtai atėmė jos sūnui gyvybę, bei kad jai nebuvo suteikta tinkama teisinės gynybos priemonė patirtai žalai atitaisyti. Vyriausybės atstovė, informuodama valstybės institucijas, įskaitant teismus ir Lietuvos Vyriausiąją policijos komisarą, apie minėtą sprendimą, siekė ypač atkreipti jų dėmesį į neišvengiamo būtinumo, policijos pareigūnams naudojant šaunamąjį ginklą, reikalavimus, analizuojamus Teismo praktikoje.

Pažymėtina, kad bylų prieš Lietuvą dėl neproporcingo valstybės pareigūnų jėgos panaudojimo yra ir daugiau, bet jau Konvencijos 3 straipsnio kontekste. Nepaisant to, kad byloje *Peleckas prieš Lietuvą* 2007 m. lapkričio 6 d. Teismas priėmė nutarimą paskelbdamas šį pareiškimą nepriimtinu, atkreiptinas dėmesys į Teismo įvardintus pastebėtus vidaus institucijų atlikto tyrimo procesinius trūkumus: į tai, kad už nepaklusimą policijos pareigūnams bei jų reikalavimų nevykdymą (dėl to reikėjo panaudoti jėgą) pareiškėjui nebuvo pareikšti kaltinimai ar surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas, taip pat į teismo nagrinėjimo trūkumus, dėl kurių Lietuvos Aukščiausiasis Teismas grąžino bylą nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka. Šios konkrečios bylos kontekste šie trūkumai dėl kitų pateisinančių aplinkybių buvo pripažinti neesminiais, tačiau kitomis aplinkybėmis dėl jų galėtų būti konstatuotas Konvencijos pažeidimas.

Šiame kontekste pažymėtina, kad 2008 m. Vyriausybei buvo perduotas pareiškimas byloje *Iljina ir Sarulienė prieš Lietuvą*, kuriame pareiškėjos, remdamosi Konvencijos 3 straipsniu, skundžiasi *inter alia* dėl neproporcingo policijos pareigūnų jėgos panaudojimo.

Dar vienoje 2008 m. Vyriausybei perduotoje byloje *Česnulevičius prieš Lietuvą* pareiškėjas kaltina valstybę neįvykdžius savo pozityvių pareigų pagal Konvencijos 2 straipsnį (teisę į gyvybę) dėl to, kad Pravieniškių 1-ieji pataisos namai neužtikrino jo sūnaus saugumo įkalinimo metu (pareiškėjo sūnus, kalintas Pravieniškių 1-uosiuose pataisos namuose, buvo keliskart sumuštas nenustatytų asmenų ir mirė nuo sužeidimų) ir dėl to, kad valstybės institucijos neatliko veiksmingo jo sūnaus nužudymo aplinkybių tyrimo bei nenustatė kaltų asmenų (žr. Priedą Nr. 1 – *Perduotų Vyriausybei bylų, kuriose 2008 m. parengta ir pateikta Vyriausybės pozicija, esmė ir bylų, kuriose Teismas Vyriausybei 2008 m. uždavė preliminarinius klausimus, esmė*, 31 p.).

5) įslaptintos informacijos panaudojimas teisiniame procese Konvencijos 8 straipsnio ir 6 straipsnio 1 dalies požiūriu:

Byloje *Gulijev prieš Lietuvą* Teismas, vertindamas pareiškėjo išsiuntimo, grindžiamo jo tariamai keliamą grėsmę valstybės saugumui, būtinumą ir proporcingumą Konvencijos 8 straipsnio 2 dalies požiūriu, konstatavo, kad tokia išvada buvo padaryta remiantis vien „įslaptinta“ medžiaga, kuri ne tik buvo panaudota kaip įrodymas Lietuvos administraciniuose teismuose, bet pagal byloje esančią medžiagą tai buvo vienintelė priežastis neišduoti pareiškėjui leidimo laikinai gyventi Lietuvoje. Dėl to jis buvo išsiųstas iš Lietuvos. Be to, Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad administraciniai teismai savo sprendimuose rėmėsi minėta išvada, nors pareiškėjas su jos turiniu supažindintas nebuvo, taip suvaržant jo teisę į gynybą. Teismas padarė išvadą, kad minėtas

įsikišimas į pareiškėjo teisę į jo šeimos gyvenimo gerbimą nebuvo būtinas demokratinėje visuomenėje ir konstatavo Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kitomis aplinkybėmis tokie atvejai, kai valstybės paslaptį sudarančiais neišslaptintais duomenimis yra remiamasi kaip vieninteliu ir vienai iš bylos šalių nežinomu įrodymu teismo procese, gali kelti problemų ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies (teisės į teisingą bylos nagrinėjimą) požiūriu. Šiame kontekste paminėtinas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas, kuriame, vertindamas *inter alia* Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 57 straipsnio 3 dalies atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „joks teismo sprendimas negali būti grindžiamas šalims (vienai iš jų) nežinoma vien valstybės paslaptį sudarančia (ar kita išlaptinta) informacija“.

Siekiant užkirsti kelią galimiems Konvencijos pažeidimams ateityje, svarbiausia yra tai, kad nacionaliniai teismai kiekvienoje konkrečioje byloje atsižvelgtų į Teismo ir Konstitucinio Teismo teisės į teisingą bylos nagrinėjimą reikalavimus. Taip pat svarstyтина, ar nebūtų tikslinga papildyti Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme numatytus išlaptintos informacijos išslaptinimo pagrindus.

6) nepakankamas teisės į privatumą ir šeimos gyvenimo užtikrinimas Konvencijos 8 straipsnio kontekste:

Net 5 bylose prieš Lietuvą Teismas 2008 m. nustatė teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, įtvirtintos Konvencijos 8 straipsnyje, pažeidimus. Šiose bylose Teismas, analizuodamas bendruosius principus pagal Konvencijos 8 straipsnį, pirmiausia pasisakė, kad pagal šį straipsnį valstybei kyla pozityviosios pareigos, neatsiejamos nuo pareigos veiksmingai užtikrinti pagarbą privačiam ir šeimos gyvenimui. Šios pareigos, pasak Teismo, gali apimti ir priemones, skirtas šiai teisei garantuoti santykiuose tarp privačių asmenų. Šiame kontekste ypatingai svarbu tai, kad tarp konkuruojančių asmens ir visuomenės interesų turi būti užtikrinama teisinga pusiausvyra. Bylose *Armonienė prieš Lietuvą* ir *Biruk prieš Lietuvą* Lietuvos teismams nepavyko rasti tinkamos pusiausvyros tarp privataus gyvenimo apsaugos ir saviraiškos laisvės (Konvencijos 10 straipsnis), kaip ir byloje *Gulijev prieš Lietuvą* – tarp teisės į šeimos gyvenimo gerbimą ir valstybės saugumo interesų. Byloje *Jucius ir Juciuvienė prieš Lietuvą* 8 straipsnio pažeidimas buvo nustatytas dėl to, kad pats procesas, kuriame nacionalinis teismas priėmė sprendimą, nulėmusį įsikišimą į pareiškėjo teisę į šeimos gyvenimo gerbimą, pasak Teismo, negalėjo būti laikomas teisingu Konvencijos 8 straipsnio požiūriu. Konstatuotina, kad nacionalinėms Lietuvos institucijoms kartais kyla sunkumų užtikrinant teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą pagal Konvencijos 8 straipsnį, tačiau šioms problemoms išspręsti pakanka tinkamai išvystytos nacionalinių teismų praktikos, kurioje būtų atsižvelgiama į Konvencijos 8 straipsnio reikalavimus. Kaip minėta, byloje *Savenkovas prieš Lietuvą* Teismas konstatavo Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą dėl pareiškėjo susirašinėjimo cenzūros (žr. 2 punktą pirmiau).

IV. VYRIAUSYBĖS ATSTOVĖS EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISME VEIKLA VYKDANT TEISMO PRIIMTUS SPRENDIMUS

1. Veikla vykdant Teismo ankstesniais metais ir 2008 m. priimtus sprendimus

Pagal Konvencijos 46 straipsnio 1 dalį Aukštosios Susitariančiosios Šalys įsipareigoja vykdyti galutinį Teismo sprendimą kiekvienoje byloje, kurios šalys jos yra. Siekiant užtikrinti tinkamą Lietuvos Respublikos įsipareigojimų, prisiimtų pagal Konvenciją vykdymą bei

Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2008 m. vasario 6 d. priimtos Rekomendacijos Nr. REC (2008)2 valstybėms narėms dėl veiksmingų vidaus institucijų gebėjimų neatidėliojant vykdyti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus įgyvendinimą, 2008 m. rugsėjo 18 d. buvo pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovo Europos Žmogaus Teisių Teisme nuostatai, *inter alia* papildomai įgaliojant Vyriausybės atstovą, bendradarbiaujant su Teisingumo ministerija ir kitomis kompetentingomis institucijomis koordinuoti Teismo sprendimų vykdymą ir suteikiant teisę prireikus imtis ar inicijuoti atitinkamus veiksmus šioje srityje. Atstovas ne tik koordinuoja Teismo sprendimų vykdymą nacionaliniu lygmeniu, jis taip pat nuolat teikia informaciją Europos Tarybos Ministrų Komitetui apie Teismo sprendimų vykdymą, taip pat ir apie priimtas individualias ir bendrąsias priemones*.

Pastebėtina, kad Vyriausybės atstovo veikla Teismo sprendimų vykdymo srityje yra tęstinio pobūdžio. Europos Tarybos Ministrų Komitetas 11 bylų tebevykdo ankstesniais metais priimtų Teismo nutarimų ir sprendimų prieš Lietuvą priežiūrą:

1. *Jasiūnienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 41510/98), 2003 03 06 sprendimas;
2. *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą* (pareiškimų Nr. 55480/00 ir 59330/00), 2004 07 27 sprendimas;
3. *Rainys ir Gasparavičius prieš Lietuvą* (pareiškimų Nr. 70665/01 ir 74345/01), 2005 04 07 sprendimas;
4. *Karalevičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 53254/99), 2005 04 07 sprendimas;
5. *Simonavičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 37415/02), 2006 06 27 sprendimas;
6. *Jurevičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 30165/02), 2006 11 14 sprendimas;
7. *Čiapas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 4902/02), 2006 11 16 sprendimas;
8. *Vaivada ir Vaivada prieš Lietuvą* (pareiškimų Nr. 36996/02 ir 66004/01), 2006 11 16 sprendimas;
9. *Gečas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 418/04), 2007 07 17 sprendimas;
10. *Baškienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 11529/04), 2007 07 24 sprendimas;
11. *L. prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 27527/03), 2007 09 11 sprendimas;

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 6 iš išvardytų bylų – *Gečas prieš Lietuvą*, *Simonavičius prieš Lietuvą*, *Vaivada ir Vaivada prieš Lietuvą*, *Karalevičius prieš Lietuvą*, *Jurevičius prieš Lietuvą*, *Jasiūnienė prieš Lietuvą* jau yra priimtos visos individualios ir bendrosios priemonės, būtinos, kad sprendimai būtų pripažinti tinkamai įvykdytais ir Europos Tarybos Ministrų Komitetui apie tai pranešta, tad belieka sulaukti Europos Tarybos Ministrų Komiteto rezoliucijos, kuria būtų nutarta užbaigti vykdymo priežiūrą minėtose bylose.

2008 metais Vyriausybės atstovė inicijavo priemones, būtinas, siekiant užtikrinti kitokių individualiųjų priemonių nei Teismo priteistų sumų sumokėjimas, priėmimą bei bendrųjų priemonių, pašalinančių pažeidimo priežastis, priėmimą vykdant Teismo sprendimus, priimtus šiose bylose:

1. *Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą* (pareiškimų Nr. 55480/00 ir 59330/00), 2004 07 27, sprendimas;

* Europos Tarybos Ministrų Komiteto, kuriam pagal Konvencijos 46 straipsnį yra pavesta Teismo sprendimų vykdymo priežiūra, patvirtintose Sprendimų ir taikių susitarimų sąlygų vykdymo priežiūros taisyklėse yra numatyta, kad Teismo sprendimų vykdymas neapsiriboja vien Teismo priteisto teisingo atlyginimo bei bylinėjimosi kaštų ir išlaidų sumokėjimu. Tinkamas sprendimo, kuriame konstatuojamas Konvencijos pažeidimas, įvykdymas gali reikšti ir kitokių **individualiųjų priemonių**, nesusijusių su atitinkamų sumų sumokėjimu, arba atitinkamų **bendrųjų priemonių**, pašalinančių pažeidimo priežastis, priėmimą.

2. *Rainys ir Gasparavičius prieš Lietuvą* (pareiškimų Nr. 70665/01 ir 74345/01), 2005 04 07, sprendimas;
3. *L. prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 27527/03), 2007 09 11, sprendimas.

Apie pirmiau minėtų sprendimų vykdymą žr. toliau tekste.

Byloje *Baškienė prieš Lietuvą* stebima proceso dėl pareiškėjos bylos atnaujinimo eiga nacionaliniuose teismuose, apie jo baigtį bus informuotas Europos Tarybos Ministrų Komitetas. Byloje *Čiapas prieš Lietuvą* formaliai bendrosios priemonės vykdant minėtą Teismo sprendimą jau yra priimtos, tačiau iki šiol negalioja, nes Suėmimo vykdymo įstatymo nauja redakcija, kurio 16 straipsnyje suimtųjų susirašinėjimo cenzūravimui keliami reikalavimai, atsižvelgiant į Teismo nustatytus teisinio reguliavimo defektus, t.y. numatant, kad suimtųjų gaunami ir siunčiami laišakai gali būti tikrinami ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi, kad turi būti nurodomi laiškų tikrinimo pagrindai, trukmė, būdas, asmenys, kurių siunčiami ar gaunami laišakai bus tikrinami, įsigalios tik nuo 2009 m. balandžio 1 d. Primintina, kad minėti reikalingi pakeitimai buvo padaryti Teisingumo ministerijai atsižvelgus į Vyriausybės atstovės pasiūlymus.

Per 2008 m. priimti vykdytini Teismo sprendimai:

1. *Juozaitytė ir Bikulčius prieš Lietuvą* (pareiškimų Nr. 70659/01 ir 74371/01), 2008 04 24 sprendimas;
2. *Malininas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 10071/04), 2008 07 01 sprendimas;
3. *Ramanauskas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 74420/01), 2008 02 05 (Didžioji kolegija) sprendimas;
4. *Jucys prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 5457/03), 2008 01 08 sprendimas;
5. *Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 72596/01), 2008 11 04 sprendimas;
6. *Savenkovas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 871/02), 2008 11 18 sprendimas;
7. *Armonas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 36919/02), 2008 11 25 sprendimas;
8. *Biruk prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 23373/03), 2008 11 25 sprendimas;
9. *Jucius ir Juciuvienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 14414/03), 2008 11 25 sprendimas;
10. *Švenčionienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 37259/04), 2008 11 25 sprendimas;
11. *Gulijev prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 10425/03), 2008 12 16 sprendimas;

Žr. Priedą Nr. 2 – *Teismo 2008 m. priimtų sprendimų dėl bylų esmės ir nutarimų, kuriais buvo užbaigtas teisminis procesas bylose prieš Lietuvą, apžvalga*, 37 p.

Visi paminėti Teismo sprendimai tampa galutiniais ir tuo pat metu vykdytiniais po trijų mėnesių nuo jų paskelbimo, jei nė viena iš bylos šalių sprendimo neapskundžia Teismo Didžiąjai Kolegijai. 2008 metais bylose *Juozaitytė ir Bikulčius prieš Lietuvą*, *Malininas prieš Lietuvą*, *Ramanauskas prieš Lietuvą* ir *Jucys prieš Lietuvą* Teismo kaip teisingas atlyginimas priteistos sumos jau yra sumokėtos pareiškėjams. Be to, apie Teismo priimtus sprendimus buvo informuoti teismai ir kitos su minėtomis bylomis susijusios valstybės institucijos, visiems jiems išsiųsti į lietuvių kalbą išversti Teismo minėtose bylose priimti sprendimai kartu su aiškinamaisiais raštais, kuriuose išdėstytos nustatytų pažeidimų priežastys. Bylose *Ramanauskas prieš Lietuvą* ir *Jucys prieš Lietuvą* pareiškėjai jau pasinaudojo Lietuvos įstatymuose numatyta teise kreiptis dėl proceso atnaujinimo.

Kaip minėta, 2008 m. vasario 5 d. Teismui priėmus sprendimą byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą*, pareiškėjas kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą prašydamas atnaujinti jo baudžiamąją bylą, panaikinti nacionalinių teismų sprendimus ir baudžiamąją bylą nutraukti. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2008 m. gruodžio 16 d. nutartyje pirmiausia remdamasis Teismo praktika, suformulavo bendruosius leistinių tyrimo veiksmų atribojimo nuo provokacijos kriterijus – taip vadinamas 6 taisyklės, kuriomis būtina vadovautis sprendžiant, ar taikant nusikalstamos veikos modelį bei panašius specialius tyrimo veiksmus nebuvo pažeista Konvencijos garantuojama teisė į teisingą procesą išprovokuojant asmenį padaryti nusikalstamą veiką. Vyriausybės atstovė apie tai nedelsiant informavo Europos Tarybos Ministrų Komitetą, nes šiuo atveju Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuluotos bendros leistinių tyrimo veiksmų atribojimo nuo provokacijos taisyklės, mūsų manymu, yra bendrojo pobūdžio priemonė, siekiant užkirsti kelią panašioms Konvencijos pažeidimams.

Byloje *Malininas prieš Lietuvą* Teismas konstatavo pareiškėjo teisės į teisingą teismą pažeidimą, tačiau teisingo atlyginimo jam nepriteisė, pažymėjęs, kad tokiu atveju kaip šis, kai asmuo buvo nuteistas teismo procese, neatitinkančiame teisingo proceso reikalavimų pagal Konvenciją, naujas teismas arba bylos nagrinėjimo atnaujinimas, jei dėl jo būtų kreiptasi, iš esmės būtų tinkamas padaryto pažeidimo atitaisymas. Pareiškėjas dėl minėto Teismo sprendimo jau yra pateikęs prašymą dėl proceso atnaujinimo Lietuvos Aukščiausiajam Teismui. Vyriausybės atstovė seka bylos nagrinėjimo eigą ir apie jos baigtį nedelsdama informuos Europos Tarybos Ministrų Komitetą.

Apie kitus Teismo sprendimus, priimtus bylose prieš Lietuvą 2008 metais – *Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą*; *Savenkovas prieš Lietuvą*; *Armonas prieš Lietuvą*; *Biruk prieš Lietuvą*; *Jucius ir Juciuvienė prieš Lietuvą*; *Švenčionienė prieš Lietuvą*; *Gulijev prieš Lietuvą* Vyriausybės atstovė nedelsiant informavo teismus ir kitas su bylomis susijusias valstybės institucijas, kartu pridėdama aiškinamuosius raštus ir Teismo sprendimus. Šiuo metu visi 2008 m. Teismo priimti sprendimai jau yra išversti į lietuvių kalbą ir bus išplatinti Lietuvos teismams bei atitinkamoms valstybės institucijoms. Vyriausybės atstovė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymu, daugelį minėtų Teismo sprendimų 2009 metais – per tris mėnesius nuo tos dienos, kai atitinkami Teismo sprendimai tapo galutiniais – pateikė Teisingumo ministerijai vykdymui, kad būtų sumokėtas Teismo priteistas teisingas atlyginimas. Taip pat Vyriausybės atstovė, koordinuodama ir ankstesniais metais Teismo priimtų ir iki šiol neįvykdytų sprendimų vykdymą imsis ar inicijuos reikiamus veiksmus, kad būtų priimtose pagal tuos sprendimus reikalingos bendrosios priemonės, siekiant, kad būtų pašalintos nustatytų pažeidimų priežastys ir užkirstas kelias tolesniems Konvencijos pažeidimams.

2. Teismo sprendimų vykdymo srityje iškilusios problemos

1) Pabrėžtina, kad teisės spraga, dėl kurios buvo konstatuotas Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas byloje *L. prieš Lietuvą*, iki šiol nėra panaikinta, tačiau Lietuva, vykdydama Teismo sprendimą privalo tai padaryti. Konstatavęs Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą, Teismas įpareigojo Lietuvą per tris mėnesius nuo sprendimo įsigaliojimo priimti įstatymą dėl lyties pakeitimo, numatytą Civilinio kodekso 2.27 straipsnio 2 dalyje. Kaip alternatyvą tuo atveju, jeigu įstatymas nebūtų priimtas, Teismas įpareigojo sumokėti pareiškėjui 40 000 eurų turtinei žalai atlyginti. Papildomai Teismas pareiškėjui priteisė 5 000 eurų neturtinei žalai atlyginti. Seimui nepriėmus atitinkamo įstatymo, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2008 metais pareiškėjui sumokėjo Teismo priteistą turtinę ir neturtinę žalą. Tačiau vien žalos atlyginimas nereiškia galutinio Teismo sprendimo įvykdymo. Europos Tarybos Ministrų Komitetas, kuris pagal

Konvencijos 46 straipsnį prižiūri Teismo sprendimų vykdymą, reikalaus įvykdyti ir bendrąją priemonę, t.y. pašalinti pažeidimo priežastis ir užkirsti kelią kitiems pažeidimams. Vyriausybės atstovė ne kartą kreipėsi į Seimo pirmininką, taip pat į Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininką bei Sveikatos apsaugos ministrą ragindama imtis priemonių, kad būtų pradėtas vykdyti Teismo priimtas sprendimas byloje *L. prieš Lietuvą*, tačiau iki šiol teisės spraga nėra pašalinta.

Šiame kontekste reikia atkreipti dėmesį į Lietuvos Respublikos Seime įregistruotą Civilinio kodekso 2.27 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektą. Kyla abejonė, ar pirminio teisės akto panaikinimas yra tinkamas teisės spragos šalinimo būdas, ypač atsižvelgiant į tai, kad pažeidimas šioje byloje iš esmės buvo pripažintas dėl teisinio netikrumo. Taigi net ir tokiu būdu pašalinus teisės spragą teisėtų lūkesčių problema išliktų. Be to, priėmus tokį įstatymą transseksualams Lietuvoje vis tiek turėtų būti teikiamas reikalingas gydymas, įskaitant lyties pakeitimo operacijas (valstybė pagal Konvenciją turi pozityviają pareigą gydyti asmenims, kuriems toks gydymas yra būtinas).

2) Per daugiau nei 4 metus Seime taip ir nebuvo priimti reikiami Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSRS valstybės komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ pakeitimai, kad būtų įvykdyti dar 2004 m. liepos 27 d. ir 2005 m. balandžio 7 d. priimti Teismo sprendimai atitinkamai bylose *J. Sidabras ir K. Džiautas prieš Lietuvą* bei *R. Rainys ir A. Gasparavičius prieš Lietuvą*. Tai yra minėtas įstatymas nebuvo pakeistas panaikinant jame numatytą apribojimą įsidarbinti privačiame sektoriuje buvusiems KGB kadriniams darbuotojams, kuris abiejose bylose buvo pripažintas pažeidžiančiu Konvencijos 8 straipsnį (teisė į privataus gyvenimo gerbimą). Vyriausybės atstovė nuolat informavo Europos Tarybos Ministrų Komitetą apie minėto įstatymo pakeitimo projektą svarstymo eigą, apie tai, kad politinė valia panaikinti neproporcingą apribojimą įsidarbinti privačiame sektoriuje buvo išreikšta, projektų priėmimas „užstrigdavo“ dėl kitų papildomų priežasčių; be to, šis apribojimas praktikoje jau nebuvo taikomas. Manytina, kad dėl to minėtų Teismo sprendimų nevykdymo klausimas nebuvo perduotas viešam svarstymui, nors net keletą kartų tai jau buvo planuojama.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2009 m. sausio 1 d. baigėsi apribojimų, nustatytų įstatymo „Dėl SSRS valstybės komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ 2 straipsnyje, galiojimo terminas, tarp jų ir apribojimų buvusiems KGB darbuotojams įsidarbinti privačiame sektoriuje, kurie buvo pripažinti pažeidžiančiais Konvenciją. Apie tai Vyriausybės atstovė nedelsiant informavo Europos Tarybos Ministrų Komiteto Vykdyto departamentą, *inter alia* nurodydama, kad vykdant minėtus Teismo sprendimus nebereikia imtis jokių kitokių bendrųjų priemonių, nes įstatyminis draudimas, pripažintas teismo pažeidžiančiu Konvenciją, neteko galios. Kita vertus, svarstyтина, ar daugiau nei 4 metus trukęs Teismo sprendimų nevykdymas nesukūrė pareiškėjams ar kitiems asmenims tam tikro jų padėties teisinio netikrumo, nuo kurio asmenys taip pat yra ginami pagal Konvencijos 8 straipsnį.

3) Būtinumas tobulinti Teismo sprendimų vykdymo procesą

Pastebėtina, kad nepaisant anksčiau minėtų Vyriausybės atstovo nuostatų pakeitimų, kuriais Vyriausybės atstovui buvo suteiktos papildomos funkcijos ir įgaliojimai dėl Teismo sprendimų vykdymo, Teismo sprendimų vykdymas tais atvejais, kai yra reikalinga imtis tam tikrų individualių priemonių, nesusijusių su teisingo atlyginimo sumokėjimu, ar atitinkamų bendrųjų priemonių, šiuo metu nėra reglamentuojamas jokiuose kituose nacionaliniuose teisės aktuose. Galiojančioje Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymo redakcijoje kaip Teismo sprendimų vykdymas yra numatytas tik atitinkamų Teismo priteistų sumų sumokėjimas. Jokie kiti Teismo sprendimų vykdymo būdai minėtame įstatyme nėra numatyti. Kaip matyti iš pirmiau aptartų bylų, kuriose nepriimamos

atitinkamos bendrosios priemonės, dėl minėto teisinio reguliavimo trūkumo neužtikrinamas efektyvus Teismo priimtų sprendimų bylose prieš Lietuvą vykdymas, taip pat ribojamos Vyriausybės atstovo galimybes veiksmingai vykdyti jam priskirtas funkcijas Teismo sprendimų vykdymo srityje.

Šiuo požiūriu pirmiausia siūlytina pildyti Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei įstatymą, numatant nuostatas, susijusias su Teismo sprendimų, kuriais nustatomi pažeidimai, vykdymu, kuris reikštų ne tik atitinkamų sumų sumokėjimą, bet ir kitokias individualias ir bendrąsias priemones.

Vyriausybės atstovo siūlymu, į Teisingumo ministerijos pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 – 2012 metų programos įgyvendinimo priemonių plano kaip 1 iš priemonių yra įtrauktas būtinų teisės aktų pakeitimo projektų, susijusių su Teismo sprendimų vykdymu, parengimas.

V. VYRIAUSYBĖS ATSTOVĖS EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISME VEIKLA SIEKIANT STIPRINTI EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KONVENCIJOS PAŽEIDIMŲ PREVENCIJĄ LIETUVOJE

1. Veikla, siekiant stiprinti Konvencijos pažeidimų prevenciją Lietuvoje:

Siekiant stiprinti Konvencijos pažeidimų prevenciją Lietuvoje, pateikta informacija visiems Lietuvos teismams, taip pat kitoms su Teisme išnagrinėtomis bylomis susijusioms valstybės ir savivaldybių institucijoms apie visus Teismo 2008 metais priimtus sprendimus bei nutarimus dėl priimtumo bylose prieš Lietuvą, kartu su jų vertimais į lietuvių kalbą bei aiškinamaisiais raštais. Informacija apie Teismo priimtus sprendimus ir nutarimus bylose prieš Lietuvą bei apie naujai perduotas Teismo bylas, taip pat Teismo 2008 m. priimti sprendimai ir nutarimai buvo pateikti Teisingumo ministerijos tinklapyje bei skyriuje „Teismo sprendimai ir nutarimai byloje prieš Lietuvą“.

Visiškai parengti ir 2009 m. bus išleistas specialus leidinys (leidiniai), kuriame bus pateikiami Teismo sprendimai bylose prieš Lietuvos Respubliką, priimti nuo 2005 m. liepos 1 d. iki 2007 m. gruodžio 31 d., lietuvių kalba. Iš viso minėtame rinkinyje numatoma publikuoti 43 Teismo priimtus sprendimus ir nutarimus bylose prieš Lietuvą. Jau baigiama versti į lietuvių kalbą ir visus 17 Teismo 2008 m. priimtus sprendimai ir nutarimai bylose prieš Lietuvą, kuriuos ateityje taip pat planuojama išleisti atskiru rinkiniu.

Vyriausybės atstovė siekia aktyviai dalyvauti Lietuvos teisėkūros procese, ne tik vykdant jau priimtus Teismo sprendimus bylose prieš Lietuvą, kuriuose buvo konstatuotos įvairios Konvencijos taikymo Lietuvoje problemos, bet ir, kas ypač svarbu, teisėkūros procesuose, skirtuose Konvencijos pažeidimų prevencijai. Minėta, kad 2008 metais Vyriausybės atstovė psichinių ligonių ir neveiksnių asmenų statuso teisinio reguliavimo problemoms aptarti 2008 m. rugsėjo mėn. buvo surengusi pasitarimą, kurio metu, remiantis naujausia Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bei naujomis Vyriausybei perduotomis bylomis, pateikė pastabų ir pasiūlymų dėl Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos parengtų Lietuvos Respublikos civilinio kodekso bei Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymų projektų, į kurias buvo atsižvelgta. Taip pat minėta, kad Vyriausybės atstovės siūlymu, į Teisingumo ministerijos pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 – 2012 metų programos įgyvendinimo priemonių plano kaip viena iš priemonių yra įtrauktas galimybės parengti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo įstatymų projektus bei, prireikus, kitus teisės aktų projektus, išanalizavimas, siekiant numatyti veiksmingą teisinės

gynybos priemonę, kad būtų užkirstas kelias teisės į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimams; kaip kita priemonė yra įtrauktas būtinų teisės aktų pakeitimo projektų, susijusių su Teismo sprendimų vykdymu, parengimas.

Pažymėtina ir tai, kad Vyriausybės atstovė 2008 metais įvairių valstybės institucijų prašymu ne kartą teikė savo nuomonę ir konsultacijas dėl rengiamų teisės aktų projektų atitikties Konvencijai bei teisės taikymo procese iškilusių klausimų Konvencijos požiūriu. Pavyzdžiui, Vyriausybės atstovė informavo Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininką apie tai, kad įstatymo „Dėl SSRS valstybės komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos“ pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2296 2 straipsnyje numatytas VSK kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos apribojimų pratęsimas iki 2012 metų galimai prieštarautų bendriesiems teisės principams, kaip antai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, protingumo bei proporcingumo principams, kurie yra pripažįstami ir ginami taip pat ir Teismo praktikoje. Vyriausybės atstovė atsakydama į Teisingumo ministerijos paklausimą dėl to, ar esamas Lietuvos Respublikos bausmių (suėmimo) vykdymo įstatymų reguliavimas, numatantis asmenų, laikomų laisvės atėmimo vietose, maitinimą, tinkamai užtikrina Konvencijos 9 straipsnyje įtvirtintą asmens teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę, nurodė, kad galimybė gauti maistą, atitinkantį asmenų religijos reikalavimus (ar bent jiems neprieštaraujantį), turėtų būti užtikrinama kaip viena iš 9 straipsnyje įtvirtintos religijos laisvės garantijų. Vyriausybės atstovė Teisingumo ministerijos prašymu taip pat pateikė savo nuomonę dėl šiuo metu Lietuvos Respublikos baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintos laisvės iki gyvos galvos atėmimo bausmės galimai keliamų problemų Konvencijos 3 straipsnio (kankinimo uždraudimas) požiūriu.

Pastebėtina, kad Vyriausybės atstovė 2008 metais bendradarbiavo su kolegomis iš užsienio valstybių, kuriuos domino Lietuvos teisinis reguliavimas ir teismų praktika lyginamosios teisės požiūriu: buvo pateikta informacija Vengrijos Respublikos Vyriausybės atstovui Europos Žmogaus Teisių Teisme apie nacistinių ir komunistinių simbolių naudojimo uždraudimą Lietuvoje, buvo keičiamasi įvairia teisinio reglamentavimo patirtimi su Latvijos Vyriausybės atstove Europos Žmogaus Teisių Teisme, įvyko susitikimas su Moldovos Respublikos ambasados atstovais, kurio metu buvo aptarti pilietybės reikalavimo ir dvigubos pilietybės draudimo klausimai teisės būti išrinktam į įstatymų leidybos instituciją, numatytos Konvencijos 1 Protokolo 3 straipsnyje, požiūriu. 2008 metais taip pat dalyvauta visų Vyriausybių atstovų Europos Žmogaus Teisių Teisme metiniame susitikime Bratislavoje, kurio metu buvo keičiamasi atstovavimo Europos Žmogaus Teisių Teisme patirtimi, pasidalinta esamom problemom bei aptarti galimi jų sprendimo būdai. Aktyvus bendradarbiavimas su kitų valstybių, Konvencijos dalyvių vyriausybių atstovais Europos Žmogaus Teisių Teisme yra reikšmingas veiksnys analizuojant Konvencijos galimų pažeidimų priežastis ir ieškant jų šalinimo būdų. 2008 m. birželio mėn. taip pat dalyvauta susitikime, skirtame Europos žmogaus teisių konvencijos įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu aptarimui, kuris įvyko Stokholme.

2008 m. balandžio 17 d. Vyriausybės atstovė kartu su Teisingumo ministerija surengė tarptautinę konferenciją „Europos žmogaus teisių konvencijos įgyvendinimas: patirtis ir problemos“. Konferencijoje pranešimus skaitė Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėja Danutė Jočienė, Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėja, sekcijos pirmininkė, Françoise Tulkens, buvęs Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjas Andras Baka, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėja Toma Birmontienė, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas Vytautas Greičius, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjai Algis Norkūnas ir Gintaras Goda, Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo pirmininkas Virgilijus Valančius, Vilniaus Universiteto Tarptautinės teisės ir ES teisės katedros vedėjas Dainius Žalimas bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovė Europos Žmogaus Teisių Teisme Elvyra Baltutytė. Minėtai konferencijai sulaukus itin didelio Lietuvos teisėjų susidomėjimo bei labai palankaus įvertinimo, paaiškėjo būtinumas kiek įmanoma dažniau rengti tarptautines konferencijas ar seminarus Europos žmogaus teisių konvencijos taikymo

klausimais, kurių pagrindiniai dalyviai būtų teisėjai, nes už Konvencijos tinkamą aiškinimą ir taikymą atsakomybė pirmiausia tenka nacionaliniams teismams. Atsižvelgdama į tai, Vyriausybės atstovė kartu su Teisingumo ministerija ir 2009 m. organizuoja tarptautinę konferenciją Konvencijos įgyvendinimo ir taikymo klausimais, po kurios konferencijos medžiagą planuojama išleisti atskiru leidiniu.

Vyriausybės atstovė aktyviai dalyvauja teisėjų, kitų teisėsaugos institucijų pareigūnų, valstybės tarnautojų mokymo apie žmogaus teises procese. Vyriausybės atstovė skaito paskaitas Lietuvos viešojo administravimo institute pagal mokymo programą valstybės tarnautojams „Europos žmogaus teisių konvencijos aiškinimas ir taikymas“. Siekiant užkirsti kelią Konvencijos pažeidimams ir užtikrinti Konvencijos nuostatų tiesioginį taikymą Lietuvos teismuose, ypač svarbu ir būtina rengti mokymus teisėjams. 2008 metais Vyriausybės atstovė skaitė paskaitas Kalėjimų departamento pareigūnams aktualiais Konvencijos taikymo klausimais, taip pat dalyvavo susitikimuose su Lietuvos aukščiausių teisminių institucijų teisėjais, siekiant aptarti Teismo sprendimuose ir perduotose bylose prieš Lietuvą iškeltas naujas ar pasikartojančias Lietuvos teisinio reguliavimo bei teisės taikymo problemas Konvencijos požiūriu.

Vyriausybės atstovė, kaip nuolatinė ekspertė, 2008 m. ir toliau dalyvavo dviejų Europos Tarybos komitetų darbe - Žmogaus teisių koordinacinio komiteto (CDDH) bei Žmogaus teisių procedūrų tobulinimo komiteto (DH-PR) darbe. Šiems komitetams prireikus teikiam informacija apie Lietuvos teisę ir praktiką įvairiais žmogaus teisių apsaugos standartų aspektais.

Vyriausybės atstovės iniciatyva jau yra visiškai parengtas iš 2009 metais Teisingumo ministerijos interneto tinklapyje pradės veikti naujas atskiras skyrius „Atstovavimas Europos Žmogaus Teisių Teisme“, vietoje šiuo metu veikiančio skyriaus „Europos Žmogaus Teisių Teismas“, kuriame bus pateikiama pertvarkyta, gerokai papildyta informacija apie Atstovo instituciją bei apie Teismą, atnaujinta statistika, kaip ir anksčiau, bus pateikiami visi Teismo sprendimai bei nutarimai bylose prieš Lietuvą, jų vertimai į lietuvių kalbą, naujienos, susijusios su atstovavimu Teisme, publikacijos žmogaus teisių ir laisvių apsaugos tema ir pan.

2. Problemos, susijusios su Lietuvos teisėkūros procesu

Su Teismo sprendimų vykdymu, o ypač su Konvencijos pažeidimų prevencija, iš dalies yra susijęs teisėkūros procesas, ir šiuo požiūriu galiojantis teisinis reguliavimas taip pat kelia tam tikrų problemų. Europos Tarybos Ministrų Komitetas 2004 m. gegužės 12 d. Rekomendacijoje Nr. REC (2004)5 valstybėms narėms dėl įstatymų projektų, galiojančių įstatymų ir administracinės praktikos atitikties Europos žmogaus teisių konvencijos standartams patikrinimo rekomendavo Europos Tarybos valstybėms narėms užtikrinti, kad būtų atitinkami ir veiksmingi nuolatinio įstatymų projektų atitikties Konvencijai, atsižvelgiant į Teismo praktiką, patikrinimo mechanizmai bei užtikrinti, kad, kai reikalinga, būtų ir galiojančių įstatymų, įskaitant tai, kas numatyta nutarimuose, potvarkiuose ir aplinkraščiuose, atitikties Europos žmogaus teisių konvencijai patikrinimo mechanizmai. Deja, reikia pastebėti, kad nuoseklaus mechanizmo, bent jau tokio, kokio reikalaujama minėtoje Rekomendacijoje, Lietuvoje iki šiol nėra, galima konstatuoti tik esant kai kuriuos jo elementus. Seimas 2006 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. X-933 patvirtino Lietuvos Respublikos teisėkūros tobulinimo metmenis, kuriuose, be kita ko, pabrėžiama ir teisės aktų atitikties tarptautinėms sutartims, įskaitant Konvenciją ir Teismo praktiką, stebėsenos svarba.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2007 m. rugsėjo 10 d. Seime įregistruoto Lietuvos Respublikos teisėkūros proceso pagrindų įstatymo projekto Nr. XP-2498 58 straipsnio 3 punkte numatyta, kad teisės aktuose darnos stebėjimas atliekamas „tiriant atitiktį tarptautinėms Lietuvos Respublikos sutartims ir Europos žmogaus teisių teismo sprendimams“. Vadovaujantis minėta Rekomendacija bei siekiant nuoseklumo, teisės aktų atitiktis Konvencijos nuostatomis bei Teismo

sprendimams turėtų būti užtikrinama ne tik teisės akto stebėsenos stadijoje, bet ypač teisės akto projekto rengimo stadijoje. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pasiūlyta papildyti svarstomą Įstatymo projektą, nustatant, jog teisės akto projektas turi atitikti Konvencijos nuostatas, kas teiks išvadas dėl atitikties ir kokios neigiamų išvadų pasekmės. Kadangi Konvencija – viena reikšmingiausių žmogaus teises reglamentuojančių tarptautinių sutarčių, o ją interpretuojant sukaupta gausi Teismo praktika, atitikties Konvencijai derinimo mechanizmas, kaip ir reikalaujama anksčiau minėtoje Rekomendacijoje, turi būti aiškiau reglamentuotas.

Tuo remiantis, Vyriausybės atstovo siūlymu, į Teisingumo ministerijos pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 – 2012 metų programos įgyvendinimo priemonių plano kaip 1 iš priemonių yra įtrauktas būtinų teisės aktų pakeitimo projektų, nustatančių teisės aktų projektų ir galiojančių teisės aktų derinimo su Europos žmogaus teisių konvencija procedūrą, parengimas.

Atsižvelgiant į 2008 m. Vyriausybės atstovo Europos Žmogaus Teisių Teisme veiklos rezultatus, išskirtinos šios artimiausio laikotarpio prioritetinės Vyriausybės atstovo veiklos kryptys:

- tinkamas atstovavimas Lietuvos interesams Teisme (pagrindinė veikla);
- veiksmingo Teismo sprendimų vykdymo stiprinimas;
- galiojančio teisinio reguliavimo tobulinimas, bendradarbiaujant su Teisingumo ministerija ir kitomis kompetentingomis institucijomis;
- dėmesys informacijos apie Konvenciją ir Teismo praktiką sklaidai;
- glaudesnis bendradarbiavimas su nacionalinėmis institucijomis, siekiant veiksmingai įgyvendinti Konvencijos nuostatas nacionaliniu lygmeniu.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovė
Europos Žmogaus Teisių Teisme

Elvyra Baltutytė

Priedas Nr. 1

PERDUOTŲ VYRIAUSYBEI BYLŲ, KURIOSE 2008 M. PARENGTA IR PATEIKTA VYRIAUSYBĖS POZICIJA, ESMĖ IR BYLŲ, KURIOSE TEISMAS 2008 M. VYRIAUSYBEI UŽDAVĖ PRELIMINARIUS KLAUSIMUS, ESMĖ

Perduotų Vyriausybei bylų, kuriose 2008 m. parengta ir pateikta Vyriausybės pozicija, esmė

*1. DD prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 13469/06)**

Pareiškėja skundžiasi dėl Konvencijos 3 (kankinimo uždraudimas) pažeidimo dėl Kėdainių pensionate 2005 m. sausio 21 d. įvykusio incidento, kai jai tariamai buvo taikytas fiksavimas, panaudojant fizinę jėgą, taip pat dėl jai tariamai taikomo prievartinio gydymo, maitinimo prastos kokybės maistu, 5 straipsnio (teisė į laisvę ir saugumą) pažeidimo dėl to, kad pareiškėjai tariamai buvo (ir yra) neteisėtai apribota laisvė apgyvendinus ją Kėdainių pensionate ir kad jos laisvės apribojimas neatitinka Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e punkto (kai teisėtai sulaikomi psichiškai nesveiki asmenys) reikalavimų bei dėl to, kad pareiškėja teoriškai ir praktiškai negalėjo kreiptis į teismą, kad būtų priimtas sprendimas dėl jos laisvės apribojimo teisėtumo, kaip to reikalaujama pagal Konvencijos 5 straipsnio 4 dalį. Šiuo požiūriu pareiškėja teigė, kad nepaisant to, jog ji negali visa apimtimi veikti savo vardu, nes yra pripažinta neveiksnia, savo globėju – Kėdainių pensionatu – pasitikėti taip pat negali, kad jis atstovautų jos interesams, o jos bandymas pakeisti globėją buvo nesėkmingas. Pareiškėja taip pat skundžiasi dėl Konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) tariamo pažeidimo bylos dėl proceso dėl jos globėjo paskyrimo atnaujinimo, 8 straipsnio (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) pažeidimo dėl tariamai prieš pareiškėją Kėdainių pensionate panaudotos fizinės jėgos bei papildomų medikamentų, taip pat dėl pareiškėjos korespondencijos, įskaitant jos susirašinėjimą su Teismu, ir telefoninių pokalbių tariamos cenzūros Kėdainių pensionate bei dėl Kėdainių pensionato administracijos tariamo atsisakymo leisti pareiškėją lankyti privatiems asmenims, negalėjimo gauti knygų ir laikraščių, taip pat dėl globėjo nepakeitimo ir 9 straipsnio (religijos laisvė) pažeidimo dėl to, kad pareiškėjai tariamai buvo draudžiama Kėdainių pensionate praktikuoti savo religiją.

Šioje byloje pirmą kartą keliamos įvairios psichinių ligonių ir neveiksnių asmenų problemos, tikėtinai neatitinkančios Teismo praktikoje suformuluoto Konvencijos aiškinimo.

Byloje trečiosios šalies teisėmis dalyvauja Jungtinės Karalystės nevyriausybė organizacija ir tarptautinė nevyriausybė organizacija, kaip pareiškėjo atstovo – Žmogaus teisių stebėjimo instituto direktoriaus patarėjai byloje dalyvauja tarptautinės nevyriausybės organizacijos Interights atstovai.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 11 Teismo pateiktų klausimų Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. kovo 17 d., 2008 m. rugsėjo 15 d. pastabas į pareiškėjos atstovų atsikirtimus dėl Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo šioje byloje.

2. Liuzia prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 13472/06)

* Byla Vyriausybei buvo perduota 2007 m. pabaigoje, tačiau Vyriausybės pozicija atsakant į Teismo pateiktus 11 klausimų buvo parengta ir pateikta 2008 m.

Pareiškėjas skundžiasi, kad jo laisvės atėmimas neatitinka Konvencijos 5 straipsnio 1 dalies e punkto (kai teisėtai sulaikomi psichiškai nesveiki asmenys) reikalavimų – dėl jam taikomų priverčiamųjų medicinos priemonių (gydymas Rokiškio psichiatrinėje ligoninėje griežto stebėjimo sąlygomis, nors jo teigimu, Baudžiamojo kodekso 98 straipsnyje tokia priemonė numatyta sunkiausių nusikaltimų padarymo atveju). Be to, pareiškėjas skundžiasi dėl to, kad jam nebuvo pranešti sulaikymo pagrindai ir priežastys. Pareiškėjas taip pat skundžiasi dėl jo nuteisimo. Jis teigia, kad jam nebuvo suteikta teisinė pagalba pirmosios apklausos metu bei kad jo prisipažinimas išgautas tyrėjams su juo netinkamai elgiantis (naudojant smurtą).

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 3 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. balandžio 28 d.

3. Grudzinskienė prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 31438/04)

Pareiškėja pagal Konvencijos 8 straipsnį (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) skundžiasi, kad informacijos paskelbimas šalies dienraštyje apie jos velionio vyro privatų ir šeimos gyvenimą pažeidė jos pačios, jos velionio vyro bei jų šeimos teisę į privatumą. Pareiškėja skundžiasi ir dėl to, kad be jos vyro sutikimo buvo paviešinta jo šeimos nuotrauka, nesusijusi su dienraščio publikacija. Pareiškėjos teigimu, informacija publikacijoje nebuvo objektyvi ar susijusi su tariama publikacijoje nagrinėjama problema – smurtu šeimoje, informacijos apie asmens privatų gyvenimą paskelbimas nebuvo nei būtinas, nei proporcingas.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 4 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. liepos 7 d., 2008 m. spalio 22 d. – pastabas į pareiškėjos atsikirtimus dėl Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo šioje byloje.

4. Aleksa prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 27576/05)

Pareiškėjas pagal Konvencijos 6 straipsnį skundžiasi dėl pernelyg ilgos nuosavybės teisių atkūrimo teismo proceso trukmės ir teismų šališkumo. Pagal Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnį pareiškėjas skundžiasi, kad dėl teismų ir kitų vidaus institucijų sprendimų buvo pažeistos jo nuosavybės teisės.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 5 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. liepos 9 d., o 2008 m. spalio 17 d. pastabas į pareiškėjo atsikirtimus dėl Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo šioje byloje.

5. Kudrevičius ir kiti prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 37553/05)

Pareiškėjai skundžiasi dėl jiems garantuotų teisių tariamo pažeidimo pagal Konvencijos 6 straipsnį (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą), 7 straipsnį (nėra bausmės be įstatymo), 10 straipsnį (saviraiškos laisvė), 11 straipsnį (susirinkimų ir asociacijos laisvė) ir Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnį (nuosavybės apsauga). 2003 m. gegužės 21 d. pareiškėjai, protestuodami dėl susidariusios padėties žemės ūkyje, blokavo kai kurias kelių Vilnius-Klaipėda, Panevėžys-Pasvalys-Ryga ir Kaunas-Marijampolė-Suvalkai atkarpas. Dėl šių veiksmų buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas ir pareiškėjai buvo pripažinti kaltais, padarę Baudžiamojo kodekso 283 straipsnio (Riaušės) 1 dalyje numatytą veiką. Pareiškėjai pagal Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnį skundžiasi, kad žemės ūkio produkcijai buvo nustatytos per mažos kainos. Pagal Konvencijos 11 straipsnį jie teigia, kad baudimas už nuomonės reiškimą dalyvaujant streike pažeidė jų teisę streikuoti ir kaip profsąjungos

nariams ginti savo interesus. Pagal Konvencijos 10 straipsnį pareiškėjai tvirtina, kad, pažeidžiant Konvencijoje garantuojamą saviraiškos laisvę, buvo nubausti už savo pasisakymus ir dalyvavimą mitinguose. Pareiškėjai taip pat mano, kad buvo pažeistas Konvencijos 7 straipsnis, nes jie buvo nuteisti už veiksmus, kurie nebuvo laikomi nusikaltimais nei pagal vidaus, nei pagal tarptautinę teisę. Be to, jie tvirtina, kad buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis, nes piktnaudžiaujant baudžiamąja teise buvo kriminalizuoti streikai, be to, padaryti kiti procesiniai pažeidimai.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 4 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. rugsėjo 15 d., pastabas į pareiškėjų atsikirtimus dėl Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo šioje byloje – 2008 m. gruodžio 15 d.

6. Šiktorovas prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 32120/06)

Pareiškėjas pagal Konvencijos 3 straipsnį (kankinimo uždraudimas) skundžiasi, kad jo laikymo sąlygos Druskininkų ir Marijampolės rajonų policijos komisariatų areštinesse prilygo Konvencijos 3 straipsnyje uždraustam kankinimui ir nežmoniškam bei žeminančiam orumą elgesiui.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 2 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. balandžio 28 d.

7. Česnulevičius prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 13462/06)

Pareiškėjas pagal Konvencijos 2 straipsnį (teisė į gyvybę) skundžiasi dėl to, kad jo sūnus, kalintas Pravieniškių 1-uosiuose pataisos namuose, buvo keliskart sumuštas nenustatytų asmenų ir mirė nuo sužeidimų. Pareiškėjas teigia, kad Pravieniškių 1-ieji pataisos namai neužtikrino jų sūnaus saugumo jo įkalinimo metu. Pareiškėjas skundžiasi ir dėl to, kad valstybės institucijos neatliko veiksmingo jo sūnaus nužudymo aplinkybių tyrimo bei nenustatė kaltų asmenų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Teismas klausė, ar šiuo konkrečiu atveju nebuvo materialinių ir procesinių Konvencijos 2 straipsnio pažeidimų.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 2 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. spalio 7 d., 2009 m. sausio 14 d. pastabas į pareiškėjo atsikirtimus dėl Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo šioje byloje.

8. Novikas prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 45756/05)

Pareiškėjas skundžiasi pagal Konvencijos 6 straipsnį dėl tariamai ilgo baudžiamojo proceso. Pareiškėjo manymu, jo byloje baudžiamasis procesas, trukęs septynerius metus (nuo 1998 m. iki 2005 m.), negali būti laikomas įmanomai trumpiausiu, kaip to reikalauja Konvencijos 6 straipsnis. Be to, pareiškėjas skundžiasi ir dėl tariamo teismų šališkumo, neteisingo proceso ir nekaltumo prezumpcijos pažeidimo. Vyriausybės Teismas klausia, ar šioje byloje nebuvo pažeistas įmanomai trumpiausio baudžiamojo proceso reikalavimas pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 1 Teismo pateiktą klausimą Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. spalio 20 d., 2009 m. sausio 12 d. pastabas į pareiškėjo atsikirtimus dėl Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo šioje byloje.

9. *Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija bei UAB „Tapinas ir partneriai“ prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 27930/05)*

Pareiškėjai skundžiasi dėl Konvencijos 10 straipsnyje garantuotos saviraiškos laisvės tariamo pažeidimo. Lietuvos teismų sprendimais Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija buvo įpareigotas paneigti LTV laidoje „Pinigų karta“, jos anonse ir LRT tinklapyje paskelbtas tikrovės neatitinkančias ir ieškovo garbę ir orumą žeminančias žinias, kad „įtakingas valdininkas ir žinomas žmogus [tuometinis Valstybinės lošimų priežiūros komisijos narys] atvirai prašo (prievertauja) kyšio, kad padėtų išsisukti nuo nemalonumų lošimo organizatoriams“, bei atlyginti neturtinę ir turtinę žalą. Pareiškėjai Teismui skundžiasi pagal Konvencijos 10 straipsnio 1 dalį, kad nacionaliniai teismai pažeidė pareiškėjų teisę laisvai reikšti mintis ir įsitikinimus. Pareiškėjų nuomone, nacionalinių teismų sprendimai panašūs į cenzūrą, kuria siekiama uždrausti transliacijas, kritikuojančias valstybės tarnautojus. Pareiškėjai teigia, kad nacionaliniai teismai vertė įrodinėti žurnalistinės nuomonės teisingumą.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 5 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. spalio 22 d., 2009 m. sausio 13 d. pastabas į pareiškėjų atsikirtimus dėl Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo šioje byloje.

10. *Loveika prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 31244/06)*

Pareiškėjas skundžiasi dėl Konvencijos 3 straipsnyje (kankinimo uždraudimas) garantuotos teisės tariamo pažeidimo. Pareiškėjas 1998 m. buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės - jam buvo paskirtos priverčiamosios medicininio poveikio priemonės, nukreipiant jį į psichiatrinę ligoninę griežtojo stebėjimo sąlygomis. Pareiškėjas skundžiasi, kad nuo 2007 m. Rokiškio psichiatrinėje ligoninėje paskirtas gydymas psichotropiniais vaistais kartu nepaskiriant kitų vaistų, neutralizuojančių pašalinį psichotropinių vaistų poveikį, prilygo Konvencijos 3 straipsnyje uždraustam kankinimui ir nežmoniškam bei žeminančiam orumų elgesiui.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 1 Teismo pateiktą klausimą Vyriausybės poziciją pateikė 2008 m. balandžio 28 d.

11. *Beržinis prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 45073/07)*

12. *Beržinis prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 20513/08)*

Pareiškėjas abiejuose Teismui pateiktuose pareiškimuose skundžiasi dėl Konvencijos 6 straipsnio (teisė į bylos nagrinėjimą „per įmanomai trumpiausią laiką“) tariamų pažeidimų, teigdamas, kad jo civilinių bylų nagrinėjimo trukmė yra nesuderinama su „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimu.

Pirmajame pareiškime (Nr. 45073/07) pareiškėjas taip pat skundžiasi dėl Konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) tariamo pažeidimo dėl to, kad jo civilinė byla buvo nagrinėjama pareiškėjui nedalyvaujant. Antrajame pareiškime (Nr. 20513/08) pareiškėjas taip pat skundžiasi dėl Konvencijos 13 straipsnio (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę) tariamo pažeidimo, t.y. kad jis neturėjo veiksmingos teisinės gynybos priemonės skųstis dėl nepagrįstai ilgos jo bylos nagrinėjimo trukmės.

Vyriausybės atstovė šiose bylose atsakydama į 4 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės pozicijas pateikė atitinkamai 2008 m. spalio 10 d. ir 2008 m. spalio 20 d. 2009 m. sausio 16 d. ir 2009 m. vasario 5 d. pateiktos pastabos į pareiškėjo atsikirtimus dėl Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo minėtose bylose.

13. Butkevičius prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 23369/06)

Pareiškėjas skundžiasi dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) garantuotų teisių tariamo pažeidimo. Pareiškėjas skundžiasi dėl baudžiamosios bylos, kurioje turėjo būti nuspręsta dėl jo civilinio ieškinio, trukmės. Pareiškėjas teigia, kad dėl valstybės institucijų kaltės procesui užsitęsęs jis negalėjo susigrąžinti skolos iš įmonės ir dėl to patyrė turtinę žalą. Pareiškėjas taip pat skundžiasi teisėjų šališkumu. Teismas, remdamasis savo 2007 m. gruodžio 10 d. sprendimu byloje Baškienė prieš Lietuvą, be kita ko, klausia Vyriausybės, ar pareiškėjas turėjo veiksmingą teisę į teismą, kad būtų nuspręsta dėl jo civilinių teisių.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 3 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės poziciją byloje pateikė 2008 m. spalio 17 d. 2009 m. sausio 13 d. pateiktos pastabos į pareiškėjo atsikirtimus dėl Vyriausybės pozicijos ir teisingo atlyginimo šioje byloje.

14. Iljina ir Sarulienė prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 32293/05)

Pareiškėjos skundžiasi dėl Konvencijos 3 straipsnio (kankinimo uždraudimas) ir 13 straipsnio (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę) tariamų pažeidimų. Pareiškėjos teigia, kad dėl policijos pareigūnų veiksmų patyrė nežmonišką ir žeminantį jų orumą elgesį, pažeidžiant Konvencijos 3 straipsnį. Pareiškėjos skundžiasi ir dėl to, kad nacionalinių institucijų atliktas tyrimas šioje byloje nebuvo veiksmingas, kaip reikalaujama pagal Konvencijos 3 straipsnį. Pareiškėjos taip pat skundžiasi, kad, pažeidžiant Konvencijos 13 straipsnį, joms nebuvo užtikrinta teisė į veiksmingą vidaus teisinės gynybos priemonę dėl jų skundų pagal Konvencijos 3 straipsnį, nes pareiškėjų skundus išnagrinėjo tik vienos instancijos teismas, byloje priėmęs galutinį sprendimą ir rėmėsis vien policijos pareigūnų teiginiais.

Vyriausybės atstovė šioje byloje atsakydama į 2 Teismo pateiktus klausimus Vyriausybės poziciją byloje pateikė 2008 m. gruodžio 3 d.

Bylų, kuriose Teismas 2008 m. Vyriausybei uždavė preliminarinius klausimus, esmė:

1. Jonika prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 25991/05)

Pareiškėjas šioje byloje skundėsi *inter alia* dėl Konvencijos 6 straipsnio (teisė į bylos nagrinėjimą „per įmanomai trumpiausią laiką“) tariamo pažeidimo, teigdamas, kad jo baudžiamųjų bylų nagrinėjimo trukmė yra nesuderinama su „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimu.

Teismas, siekdamas išsiaiškinti ar šioje byloje vieno iš baudžiamųjų procesų, dėl kurių trukmės skundžiasi pareiškėjas, požiūriu nebuvo praleistas 6 mėnesių terminas, per kurį asmenys turi teisę kreiptis į Teismą nuo tos dienos, kai buvo priimtas galutinis sprendimas pačioje valstybėje, Vyriausybei pateikė klausimą, kada pareiškėjui buvo įteikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gruodžio 7 d. nutartis ir paprašė pateikti įteikimą patvirtinančius dokumentus. Vyriausybė atsakydama į Teismo klausimą pateikė išsamią informaciją, tad vėliau perdavus minėtą bylą Vyriausybei dėl šio aspekto klausimų nebeužduota.

Vyriausybės atstovė atsakymą Teismo pateiktus klausimus ir prašomus dokumentus pateikė 2008 m. balandžio 14 d.

2. Žakevičienė prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 50032/06)

Pareiškėja šioje byloje skundėsi *inter alia* pagal Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnį, kad buvo pažeistos jos nuosavybės teisės, Lietuvos teismams priteisus ginčo objektu esantį namą, kurį ji tariamai buvo įgijusi nuosavybės teise pagal pirkimo-pardavimo sutartį dar 1994 metais, minėto namo statybas pradėjęs asmens (mirusio 1993 metais) įpėdiniams, nors jie palikimą priėmė tik 2001 metais, t.y. praėjus daugiau nei 8 metams po jo mirties.

Teismas Vyriausybei pateikė klausimus, susijusius su nuosavybės teisine registracija mirusio asmens vardu praėjus daugiau nei 7 metams po jo mirties ir palikimo į ginčo objektu esančią nuosavybę priėmimu praėjus net 8 metams po palikėjo mirties.

Vyriausybės atstovė atsakymus į 2 Teismo pateiktus klausimus pateikė 2008 m. gegužės 16 d.

3. Vasiliauskienė prieš Lietuvą (pareiškimo Nr.36065/06)

Pareiškėja šioje byloje skundėsi *inter alia* dėl tariamo Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) dėl to, kad jos šeima, įskaitant nepilnametę vaikaitę, buvo iškeldinta iš būsto, kuris buvo parduotas iš varžytinių.

2008 m. vasario 21 d. Teismas, preliminariai sprendamas dėl pareiškimo priimtimumo, kreipėsi į Vyriausybės atstovę, prašydamas pateikti su pareiškėjos šeimos iškeldinimo iš būsto padarinius susijusias papildomas informacijos ir dokumentus, patvirtinančius pareiškėjos dukters ir nepilnametės vaikaitės aprūpinimą būstu. Pateikus minėtą informaciją, ji buvo persiųsta ir pareiškėjai.

Vyriausybės atstovė atsakymus į 2 Teismo pateiktus klausimus pateikė 2008 m. balandžio 3 d. Pažymėtina, kad Vyriausybei pateikus savo poziciją atsakant į Teismo pateiktus klausimus, pareiškėja savo skundų nebepalaikė ir **2009 m. vasario 3 d. Teismas priėmė nutarimą išbraukti iš bylų sąrašo šį pareiškimą.**

Priedas Nr. 2

TEISMO 2008 M. PRIIMTŲ SPRENDIMŲ DĖL BYLŲ ESMĖS IR NUTARIMŲ, KURIAIS BUVO UŽBAIGTAS TEISMINIS PROCESAS BYLOSE PRIEŠ LIETUVĄ, APŽVALGA

2008 m. Teismo sprendimų dėl bylų esmės apžvalga:

1. Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą (pareiškimų Nr. 74357/01, 26764/02 ir 27434/02) 2008 m. vasario 19 d. sprendimas, kuriuo Teismas nenustatė Konvencijos pažeidimų.

Bylos esmė:

Nutarimas dėl priimtumo šioje byloje buvo priimtas 2006 m. sausio 5 d.

Spręsdamas bylą iš esmės Teismas vertino, ar:

- baudžiamojo proceso trukmė pareiškėjų atžvilgiu atitiko „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimą, numatytą Konvencijos 6 (Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) straipsnyje;
- pareiškėjų nuteisimas atitiko Konvencijos 7 (Nėra bausmės be įstatymo) straipsnį, t.y. ar jie buvo nuteisti už veiksmus, kurie tuo metu buvo laikomi nusikaltimais pagal Lietuvos ar tarptautinę teisę;
- pareiškėjų nuteisimas atitiko Konvencijos 9 (Minties, sąžinės ir religijos laisvė), 10 (Saviraiškos laisvė) ir 11 (Susirinkimų ir asociacijos laisvė) straipsnius, imant atskirai ir kartu su Konvencijos 14 (Diskriminacijos uždraudimas) straipsniu, atsižvelgiant į pareiškėjų teiginius, jog bylai reikšmingu laikotarpiu jie negalėjo numatyti, kad komunistų partijos bei jai pavaldžių organizacijų veikla yra nusikalstamo pobūdžio.

Teismas pabrėžė, kad šioje byloje būtina remtis istorinėmis bei politinėmis aplinkybėmis, be to, atsižvelgti ir į įvykius iki Konvencijos įsigaliojimo Lietuvoje, t.y. iki 1995 m. birželio 20 d. Tai buvo būtina dėl to, jog pareiškėjai ne tik įrodinėjo, jog jie persekiojami už veikas, kurios jų padarymo metu nebuvo laikomos nusikaltimais, bet ir apskritai ginčijo Lietuvos nepriklausomybės praradimo bei jos atkūrimo aplinkybes. Pareiškėjai be kita ko teigė, kad jų veiksmai buvo teisėti pagal TSRS įstatymus, o nepriklausoma Lietuvos valstybė atsirado tik po 1991 m. rugpjūčio įvykių Lietuvą pripažinus pasaulio bendrijai.

Teismas pabrėžė, kad dar iki reikiamų Baudžiamojo kodekso pataisų 1990 m. lapkritį buvo aiškiai išreikšta naujos Lietuvos valdžios politinė valia, ir kad pareiškėjai, kaip politiniai vadovai, turėjo suprasti jų tolesnio dalyvavimo LKP/TSKP ir jos pagalbinių organizacijų veikloje, siekiant nuversti teisėtą valdžią, pasekmes. Teismas, padaręs išvadą, kad pareiškėjai buvo nuteisti už nusikaltimus, kurie buvo pakankamai aiškiai apibrėžti atkurtosios Lietuvos Respublikos įstatymuose, iš kurių net ir neturint specialaus teisinio išsilavinimo buvo įmanoma aiškiai suprasti ir numatyti jų nesilaikymo pasekmes, konstatavo, kad Konvencijos 7 straipsnis nebuvo pažeistas.

Dėl pareiškėjų skundų, susijusių su tariamais Konvencijos 9, 10 ir 11 straipsnių pažeidimais, imant atskirai ir kartu su Konvencijos 14 straipsniu, Teismas pastebėjo, kad net jei minėtos pareiškėjų teisės ir buvo apribotos, tokie apribojimai buvo numatyti įstatymo, jais buvo siekiama teisėtų tikslų ir jie buvo proporcingi. Teismo nuomone, nagrinėjant bylą iš esmės nenustatyta nei viena aplinkybė, kuri leistų teigti buvus minėtų Konvencijos straipsnių pažeidimus. Galiausiai Teismas pabrėžė, kad su pareiškėjais nebuvo elgiamasi diskriminuojančiai.

Išnagrinėjęs pareiškėjų skundus dėl tariamai pernelyg ilgos baudžiamojo proceso trukmės (Konvencijos 6 straipsnis), Teismas nurodė, kad ši byla buvo aiškiai labai sudėtinga (ją sudarė daugiau nei 300 tomų, apklausta daugiau nei tūkstantis liudytojų, atlikta daugiau nei tūkstantis įvairių ekspertizių ir pan.), be to, nenustatyta, kad valstybės institucijos (prokuratūra, teismai ir pan.) veikė netinkamai, nepakankamai kruopščiai. Taigi Teismas padarė išvadą, kad Konvencijos 6

straipsnis nebuvo pažeistas, t.y. bylos nagrinėjimo trukmė atitiko „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimą.

2. *Milinienė prieš Lietuvą*, (pareiškimo Nr. 74355/01) 2008 m. birželio 24 d. sprendimas, kuriuo Teismas nenustatė Konvencijos pažeidimų.

Bylos esmė:

Nutarimas dėl priimtumo buvo priimtas dar 2005 m. balandžio 26 d. Pareiškėja, anksčiau dirbusi teisėja, skundėsi dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo, teigdama, kad ji buvo išprovokuota padaryti nusikaltimą (kyšio paėmimą) ir dėl to neteislingai nuteista. Pareiškėja skundėsi Teismui, kad jos teisė į teisingą teismą buvo pažeista dėl pažeidžiant nacionalinę teisę prieš ją sankcionuoto ir panaudoto nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio – ji esą buvusi privataus asmens ir institucijų išprovokuota padaryti nusikaltimą, o nacionaliniai teismai tinkamai neišnagrinėjo klausimo dėl institucijų atsakomybės už jos atžvilgiu įvykdytą provokaciją.

Teismas rėmėsi savo sprendimu byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą*, kuriame išdėstė provokacijos kaip Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo sąvoką atskirdamas ją nuo teisėtų slaptų metodų panaudojimo ikiteisminiame tyrime, kurių atžvilgiu privalo būti atitinkamos garantijos piktnaudžiavimui išvengti. Teismas konstatavo, kad, vadovaujantis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, jo pareiga yra išnagrinėti nacionalinių teismų ginčijamos provokacijos vertinimo kokybę ir garantuoti, kad teismai tinkamai užtikrino kaltinamojo gynybos, ypač rungtyniško proceso ir šalių lygybės, teises.

Teismas, vertindamas, ar šioje byloje pareigūnai vykdė „iš esmės pasyvų baudžiamosios veikos tyrimą“, atsižvelgė į tai, kad šioje byloje iniciatyva priklausė privačiam asmeniui, kuris, supratęs, kad pareiškėja reikalautų kyšio už palankų rezultatą jo byloje, apskundė tai pareigūnams. Ne pareigūnų veiksmai, o privataus asmens ir pareiškėjos elgesys buvo lemiamas veiksnys. Teismas pripažino, kad atsižvelgus į viską pareigūnai „prisijungė“ prie nusikalstamos veikos, o ne ją inicijavo. Dėl to pareigūnų veiksmai nepripažintini provokuojančių agentų (pranc. *agents provocateurs*) veikla, pažeidžiančia Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį.

Teismas pažymėjo, kad pripažinti, jog buvo laikytasi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies galima tik tada, jei pareiškėja turėjo galimybę veiksmingai skųstis dėl provokacijos. Teismas šiuo požiūriu konstatavo, kad pareiškėja turėjo galimybę nacionaliniams teismams pateikti įrodymus dėl provokacijos, ir teismai priėmė pagrįstą sprendimą, ypač Aukščiausiasis Teismas, atmesdamas pareiškėjos kasacinį skundą. Atsižvelgdamas į visas aplinkybes, Teismas vieningai konstatavo, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista.

3. *Jucys prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 5457/03) 2008 m. sausio 8 d. sprendimas, kuriuo Teismas nustatė Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimą dėl teisės laisvai naudotis savo nuosavybe.

Bylos esmė:

Pareiškėjas 1995 m. buvo sulaikytas kertant Lietuvos sieną. Jis buvo įtariamas bandant kontrabanda pervežti audinių kailiukus. Kailiukai buvo paimiti kaip įrodymas baudžiamojoje byloje. Kaip gendančios prekės jie buvo parduoti aukcione už 882 173 litus, o pinigai pervesti į valstybės biudžetą. 1997 m. sausio 30 d. Klaipėdos apygardos teismas pareiškėją išteisino nesant nusikaltimo sudėties. Teismas neišsprendė paimtų įrodymų klausimo. Pareiškėjas toliau kreipėsi į Lietuvos teismus, kad šis klausimas būtų išspręstas.

Pateikdamas skundą Teismui pareiškėjas rėmėsi Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsniu ir teigė, jog dėl ilgos proceso trukmės patyrė didelių finansinių nuostolių. Pareiškėjas nurodė, kad iš jo paimiti kailiukai realizuoti už mažesnę nei rinkos kainą, bei kad ilgą laiką jis negalėjo naudotis

savo nuosavybe. Pareiškėjas taip pat skundėsi dėl to, kad už prekes negalėjo gauti tinkamos kompensacijos, o dėl užtrukusio civilinio proceso tokios kompensacijos vertė sumažėjo.

Remdamasis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) pareiškėjas skundėsi, kad civilinio proceso trukmė dėl žalos atlyginimo neatitiko „įmanomai trumpiausio laiko“ reikalavimo.

Teismas paskelbė priimtinus pareiškėjo skundus dėl Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažymėdamas, kad svarbiausi klausimai šioje byloje – valstybės parduotų aukcione prekių vertės atlyginimas baudžiamojoje byloje išteisintam pareiškėjui bei su šiuo atlyginimu susijusio civilinio proceso trukmė.

Teismas sprendime dėl bylos esmės pažymėjo, kad nors kailiukų paėmimas ir realizavimas buvo nuosavybės atėmimas, jis buvo teisėtas ir atitiko Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio 2 dalyje nurodytą „nuosavybės naudojimo kontrolės“ sampratą.

Teismas pažymėjo, kad dėl bet kokio nuosavybės paėmimo patiriama žala. Pagal Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnį tokia patiriama žala neturi būti didesnė nei neišvengiama. Teismas šioje byloje laikėsi nuomonės, kad „nekaltam“ kontrabanda vežtų prekių savininkui turi būti suteikta teisė atgauti paimtas prekes.

Teismas pažymėjo, kad, išteisinus pareiškėją, šis galėjo reikalauti valstybei prekes pardavus aukcione gautų pajamų. Tačiau tik po ilgiau nei aštuonerių su puse metų teismai išsprendė šį klausimą, nepaisant to, kad byla nebuvo sudėtinga. Vykstant civiliniam procesui teismai keletą metų sprendė teisingumo bei tinkamų atsakovų klausimą.

Teismas, remdamasis aukščiau minėtomis aplinkybėmis, konstatavo, kad po nepagrįsto baudžiamojo persekiojimo bei netekęs galimybės naudotis savo nuosavybe, kuri buvo skubiai realizuota kaip gendančios prekės, pareiškėjas daugelį metų neturėjo galimybės naudotis pajamomis, gautomis realizavus šias prekes aukcione. Teismas padarė išvadą, kad tokiais aplinkybėmis pareiškėjui teko neproporcingai didelė našta, tuo pripažindamas Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimą. Teismas nenagrinėjo kitų pareiškėjo skundų pagal Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnį.

Teismas paskelbė priimtinu pareiškėjo skundą dėl 6 straipsnio 1 dalies tariamo pažeidimo dėl proceso trukmės, tačiau, nustatęs Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimą, nelaikė esant reikalinga spręsti dėl to paties dalyko esmės pagal Konvencijos 6 straipsnį.

Teismas pareiškėjui priteisė 25 000 eurų turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą (pareiškėjas prašė apie 629 707 eurų turtinės ir apie 289 168 eurų neturtinės žalos atlyginimo). Teismas pareiškėjui taip pat priteisė 810,94 eurų bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms atlyginti.

4. Ramanauskas prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 74420/01) 2008 m. vasario 5 d. sprendimas, kuriuo Teismas nustatė Konvencijos 6 straipsnio (Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) 1 dalies pažeidimą. Šią bylą dėl keliamų sudėtingų Konvencijos aiškinimo klausimų nagrinėjo ir praktiką tokiose bylose apibendrino Teismo Didžioji kolegija, todėl buvo surengtas viešas posėdis.

Bylos esmė:

Pareiškėjas, dirbęs prokuroru Kaišiadorių rajone, pritaikius nusikalstamos veikos imitacijos elgesio modelį, 2000 m. buvo nuteistas už 2500 JAV dolerių kyšio paėmimą. Teismui jis skundėsi, kad buvo sukurstytas padaryti nusikaltimą, pažeidžiant jo teisę į teisingą teismą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 ir 3 dalis, t.y. dėl to, kad baudžiamajame procese prieš pareiškėją buvo naudojami kurstymo veiksmais surinkti įrodymai ir dėl neturėjimo galimybės apklausti liudytoją.

Teismas, apibendrinamas teisės į teisingą teismą panašiose bylose bendruosius principus, pripažino sunkumus, su kuriais susiduria nusikaltimus tiriantys pareigūnai, rinkdami įrodymus. Be to, šiais tikslais tenka pasitelkti slaptus agentus, informatorius, ypač organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos bylose. Teismas atkreipė dėmesį, kad korupcija teisinėje sferoje yra didelė problema daugelyje valstybių. Teismas padarė išvadą, kad pats savaime specialių tyrimo technikų naudojimas nepažeidžia teisės į teisingą teismą, tačiau jų taikymas turi turėti aiškias ribas.

Todėl viešu interesu negalima pateisinti įrodymų, gautų pareigūnų kurstymo veiksmais, panaudojimo baudžiamajame procese. Kurstoma yra tada, kai pareigūnai, nepaisant to, ar jie slaptųjų tarnybų atstovai, ar asmenys, veikiantys pagal jų instrukcijas, neapsiriboja iš esmės pasyviu nusikaltimo tyrimu, bet siekdami surinkti įrodymus, savo daroma įtaka kursto nusikaltimą, kuris antraip nebūtų padarytas.

Taikydamas minėtus bendrus principus šioje byloje, Teismas vertino, ar modelio vykdytojų VS ir AZ veiksmai neviršijo pasyvaus padarytos nusikalstamos veikos tyrimo. Teismas atsižvelgė, kad nebuvo įrodymų apie tai, jog pareiškėjas anksčiau būtų padaręs nusikalstamų korupcinio pobūdžio veikų, be to, visi pareiškėjo ir AZ susitikimai įvyko pastarojo iniciatyva. Teismo nuomone, tikėtina, kad pareiškėjas buvo skatinimas padaryti nusikalstamus veiksmus, nors nebuvo objektyvių įrodymų apie tai, kad pareiškėjas būtų ketinęs įsitraukti į tokią veiklą.

Teismas pastebėjo, kad Konvencijos 6 straipsnis nebūtų pažeistas, jeigu pareiškėjas būtų galėjęs veiksmingai kelti kurstymo klausimą baudžiamajame procese. Nacionaliniai teismai turėjo pareigą išsiaiškinti, ar pareiškėjas buvo kurstomas. Pasak Teismo, nacionalinės institucijos ir teismai turėjo bent jau išsamiai ištirti, kaip numatyta Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2000 m. gegužės 20 d. nutarime, ar nusikalstama veika nebuvo sukurstyta. Tuo tikslu turėjo būti nustatytos priežastys, kodėl operacija buvo pradėta, pareigūnų įsitraukimo į nusikaltimą mastas ir kurstymo pobūdis, taip pat spaudimas, kurį pareiškėjas patyrė. Teismas atkreipė dėmesį į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teiginį, kad tada, kai pareiškėjo kaltė buvo nustatyta, klausimas, ar buvo kokia nors išorinė įtaka jo ketinimui padaryti nusikaltimą, tapo nebesvarbus. Vis dėlto prisipažinimas sukurstyto nusikaltimo padarymu negali panaikinti paties kurstymo fakto ar jo pasekmių.

Vadovaudamasis šiais argumentais, Teismas pripažino Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą ir priteisė 30 000 eurų teisingo atlyginimo (pareiškėjas prašė daugiau kaip 400 tūkst. litų). Deja, Teismas neatsižvelgė į tai, kad prokuroras, būdamas atsakingas valstybės pareigūnas, „pasidavė“ provokacijai, ir netaikė tokios savo praktikos, kada pats pažeidimo pripažinimas laikomas pakankamu teisingu atlyginimu.

5. Juozaitienė ir Bikulčius prieš Lietuvą (pareiškimų Nr. 70659/01 ir Nr. 74371/01) 2008 m. balandžio 24 d. sprendimas, kuriuo Teismas nustatė Konvencijos 2 straipsnio (teisė į gyvybę) materialinį ir procesinį pažeidimą.

Bylos esmė:

Teismui pareiškėjai skundėsi, kad policijos pareigūnai nepateisinamai nušovė jų sūnus, bei, kad nebuvo atliktas veiksmingas jų mirties aplinkybių tyrimas, pažeidžiant Konvencijos 2 straipsnį. Šioje byloje Teismas priėmė nutarimą dėl priimtino 2005 m. gegužės 19 d. Paminėtina, kad pareiškėjų sūnūs žuvo, kai policijos pareigūnas panaudojo šaunamąjį ginklą, persekiodamas privataus asmens vairuojamą automobilį, kuriame kaip keleiviai važiavo ir pareiškėjų sūnūs.

Teismas, apibendrinamas teisės į gyvybę panašiose bylose bendruosius principus, pabrėžė, kad mirtį galinti sukelti jėga policijos pareigūnų gali būti panaudota tik kai tai yra „absoliučiai būtina“, t.y. griežtai proporcinga konkrečiomis aplinkybėmis. Be to, Teismas taip pat pabrėžė, kad iš esmės negali būti būtinumo, kai sulaikomas asmuo nekelti grėsmės gyvybei ir nėra įtariamas padaręs smurtinį nusikaltimą, net jei nepanaudojus mirtį galinčios sukelti jėgos būtų prarasta galimybė sulaikyti bėglį.

Teismas šioje konkrečioje byloje nustatė, kad nepertraukiamai ir padrikai šaudydami į automobilį, pareigūnai labai rizikavo nušauti keleivius ir turėjo protingai numatyti šią riziką. Teismas pažymėjo, kad tokia didelė rizika gyvybei gali būti pateisinama tik tada, jei šaudymas būtų naudojamas kaip paskutinė priemonė siekiant išvengti labai aiškaus ir tiesioginio pavojaus, kurį galėtų kelti automobilio vairuotojas, leidus jam pabėgti. Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad

vairuotojo veiksmai buvo potencialiai pavojingi, vis dėlto nemanė buvus reikalinga šaudant nedelsiant sustabdyti vairuotoją. Teismas, taip pat atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjų sūnūs buvo nušauti vykstant neplanuotai operacijai, kai policijos pareigūnai turėjo reaguoti nepasiruošę, vis dėlto padarė išvadą, kad rizika automobilio keleivių gyvybėms, nebuvus vairuotojo sukulto tiesioginio pavojaus, o dėl to nebuvus ir automobilio sustabdymo būtinumo, parodo, kad policijos pareigūnai šioje situacijoje elgėsi impulsyviai. Teismas pažymėjo, kad policijos pareigūnų veiksmai rodė neatsargumą naudojant šaunamąjį ginklą, priešingai, nei galėtų būti tikimasi iš teisėsaugos pareigūnų. Teismas padarė išvadą, kad pareiškėjų sūnų mirtį sukėlė jėgos, neatitinkančios „absoliutaus būtinumo“ reikalavimo, panaudojimas, teisėtai sulaikant asmenį Konvencijos 2 straipsnio 2 (b) dalies požiūriu. Teismas, remdamasis šiais argumentais, dėl pareiškėjų sūnų mirties nustatė materialinį Konvencijos 2 straipsnio pažeidimą.

Nagrinėdamas, ar pareiškėjų sūnų mirties tyrimas buvo veiksmingas, Teismas pažymėjo, kad pareiga saugoti teisę į gyvybę pagal Konvencijos 2 straipsnį pagal prasmę taip pat reikalauja, kad būtų atliktas veiksmingas oficialus tyrimas, jei panaudojant jėgą buvo užmuštas žmogus (procesinis Konvencijos 2 straipsnio aspektas). Tokio tyrimo pagrindinis tikslas yra veiksmingo nacionalinių įstatymų, saugančių teisę į gyvybę, taikymo užtikrinimas, bei tais atvejais, kai su tuo yra susiję valstybės pareigūnai ar institucijos, būtų užtikrinta jų atsakomybė už jų veiksmais sukeltą gyvybės netekimą.

Teismas, apibendrinamas tyrimo veiksmingumo bendruosius principus, nurodė, kad tyrimas turi būti nepriklausomas, prieinamas aukos šeimai, atliekamas skubiai ir pagrįstai operatyviai, bei veiksmingas tuo požiūriu, kad gali būti nustatyta, ar panaudota jėga gali ar negali būti pateisinama konkrečiomis aplinkybėmis, ar nebuvo kaip nors kitaip neteisėta. Tyrimas ar jo rezultatai taip pat turi pasižymėti pakankamu viešumo elementu. Tyrimo išvados turi būti paremtos visų susijusių aspektų išsamiumi, objektyviu ir nešališku ištyrimu. Visi tyrimo trūkumai, dėl kurių negalima nustatyti bylos aplinkybių ar atsakingo asmens, vertintini kaip veiksmingumo trūkumas.

Teismas, nagrinėdamas konkrečias bylos aplinkybes, atkreipė dėmesį į tai, kad tyrimas dėl šaudymo teisėtumo pradėtas praėjus beveik dešimčiai mėnesių po įvykio. Teismas taip pat pažymėjo, kad nebuvo vertintos pareigūno jėgos panaudojimo aplinkybės ir teisėtumas. Vairavusio automobilį asmens teisminis procesas neatitiko veiksmingo tyrimo reikalavimo, tuo būdu nebuvo patenkintas skubaus tyrimo atlikimo reikalavimas pagal Konvencijos 2 straipsnį. Teismas nustatė, kad daugelis svarbių įvykio elementų, kurie turėjo būti įvertinti siekiant nustatyti, ar buvo būtina panaudoti mirtį galinčią sukelti jėgą, nebuvo tinkamai išnagrinėti. Teismas pabrėžė, kad institucijos, atlikdamos tyrimą, rėmėsi tik viena, t. y. policijos, versija. Šie tyrimo trūkumai, ypatingai tyrimo išsamumo ir visapusiškumo nepakankamumas, lėmė tai, kad Teismas padarė išvadą, kad institucijos neatliko veiksmingo gyvybės atėmimo tyrimo, ir konstatavo procesinį Konvencijos 2 straipsnio pažeidimą.

Teismas, pripažinęs dvigubą (ir materialinio, ir procesinio) Konvencijos 2 straipsnio aspektų pažeidimą, priteisė kiekvienam pareiškėjui po 30 000 eurų už visą patirtą žalą.

6. *Malininas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 10071/04) 2008 m. liepos 1 d. sprendimas, kuriuo Teismas nustatė Konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) 1 dalies pažeidimą.

Bylos esmė:

Pareiškėjas Malininas kartu su bendrininku buvo nuteisti už pasikėsinimą parduoti didelį kiekį psichotropinių medžiagų. Ši veika buvo išaiškinta panaudojus nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelį, kurį nustatyta tvarka sankcionavo generalinis prokuroras. Pareiškėjas pagal Konvencijos 6 straipsnį Teismui skundėsi, kad buvo išprovokuotas padaryti nusikalstamą veiką ir dėl to buvo neteisingai nuteistas. Pareiškėjas taip pat skundėsi ir dėl to, kad kai kurie įrodymai, susiję su nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio sankcionavimu ir panaudojimu, nebuvo paskelbti teismo proceso metu. Be to, pareiškėjas skundėsi ir dėl tariamo

Konvencijos 8 straipsnio (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą), tačiau Teismas apsiribojo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo svarstymu.

Spręsdamas bylą Teismas vadovavosi byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą* suformuotu provokacijos, pažeidžiančios Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, bei slaptų specialių tyrimo metodų koncepcijų atskyrimu. Teismas dar kartą pažymėjo, kad slaptų specialiųjų tyrimo technikų naudojimas privalo turėti aiškias ribas, o įrodymų rinkimas pareigūnų kurstymo veiksmų pagalba negali būti pateisinamas viešuoju interesu.

Teismas atsižvelgė į tai, kad šioje byloje nebuvo duomenų, jog pareiškėjas būtų anksčiau padaręs nusikalstamų veikų, susijusių su psichotropinėmis medžiagomis. Teismo nuomone, byloje taip pat nebuvo objektyvių ir teismo patikrintų įrodymų, leidžiančių įtarti pareiškėją iki susitikimo su policijos pareigūnu – tariamu pirkėju – platinant ar rengiantis platinti psichotropines medžiagas. Teismas padarė išvadą, kad policijos pareigūno iniciatyva psichotropinių medžiagų pirkimo-pardavimo sandorio metu nebuvo vien tik prisijungimas prie daromos nusikalstamos veikos, tačiau ją išprovokavo, todėl peržengė slaptojo agento veiklos ribas ir laikytina policijos kurstymu.

Vadovaudamasis minėtais argumentais, Teismas konstatavo pareiškėjo teisės į teisingą teismą pažeidimą, tačiau netenkino pareiškėjo prašymo dėl 10 tūkst. eurų neturtinės žalos. Teismas nurodė, kad pats pažeidimo pripažinimas laikytinas pakankamu ir teisingu neturtinės žalos atlyginimu. Pareiškėjui buvo priteista 1710 eurų bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms atlyginti.

Pastebėtina, kad teisėjas Cabral Barreto pareiškė atskirąją nuomonę, kurioje teigia šioje byloje nebuvus Konvencijos pažeidimo. Nuomonėje pažymima, kad policijos pareigūnas nedarė tokios įtakos pareiškėjui, kurią būtų galima pripažinti kurstymu, nes aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjas ketino daryti nusikalstamą veiką dar iki susitikimo su policijos pareigūnu. Teisėjo manymu, tokioje situacijoje policijos pareigūnai negalėjo elgtis kitaip.

7. *Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 72596/01) 2008 m. lapkričio 4 d. sprendimas, kuriuo Teismas nenustatė Konvencijos 10 straipsnio (Saviraiškos laisvė) pažeidimo, tačiau pripažino Konvencijos 6 straipsnio (Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) 1 dalies pažeidimą.

Bylos esmė:

Pareiškėja, leidyklos „Metskaitliai“ savininkė, nuo 1995 m. leido kasmetinį „Lietuvio kalendorių“, kuriame buvo apibūdinamos įvairios Lietuvos istorinės datos ir įvykiai. 2000 m. „Lietuvio kalendoriuje“ išspausdintame žemėlapyje tam tikros Baltarusijos, Lenkijos ir Rusijos teritorijos buvo pažymėtos kaip „laikiniai okupuotos etninės Lietuvos žemės“. Be to, ekspertai padarė išvadą, kad šiame kalendoriuje yra antisemitinių ir antilenkiškų teiginių, ir kad jame deklaruojama lietuvių viršenybė kitų etninių grupių atžvilgiu. Lietuvos teismai pripažino pareiškėją pažeidus Administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹² straipsnį (Informavimo produkcijos, propaguojančios nacionalinę, rasinę ar religinę nesantaiką, gaminimas, laikymas arba platinimas) ir skyrė įspėjimą bei dar neparduoto „Lietuvio kalendoriaus“ tiražo ir priemonių šiam leidiniui pagaminti konfiskavimą.

Nutarimą dėl priimtinumų šioje byloje Teismas priėmė dar 2005 m. lapkričio 24 d. Nagrinėdamas bylą iš esmės, Teismas sprendė, ar naudojimas Konvencijos 10 straipsnyje garantuojama saviraiškos laisve buvo apribotas laikantis 10 straipsnio 2 dalyje numatytų teisėtumo sąlygų. Atsižvelgdamas į tai, kad apribojimas turi būti būtinas demokratinėje visuomenėje, Teismas vertino, ar jis galėjo būti pateisintas „primygtine socialine būtinybe“, taip pat, ar apribojimas buvo proporcingas tikslui, kurio buvo siekiama (t.y. apginti etninių grupių reputaciją ir teises), ir ar priežastys, nurodytos nacionalinių institucijų, buvo tinkamos ir pakankamos.

Nagrinėdamas „primygtinės socialinės būtinybės“ klausimą, Teismas pastebėjo, kad leidinys sukėlė neigiamas Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos diplomatinių atstovybių reakcijas, ir Lietuvai buvo pateiktos notos. Taip pat priminė Lietuvos pareigas pagal tarptautinę teisę drausti nacionalinės neapykantos propagavimą. Atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, Teismas sutiko, kad vidaus institucijos neperžengė leistinų ribų, nusprendamos imtis priemonių prieš pareiškėją.

Sprenddamas dėl pačios priemonės proporcingumo, Teismas priminė, kad paprastai politinius pasisakymus ar debatus visuomenei rūpimais klausimais pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį leidžiama riboti itin siaura apimtimi. Taip pat Teismas pastebėjo, kad bausmės pobūdis ir griežtumas yra svarbūs, vertinant naudojimosi saviraiškos laisve apribojimo proporcingumą. Teismo manymu, konfiskavimas laikytinas pakankamai griežta priemone. Kita vertus, atsižvelgta į tai, kad pareiškėjai neskirta bauda, kuri buvo numatyta Administracinių teisės pažeidimų kodekso 214¹² straipsnyje. Vertindamas visas aplinkybes, Teismas padarė išvadą, kad pareiškėjai taikyta administracinė nuobauda buvo proporcinga siekiamam teisėtam tikslui, ir kad nacionalinių teismų nurodytos priežastys, pagrindžiančios apribojimą, buvo pakankamos ir tinkamos.

Nagrinėdamas skundą dėl Konvencijos 6 straipsnio pažeidimo, Teismas atsižvelgė į tai, kad nors pareiškėjai taikyta sankcija buvo įspėjimas ir neparduotų „Lietuvio kalendoriaus“ egzempliorių ir priemonių šiam leidiniui gaminti konfiskavimas, tačiau pats taikytas straipsnis numatė baudą nuo 1 iki 10 tūkstančių litų. Remdamasis savo suformuota praktika, Teismas padarė išvadą, jog klausimas dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą šioje byloje yra baudžiamojo pobūdžio ir turi būti nagrinėjamas pagal 6 straipsnio 3 dalį, numatančią, *inter alia*, teisę apklausti liudytojus. Teismas konstatavo, kad dėl to, jog nebuvo patenkintas pareiškėjos prašymas apklausti ekspertus, pateikusius politinio, bibliografinio, psichologinio ir istorinio pobūdžio rašytines išvadas byloje, buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis.

Pastebėtina, kad teisėjas Egbert Myjer pareiškė atskirąją nuomonę, pateikdamas argumentus, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista. Pasak šio teisėjo, pirmiausia nėra aišku, kad pareiškėja apskritai norėjo pateikti ekspertams klausimų, nes pirmos instancijos teisme ji tiesiog reikalavo atidėti teismo posėdį į jį neatvykus ekspertams ir jiems taikyti sankcijas. Kita vertus, teisėjo nuomone, nėra aišku, kokią įtaką aptariamo teisinio klausimo išsprendimui būtų galėjęs turėti ekspertų nuomonės pakartojimas teismo posėdyje ir kokią naudą būtų suteikusi galimybė tuos pačius klausimus jiems pateikti dar kartą.

Pareiškėja šioje byloje reikalavo 2 285 050 eurų turtinei ir 2 000 000 eurų neturtinei žalai atlyginti. Teismas, darydamas išvadą, kad nėra priežastinio ryšio tarp tariamai patirtos turtinės žalos ir konstatuoto Konvencijos pažeidimo, nepriteisė turtinės žalos atlyginimo. Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo Teismas priteisė 2 000 eurų neturtinei žalai atlyginti.

8. Savenkovas prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 871/02) 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas, kuriuo Teismas nustatė Konvencijos 3 (kankinimo uždraudimas) ir 8 (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) straipsnių pažeidimus.

Bylos esmė:

Pareiškėjas Savenkovas pagal Konvencijos 3 straipsnį Teismui skundėsi dėl kalinimo sąlygų Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime bei Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose. Skundą dėl sąlygų Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose Teismas atmetė kaip aiškiai nepagrįstą. Vis dėlto, sprenddamas dėl bylos esmės, Teismas pripažino, jog sąlygos Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime, kuriame pareiškėjas buvo kalinamas nuo 1999 m. rugsėjo 20 d. iki 2000 m. spalio 27 d. (1 metus), buvo žeminančios žmogaus orumą. Pabrėžtina, kad šioje byloje Teismas atsižvelgė į Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą

(toliau – Komitetas) 2000 m. rugpjūčio 4 d. ataskaitą. Joje nurodyta, jog Komiteto apsilankymo Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime metu 2000 metais vienam asmeniui tekdavę 1,3 m² kameros ploto (2004 metais dar mažiau – 1,16 m²). Be to, kameroje buvo atviri tualetai, neužtikrinantys privatumo. Tokiomis sąlygomis pareiškėjas buvo kalinamas 23 valandas per parą, negalėjo dirbti ar lavintis.

Pareiškėjas skundėsi ir dėl daugelio kitų tariamų Konvencijos pažeidimų, tačiau Teismas juos pripažino nepriimtinais. Pareiškėjas skundėsi, kad jo kardomasis kalinimas buvo neteisėtas pagal Konvencijos 5 straipsnio 1 dalį, o baudžiamasis procesas, kurio metu jis buvo nuteistas už plėšimą, neteisėtą šaudmenų laikymą, užpuolimą ir mėginimą pabėgti, bei procesas administraciniuose teismuose tariamai neatitiko Konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą teismą) reikalavimų. Pareiškėjo taip pat skundėsi, kad buvo pažeisti Konvencijos 8 (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) bei 9 (minties, sąžinės ir religijos laisvė) straipsniai, nes jam nebuvo leista matytis su artimaisiais bei susitikti su šventiku. Pareiškėjo manymu, jis buvo nuteistas dėl savo veiklos Baltarusijos jaunimo sąjungoje, kalinimo įstaigose jam nebuvo duota laikraščių ir knygų, taip pat informacijos apie kalinimo sąlygas, o Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose jis tariamai negalėjo dalyvauti socialinėje ir švietimo veikloje. Tai, pareiškėjo nuomone, pažeidė jo saviraiškos ir asociacijos laisves, numatytas Konvencijos 10 bei 11 straipsniuose, bei teisę į mokslą, garantuotą Pirmojo protokolo 2 straipsnyje. Pareiškėjas taip pat nurodė, kad tokiu būdu pagal Konvencijos 17 straipsnį buvo tariamai piktnaudžiaujama teisėmis ir pažeista jo nuosavybės apsauga (Pirmojo protokolo 1 straipsnis). Pareiškėjas skundėsi ir pagal Konvencijos 13 straipsnį, kad neturėjo veiksmingos teisinės gynybos priemonės teismams atsisakius nagrinėti jo skundus dėl drausminių nuobaudų, paskirtų jam kalint Vilniaus 2-uosiuose pataisos namuose. Galiausiai, remdamasis Konvencijos 14 straipsniu (diskriminacijos uždraudimas), pareiškėjas skundėsi, jog buvo diskriminuojamas dėl kalbos, etninės kilmės, turtinės padėties bei kalinio statuso. Visus aukščiau nurodytus pareiškėjo skundus Teismas pripažino aiškiai nepagrįstais.

Teismas minėtoje byloje konstatavo ir Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą – dėl pareiškėjo susirašinėjimo cenzūros. Teismas atkreipė dėmesį, kad pagal anksčiau galiojusius teisės aktus kalinamųjų korespondencija (išskyrus laiškus valstybės institucijoms bei Teismui) buvo sistemingai cenzūruojama. Netinkamas teisinis reguliavimas ir su tuo susijusi visaapimanti laiškų kontrolė, Teismo manymu, savaime pažeidžia Konvencijos 8 straipsnį. Pareiškėjas reikalavo 2 milijonų eurų neturtinės žalos atlyginimo. Pagal Konvencijos 41 straipsnį Teismas skyrė 5000 eurų neturtinės žalos atlyginimui. Pareiškėjui taip pat priteista 500 eurų bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms atlyginti.

9. Švenčionienė prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 37259/04) 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas, kuriuo Teismas nustatė Konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) 1 dalies pažeidimą.

Bylos esmė:

Pareiškėja šioje byloje skundėsi, kad apeliacinės instancijos teismas išnagrinėjo jos bylą jai nedalyvaujant, tinkamai nepranešęs apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką. Kauno apygardos teismas išsiuntė pranešimus apie teismo posėdį pareiškėjai ir jos advokatei, tačiau pareiškėjai skirtas pranešimas buvo išsiųstas klaidingu adresu.

Nagrinėdamas bylą Teismas rėmėsi savo praktikoje suformuotais proceso rungtyniškumo ir šalių lygiateisiškumo principais, kuriuos apima Konvencijoje įtvirtinta teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. Šie principai užtikrina, kad šalims būtų suteikiamos vienodos galimybės pristatyti savo bylą teisme, susipažinti ir ginčyti visus įrodymus pateiktus byloje, taip pat, kad nė vienai šaliai nebūtų suteiktas nepagrįstas pranašumas kitos šalies atžvilgiu. Vertindamas šių principų taikymą šioje byloje Teismas konstatavo, kad tinkamai neinformavus pareiškėjos apie bylos nagrinėjimą ji neturėjo galimybės pateikti savo argumentų ir susipažinti su kitos šalies

pateiktais įrodymais. Teismo nuomone, padėtį blogina ir tai, kad atsakovas dalyvavo teismo posėdyje ir turėjo galimybę pasisakyti dėl bylos esmės.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmesdamas pareiškėjos kasacinį skundą teigė, kad pareiškėja pati turėjo pareigą rūpintis proceso skatinimu ir eiga ir tuo būdu sužinoti apie teismo posėdį, taip pat, kad pranešimo įteikimas atstovui galėjo būti pripažintas tinkamu pranešimu pačiam byloje dalyvaujančiam asmeniui ir, galiausiai, kad pareiškėja nenurodė bylai reikšmingų aplinkybių, kurios būtų lėmę kitokio sprendimo priėmimą apeliacinės instancijos teisme. Teismas atmetė šiuos argumentus kaip nepagrįstus, teigdamas, kad nors proceso efektyvumas ir koncentracija yra svarbios siekiamybės, jos jokių būdu negali būti suprantamos kaip paneigiančios šalių lygiateisiškumo principą. Dėl argumento, kad buvo informuota pareiškėjos atstovė, Teismas pastebėjo, kad advokatė buvo įgaliota atstovauti tik pirmosios instancijos teisme ir, matydama, kad pranešimas adresuotas ir pareiškėjai, galėjo manyti, kad jai buvo tinkamai pranešta apie proceso vietą ir laiką. Teismas nesiėmė spręsti, ar pareiškėja galėjo pateikti įrodymų apeliacinėje instancijoje, kurie būtų nulėmę kitokią bylos baigtį, tačiau pabrėžė, kad šiuo atveju daug svarbesnis yra pasitikėjimo teisminėmis institucijomis klausimas, kuriuo viena iš sudėtinių dalių yra žinojimas, kad dėl kiekvieno dokumento esančio byloje bus galima pareikšti savo nuomonę. Nors Teismas šioje byloje konstatavo teisės į teisingą teismą pažeidimą, vis dėlto pripažino, kad Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostata, numatanti, jog byla apeliacinėje instancijoje gali būti nagrinėjama ir nedalyvaujant vienai iš šalių, jei ji buvo tinkamai informuota, iš esmės neprieštarauja Konvencijai.

Teismas pareiškėjai priteisė 2800 eurų neturtinės žalos atlyginimą.

10. *Jucius ir Juciuvienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 14414/03) 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas, kuriuo Teismas pripažino Konvencijos 8 (teisė į šeimos gyvenimo gerbimą) straipsnio pažeidimą.

Bylos esmė:

Šioje byloje pareiškėjai pagal Konvencijos 8 straipsnį Teismui skundėsi, kad Lietuvos teismų sprendimais, kuriais jų dukterėčių (R.Š. ir D.Š.), iki tol trejus metus gyvenusių su pareiškėjais, globa buvo paskirta mergaičių seneliams, buvo pažeista pareiškėjų teisė į šeimos gyvenimo gerbimą. Mergaičių seneliai iš tėvo pusės į Lietuvos teismus kreipėsi po to, kai 1999 m. abiejų tėvų netekusių nepilnamečių seserų R.Š. ir D. Š. laikiniaisiais globėjais buvo paskirti pareiškėjai (pirmasis pareiškėjas yra mergaičių motinos brolis). Pirmąją instanciją mergaičių bylą išnagrinėjo Mažeikių rajono apylinkės teismas, kurio 2002 m. rugpjūčio 28 d. sprendimu abiejų mergaičių nuolatiniais globėjais buvo paskirti jų seneliai, bylą apeliacine tvarka 2002 m. lapkričio 4 d. išnagrinėjęs Šiaulių apygardos teismas šį sprendimą paliko nepakeistą. Įsiteisėjęs Mažeikių rajono apylinkės teismo minėtam sprendimui, R.Š. liko gyventi pareiškėjų šeimoje. R.Š. kategoriškai atsisakius vykti gyventi pas senelius, 2004 metais mergaičių globos nustatymo nagrinėjimas buvo atnaujintas ir Lietuvos teismai, pakartotinai išnagrinėję šią bylą, nusprendė atsižvelgti į našlaitės R.Š. išsakytą norą gyventi su pareiškėjais, tuo tarpu jos sesers (D.Š.) globą nuspręsta palikti seneliams (galutinis sprendimas – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 6 d. nutartis).

Teismas pažymėjo, kad nagrinėdamas šią bylą vertina tik pirminį procesą dėl mergaičių globos nustatymo, kurio metu abiejų mergaičių globėjais buvo paskirti jų seneliai iš tėvo pusės. Teismas pripažino, kad tokiais teismų sprendimais buvo įsikišta į pareiškėjų šeimos gyvenimo gerbimą, nes po Mažeikių rajono apylinkės teismo 2002 m. rugpjūčio 28 d. ir Šiaulių apygardos teismo 2002 m. lapkričio 4 d. sprendimų D.Š. apgyvendinus pas senelius nutrūko santykiai tarp jos ir pareiškėjų, o pareiškėjų santykiuose su R.Š. nebuvo teisinio tikrumo (iki Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 6 d. nutarties). Teismas pažymėjo, kad tokio sprendimo, kuriuo įsikišama į šeimos gyvenimo gerbimą, priėmimas turi būti teisingas, priešingu

atveju nebūtų užtikrinta tinkama Konvencijos 8 straipsnio ginamų interesų apsauga. Tai pažymėjęs Teismas konstatavo, kad pirmiausia šioje byloje būtina nustatyti, ar pareiškėjai turėjo galimybę pakankamai aktyviai dalyvauti sprendimo dėl mergaičių globos nustatymo priėmimo procese, nes kitaip, Teismo manymu, būtų pažeista jų teisė į šeimos gyvenimo gerbimą. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad byla dėl mergaičių globos nustatymo apeliacine instancija Šiaulių apygardos teisme buvo išnagrinėta rašytinio proceso tvarka – pareiškėjams nedalyvaujant. Atsižvelgdamas į tai, kad Šiaulių apygardos teismas iš esmės turėjo spręsti fakto klausimą – kam suteikti mergaičių nuolatinę globą, ir tai, jog šis procesas turėjo esminę reikšmę pareiškėjams, Teismas pažymėjo, kad šis klausimas negalėjo būti tinkamai išspręstas remiantis vien byloje esančia medžiaga. Teismo manymu, toks apeliacinis procesas nelaikytinas teisingu. Taigi Teismas, padaręs išvadą, kad pirminis procesas, kuriuo buvo išspręsti mergaičių globos ir pareiškėjų bendravimo su jomis klausimai neužtikrino pakankamos pareiškėjų teisės į šeimos gyvenimo gerbimą apsaugos, šioje byloje konstatavo Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą.

Pareiškėjai šioje byloje reikalavo 100000 eurų neturtinės žalos atlyginimo. Pagal Konvencijos 41 straipsnį Teismas jiems bendrai skyrė 5000 eurų neturtinės žalos atlyginimui.

11. Armonienė prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 36919/02), 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas, kuriuo Teismas pripažino, kad buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis (teisė į privataus gyvenimo gerbimą).

12. Biruk prieš Lietuvą (pareiškimo Nr. 23373/03), 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas, kuriuo Teismas pripažino, kad buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis (teisė į privataus gyvenimo gerbimą).

Bylų esmė:

Abiejose bylose pareiškėjai savo dar 2002 m. ir 2003 m. pateiktuose skunduose rašė, kad buvo pažeista jų teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą, garantuojama Konvencijos 8 straipsnyje. Jie rėmėsi tuo, kad 2001 m. sausio 31 d. „Lietuvos Ryte“ išspausdintame straipsnyje buvo atskleisti duomenys apie pareiškėjų medicininę diagnozę (ŽIV) ir daromos nuorodos į tam tikrus jų seksualinio gyvenimo aspektus. Lietuvos teismuose, vadovaujantis tuo metu galiojusios Visuomenės informavimo įstatymo redakcijos 54 straipsnio (Moralinės ir materialinės žalos atlyginimas) 1 dalimi, numačiusia, kad neturtinės žalos atlyginimas negali viršyti 10 000 litų (esant tyčiai, minėta suma galėjo būti padidinta, bet ne daugiau kaip 5 kartus), pareiškėjams buvo priteista po 10 000 litų neturtinei žalai atlyginti. Teismai konstatavo, kad „Lietuvos ryto“ veiksmuose, paskelbiant informaciją, nebuvo tyčios, todėl atitinkamai nebuvo pagrindo didinti priteistiną sumą. Pastebėtina, kad nei Civilinis kodeksas, įsigaliojęs nuo 2001 m. liepos 1 d., nei nauja 2006 m. liepos 11 d. Visuomenės informavimo įstatymo redakcija, neberiboja neturtinės žalos atlyginimo dydžio.

Teismas šiose bylose atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvos teisė numatė konfidencialios informacijos apsaugą ir į tai, kad Lietuvos teismai priteisė pareiškėjams neturtinės žalos atlyginimą. Vis dėlto Teismas sprendė, ar šis atlyginimas buvo proporcingas patirtai žalai ir ar valstybė, numatydama neturtinės žalos atlyginimo dydžio ribą, įvykdė savo pozityviasias pareigas pagal Konvencijos 8 straipsnį. Teismo nuomone, savaime įstatyme numatytos neturtinės žalos atlyginimo ribos nėra nesuderinamos su valstybės pozityviosiomis pareigomis pagal minėtą straipsnį. Vis dėlto Teismas konstatavo, kad šiuo ypatingo piktnaudžiavimo spaudos laisve atveju, griežtas įstatyminis teismų laisvės, atitaisant žalą ir atgrasant tokių piktnaudžiavimų pasikartojimą, apribojimas, neužtikrino pareiškėjams apsaugos, kurios jie teisėtai galėjo tikėtis pagal Konvencijos 8 straipsnį.

Pastebėtina, kad teisėjas V. Zagrebelsky pareiškė atskirąją nuomonę, pateikdamas argumentus, kad Konvencijos 8 straipsnis pažeistas nebuvo. Pasak šio teisėjo, turi būti išlaikoma pusiausvyra tarp dviejų Konvencijos garantuojamų teisių – teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir saviraiškos laisvės (Konvencijos 10 straipsnis). Teisėjo nuomone, šiuo atveju pareiškėjams

nacionaliniuose teismuose priteista suma iš esmės nebuvo tokia neproporcinga, kad Teismas būtų galėjęs konstatuoti tai, jog pareiškėjų teisė į privatumą Lietuvoje nebuvo apginta.

Taip pat teisėjai D. Popović ir N. Tsotsoria pareiškė bendrą iš dalies nepritariančią nuomonę dėl sumos, kuri buvo priteista kiekvienam iš pareiškėjų. Jų manymu, ši suma turėjo būti mažesnė. Pareiškėja G. Biruk reikalavo 40 000 litų, o pareiškėjas L. Armonas – 90 000 litų neturtinei žalai atlyginti. Teismas abiem pareiškėjams priteisė po 6 500 eurų.

13. *Gulijev prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 10425/03) 2008 m. gruodžio 16 d. sprendimas, kuriuo Teismas nustatė Konvencijos 8 straipsnio (teisė į šeimos gyvenimo gerbimą) pažeidimą.

Bylos esmė:

Šioje byloje pareiškėjas, remdamasis Konvencijos 8 straipsniu, Teismui skundėsi, kad 2003 m. lapkričio mėnesį jį išsiuntus iš Lietuvos Respublikos į Azerbaidžano Respubliką buvo pažeista pareiškėjo teisė į šeimos gyvenimo gerbimą. Iki jo išsiuntimo pareiškėjas gyveno Lietuvoje su savo sutuoktine ir dviem nepilnametėmis dukterimis, Lietuvos Respublikos pilietėmis.

Teismas pažymėjo, kad valdžios institucijų atsisakymas išduoti pareiškėjui leidimą laikinai gyventi Lietuvoje ir paskesnis jo išsiuntimas iš Lietuvos buvo grindžiami išimtinai Valstybės saugumo departamento išvada su žyma „slaptai“ apie pareiškėjo keliamą grėsmę valstybės saugumui. Tačiau pareiškėjas su šios išvados turiniu nagrinėjant administracinę bylą dėl jo išsiuntimo niekada nebuvo supažindintas. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad nacionalinės institucijos, anksčiau nagrinėjusios pareiškėjo praeities faktus, nenustatė priežasčių, dėl kurių jam neturėtų būti išduotas leidimas laikinai gyventi Lietuvoje. Be to, Teismas atkreipė dėmesį į stiprius pareiškėjo žmonos socialinius ir kultūrinius ryšius su Lietuva ir į tai, kad šioje šalyje gimė ir visą laiką gyveno jo dukterys. Todėl Teismas, vertindamas pareiškėjo išsiuntimo būtinumą ir proporcingumą Konvencijos 8 straipsnio 2 dalies požiūriu, padarė išvadą, kad minėtas įsikišimas į pareiškėjo teisę į jo šeimos gyvenimo gerbimą nebuvo būtinas demokratinėje visuomenėje ir konstatavo Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą.

Pareiškėjas reikalavo 10000 litų turčinės ir 50000 litų neturtinės žalos atlyginimo. Pagal Konvencijos 41 straipsnį Teismas pareiškėjui skyrė 5000 eurų neturtinės žalos atlyginimui. Pareiškėjui taip pat priteista 700 eurų bylinėjimosi kaštams ir išlaidoms atlyginti.

2008 m. Teismo priimtų nutarimų byloje prieš Lietuvą apžvalga:

1. *Kuzmickaja prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 27968/03) 2008 m. birželio 10 d. nutarimas, kuriuo pareiškimas paskelbtas nepriimtiniu pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

Bylos esmė:

Policijos pareigūnai pareiškėjos bare atliko kontrolinį pirkimą ir nustatė, kad pareiškėja pardavė mažesnę kiekį alkoholio nei nurodyta. Pareiškėja buvo nubausta administracine tvarka už pirkėjų ir klientų apgaudinėjimą. Teismui pareiškėja skundėsi dėl Konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) ir 13 straipsnio (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę) pažeidimų, teigdama, kad policijos pareigūnai sukurstė ją padaryti administracinės teisės pažeidimą kontrolinio pirkimo metu, kuris nereglamentuojamas jokiais nacionaliniais teisės aktais. Pareiškėja skundėsi ir dėl to, kad policijos pareigūnai bei administraciniai teismai netinkamai vertino bylos faktus, nes pareiškėja pardavė alkoholio tiek, kiek buvo nurodyta.

Teismas pažymėjo, kad skundu dėl tariamo Konvencijos 13 straipsnio pažeidimo pareiškėja iš esmės siekia peržiūrėti bylos baigtį ir pabrėžė, kad Teismas nėra apeliacinė instancija nacionalinių teismų sprendimams peržiūrėti, todėl pareiškėjos skundas buvo nagrinėjamas tik dėl tariamo Konvencijos 6 straipsnio pažeidimo.

Teismas konstatavo, kad pirkėjų ir klientų apgaudinėjimas, nors pagal nacionalinę teisę priskiriamas administraciniams teisės pažeidimams, savo esme bei skiriamos nuobaudos tikslais (atgrasymo ir nubaudimo), taip pat baudos nesumokėjimo pasekmių sunkumu yra baudžiamąjo pobūdžio, todėl patenka į Konvencijos 6 straipsnio reguliavimo sritį.

Teismas pabrėžė, kad nacionaliniais teisės aktais nereglamentuotas kontrolinis pirkimas ir jo metu surinkti įrodyti gali būti kritikuotini, tačiau tai neleidžia daryti išvados, kad šiuo konkrečiu atveju policijos pareigūnų veiksmai buvo neteisėti ar savavališki. Policijos veiklos įstatymas suteikia bendro pobūdžio teisę policijos pareigūnams aiškintis nusikalstamas veikas, tirti ir rinkti įrodymus, juo labiau, kad pareiškėja pati akcentavo, jog jos padarytas administracinis teisės pažeidimas yra baudžiamąjo pobūdžio. Teismas pabrėžė, kad nacionaliniai teismai gali geriau vertinti liudytojų patikimumą bei įrodymų tinkamumą.

Teismas atmetė pareiškėjos skundą, kad pareiškėja buvo sukurstyta padaryti teisės pažeidimą ir tai prieštaravo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymo praktikai. Pabrėžta, kad policijos pareigūnai atliko teisėtus veiksmus ir kaip paprasti piliečiai teisėtai pirkė alkoholį iš pareiškėjos, ir būtent pareiškėja, kaip nustatė nacionaliniai teismai, pirkėjų atžvilgiu padarė teisės pažeidimą.

Teismas taip pat atmetė pareiškėjos skundą, kad nacionaliniai teismai pažeidė šalių lygiateisiškumo principą, nurodydamas, kad pareiškėja turėjo galimybę ginčyti jos atžvilgiu surinktų įrodymų leistinumą, objektyvumą ir patikimumą bei pateikti savo poziciją dėl bylos aplinkybių.

Atsižvelgdamas į minėtas aplinkybes, Teismas konstatavo, kad pareiškėjos byloje nėra galimo Konvencijos 6 straipsnio pažeidimo, todėl jos skundas nepriimtinas kaip aiškiai nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

2. *Lenkauskienė prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 6788/02) 2008 m. gegužės 20 d. nutarimas, kuriuo pareiškimas paskelbtas nepriimtinu pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis.

Bylos esmė:

Šioje byloje pareiškėja skundėsi dėl Konvencijos 6 (Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) straipsnio pažeidimo. Pareiškėja teigė, kad ji buvo valstybės institucijų kurstymo auka ir dėl to neteisėtai nuteista dėl LR piliečio paso, siekiant sudaryti sąlygas išvykimui į užsienį, klastojimo. Ji teigė, kad įrodymai prieš ją buvo neteisėti ir turėjo būti nepriimti teismo, taip pat kad teismai nebuvo nešališki. Pareiškėja taip pat teigė, kad patyrė neigiamą žiniasklaidos kampaniją jos atžvilgiu. Ji taip pat skundėsi, jog Aukščiausiasis Teismas nenagrinėjo jos kasacinių skundų dėl provokacijos.

Pastebėtina, kad Teismas 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimu buvo pripažinęs šį pareiškimą priimtinu. Vyriausybei pateikus poziciją dėl esmės Teismas dar kartą išnagrinėjo Vyriausybės išankstinį prieštaravimą dėl priimtimumo. Teismas pastebėjo, kad, turėdamas visapusišką galimybę išnagrinėti bylą, buvo įtikintas Vyriausybės argumentų, kad pareiškėja laiku ir tinkamai nepanaudojo kasacinio skundo teisės. Kasaciniuose skunduose Aukščiausiajam Teismui pareiškėja rėmėsi faktinėmis aplinkybėmis, tačiau nekėlė aiškių teisės klausimų dėl nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio taikymo ar dėl to, kad buvo remtasi slapto agento kurstymu ar provokacija. Dėl šios priežasties Teismas pripažino vien tik pareiškėją atsakinga už tai, kad Aukščiausiasis Teismas nutarė kasacinius skundus palikti nenagrinėtus, o teismo procesą nutraukti. Tuo pagrindu Teismas pripažino, kad pareiškėja negali skųstis, jog jai nebuvo suteikta teisė į teismą.

Teismas, vadovaudamasis Konvencijos 35 straipsnio 4 dalimi, pareiškimą gali pripažinti nepriimtinu bet kurioje proceso stadijoje, netgi po pareiškimo pripažinimo priimtinu. Taigi Teismas padarė išvadą, kad pareiškėja nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių ir kad pareiškimas nepriimtinas pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis.

3. *Daukša prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 13332/05) 2008 m. balandžio 29 d. nutarimas, kuriuo Teismas nutarė išbraukti iš bylų sąrašo pareiškimą.

Bylos esmė:

Pareiškėjas skundėsi dėl tariamo Konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) pažeidimo dėl to, kad Kauno apygardos teismas civilinėje byloje, kurioje pareiškėjas buvo ieškovas, priėmė sprendimą jam nedalyvaujant, nepranešęs apie teismo posėdį.

Vyriausybė savo poziciją dėl pareiškimo priimtino ir esmės, kurioje atmetė pareiškėjo teiginius kaip nepagrįstus, Teismui pateikė 2007 m. vasario 20 d.

Nutarime išbraukti pareiškimą iš bylų sąrašo Teismas pažymėjo, kad per nustatytą terminą, t.y. iki 2007 m. balandžio 3 d. pareiškėjas nepateikė savo atsiliepimo į Vyriausybės poziciją, be to, vėliau pakartotinai paragintas pateikti savo pastabas, to nepadarė.

Taigi Teismas, vadovaudamasis Konvencijos 37 straipsnio 1 dalies a punktu, nusprendė, kad pareiškėjas nebepalaiko savo pareiškimo, ir nustatęs, kad toliau nagrinėti šią bylą nėra pagrindo, išbraukė ją iš bylų sąrašo.

4. *Jakelaitis prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 17414/05) 2008 m. gruodžio 16 d. nutarimas, kuriuo pareiškimas paskelbtas nepriimtiniu pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis.

Bylos esmė:

Šioje byloje pareiškėjas skundėsi pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį dėl tariamai pernelyg ilgo baudžiamojo proceso, neteisingo teismo bei dėl teisės į privatų ir šeimos gyvenimą tariamo pažeidimo pagal Konvencijos 8 straipsnį. Pareiškėjas Teismui skundą pateikė 2005 m. balandžio 29 d., o galutinis sprendimas Lietuvoje priimtas 2004 m. spalio 12 d. Šiuo požiūriu pareiškėjas, be kita ko, nurodė, kad apie teismo sprendimą sužinojo tik 2005 m. balandžio 12 d., kada buvo paleistas iš kalnimo įstaigos. Pastebėtina, kad pareiškėjui kasacinės instancijos teismo nutartis buvo išsiųsta ne į kalnimo įstaigą, kur jis tuo metu buvo, o namų adresu.

Pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį Teismas gali priimti nagrinėti bylą ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo tos dienos, kai buvo priimtas galutinis sprendimas pačioje valstybėje. Teismas pastebėjo, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartį šioje byloje priėmė 2004 m. spalio 12 d. Net tariant, kad pareiškėjui ši nutartis tapo žinoma tik 2005 m. balandžio 13 d., pastaroji data negali būti laikoma šešių mėnesių termino pradžia. Iš Teismui pateiktų dokumentų matyti, kad pareiškėjo advokatas, kurį pareiškėjas pats pasirinko ir kuris pareiškėją atstovavo kasaciniame procese, dalyvavo Aukščiausiojo Teismo posėdyje 2004 m. spalio 12 d. Po svarstymo vienas iš teisėjų paskelbė, kad kasacinis skundas buvo atmestas ir paskelbė nutarties rezoliucinę bei motyvuojamąją dalis. Esant šioms aplinkybėms Teismas mano, kad pareiškėjo advokatu buvo žinomas šios nutarties turinys jau 2004 m. spalio 12 d. Advokatas turėjo pareigą informuoti pareiškėją apie Aukščiausiojo Teismo nutartį, bei pranešti jam motyvuojamąją bei rezoliucinę nutarties dalis.

Vis dėlto Teismas nelaikė 2004 m. spalio 12 d. data, nuo kurios skaičiuotinas šešių mėnesių skundo pateikimo Teismui terminas. Teismas pastebėjo, kad pagal nacionalinę teisę (BPK 377 str.) kasacinės instancijos teismo nutartis turi būti surašyta ne vėliau kaip per 7 dienas arba, esant ypatingoms aplinkybėms, ne vėliau kaip per 14 dienų nuo jos priėmimo. Teismas konstatavo, kad pareiškėjas nesiskundė dėl to, kad Aukščiausiojo Teismo visa nutartis būtų buvusi surašyta nesilaikant nacionalinėje teisėje nustatytų terminų. Pareiškėjas taip pat nesiskundė, kad jo advokatas būtų negavęs nutarties nuorašo per nustatytą terminą. Be to, Teismui nebuvo pateikta duomenų apie tai, kad būtų buvę ypatingų aplinkybių, kad Aukščiausiasis Teismas turėjo surašyti nutartį per 14 dienų. Dėl to Teismas remiasi nacionalinėje teisėje įprastu 7 dienų nutarties surašymo terminu. Vis dėlto, netgi tariant, kad ypatingos aplinkybės buvo, ir Aukščiausiasis Teismas nutartį surašė per 14 dienų, galutinė data, kada pareiškėjo advokatas būtų galėjęs gauti nutarties nuorašą, buvo 2004 m. spalio 26 d. Pareiškėjas Teismui skundą pateikė 2005 m. balandžio 29 d., t.y. praėjus šešiams mėnesiams ir 2 dienoms po galutinio sprendimo priėmimo.

Atsižvelgdamas į minėtas aplinkybes, Teismas konstatavo, kad skundas Teismui buvo pateiktas pavėluotai, todėl yra atmetinas pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis.

Priedas Nr. 3

SPRENDIMAI PRIEŠ LIETUVĄ PAGAL PAŽEISTUS IR NEPAŽEISTUS KONVENCIJOS STRAIPSNIUS

- 2 straipsnis. Teisė į gyvybę
- 3 straipsnis. Kankinimo uždraudimas
- 4 straipsnis. Vergijos ir priverčiamojo darbo uždraudimas
- 5 straipsnis. Teisė į laisvę ir saugumą
- 6 straipsnis. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą
- 7 straipsnis. Nėra bausmės be įstatymo
- 8 straipsnis. Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą
- 9 straipsnis. Minties, sąžinės ir religijos laisvė
- 10 straipsnis. Saviraiškos laisvė
- 11 straipsnis. Susirinkimų ir asociacijos laisvė
- 12 straipsnis. Teisė į santuoką
- 13 straipsnis. Teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę
- 14 straipsnis. Diskriminacijos uždraudimas

Konvencijos Protokolas Nr. 1

- 1 straipsnis. Nuosavybės apsauga
- 2 straipsnis. Teisė į mokslą
- 3 straipsnis. Teisė į laisvus rinkimus

2 straipsnis. Teisė į gyvybę

- 1. Juozaitytė ir Bikulčius prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 70659/01 ir Nr. 74371/01, 2008 04 24 (pažeidimai pagal procesinį ir materialinį 2 straipsnio aspektus);

3 straipsnis. Kankinimo uždraudimas

- 1. Valašinas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 44558/98, 2001 07 24 (pažeidimas);
- 2. Karalevičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 53254/99, 2005 04 07 (pažeidimas);
- 3. Savenkovas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 871/02, 2008 11 18 (pažeidimas);

4 straipsnis. Vergijos ir priverčiamojo darbo uždraudimas

5 straipsnis. Teisė į laisvę ir saugumą

- 1. Jėčius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 34578/97, 2000 07 31 (1, 3 ir 4 dalies pažeidimai);
- 2. Grauslys prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 36743/97, 2000 10 10 (1 ir 4 dalies pažeidimas; 3 dalis nepažeista);
- 3. Graužinis prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 37975/97, 2000 10 10 (4 dalies pažeidimas; 3 dalis nepažeista);

4. Stašaitis prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 47679/99, 2002 03 21 (1, 3 ir 4 dalies pažeidimas);
5. Butkevičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 48297/99, 2002 03 26 (1 ir 4 dalių pažeidimas);
6. Karalevičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 53254/99, 2005 04 07 (1 dalies pažeidimas);
7. Vaivada prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 36996/02 ir Nr. 66004/01, 2006 11 16 (1 ir 4 dalių pažeidimas);

6 straipsnis. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą

1. Grauslys prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 36743/97, 2000 10 10 (1 dalies pažeidimas);
2. Daktaras prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 42095/98, 2000 10 10 (1 dalies pažeidimas; 2 dalis nepažeista);
3. Šleževičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 55479/00, 2001 11 13 (1 dalies pažeidimas);
4. Sipavičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 49093/99, 2002 02 21 (nepažeistas);
5. Butkevičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 48297/99, 2002 03 26 (2 dalies pažeidimas);
6. Birutis ir Janutėnas prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 47698/99 ir 48115/99, 2002 03 28 (1 ir 3 dalių pažeidimas);
7. Jasiūnienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 41510/98, 2003 03 06 (1 dalies pažeidimas);
8. Meilus prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 53161/99, 2003 11 06 (1 dalies pažeidimas);
9. Girdauskas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 70661/01, 2003 12 11 (1 dalies pažeidimas);
10. Užkurėlienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 62988/00, 2005 04 07 (1 dalis nepažeista);
11. Kuvikas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 21837/02, 2006 06 27 (1 dalies pažeidimas);
12. Simonavičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 37415/02, 2006 06 27 (1 dalies pažeidimas);
13. Jakumas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 6924/02, 2006 07 18 (1 dalies pažeidimas);
14. Jurevičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 30165/02, 2006 11 14 (1 dalies pažeidimas);
15. Gečas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 418/04, 2007 07 17 (1 dalies pažeidimas);
16. Baškienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 11529/04, 2007 07 24 (1 dalies pažeidimas);
17. Ramanauskas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 74420/01, 2008 02 05 (1 dalies pažeidimas);
18. Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 74357/01, 26764/02 ir 27434/02, 2008 02 19 (1 dalis nepažeista);
19. Milinienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 74355/01, 2008 06 24 (1 dalis nepažeista);
20. Malininas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 10071/04, 2008 07 01 (1 dalies pažeidimas);
21. Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. pareiškimo Nr. 72596/01, 2008 11 04 (1 dalies pažeidimas);
22. Švenčionienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 37259/04, 2008 11 25 (1 dalies pažeidimas);
23. Norkūnas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 302/05, 2009 01 20;
24. Četvertakas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 16013/02, 2009 01 20.

7 straipsnis. Nėra bausmės be įstatymo

1. Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 74357/01, 26764/02 ir 27434/02, 2008 02 19 (nepažeistas);

8 straipsnis. Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą

1. Valašinas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 44558/98, 2001 07 24 (pažeidimas);
2. Puzinas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 44800/98, 2002 03 14 (pažeidimas);
3. Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 55480/00 ir 59330/00, 2004 07 27 (pažeidimas);
4. Jankauskas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 59304, 2005 02 24 (pažeidimas);

5. Karalevičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 53254/99, 2005 04 07 (pažeidimas);
6. Rainys ir Gasparavičius prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 74345/01 ir Nr. 70665/01, 2005 04 07 (pažeidimas);
7. Čiapas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 4902/02, 2006 11 16 (pažeidimas);
8. Puzinas (2) prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 63767/00, 2007 01 09 (nepažeistas);
9. L. prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 27527/03, 2007 09 11 (pažeidimas);
10. Savenkovas prieš Lietuvą pareiškimo Nr. 871/02, 2008 11 18 (pažeidimas);
11. Jucius ir Juciuvienė prieš Lietuvą pareiškimo Nr. 14414/03, 2008 11 25 (pažeidimas);
12. Armonienė prieš Lietuvą pareiškimo Nr. 36919/02, 2008 11 25 (pažeidimas);
13. Biruk prieš Lietuvą pareiškimo Nr. 23373/03, 2008 11 25 (pažeidimas);
14. Gulijev prieš Lietuvą pareiškimo Nr. 10425/03, 2008 12 16 (pažeidimas);

9 straipsnis. Minties, sąžinės ir religijos laisvė

1. Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 74357/01, 26764/02 ir 27434/02, 2008 02 19 (nepažeistas);

10 straipsnis. Saviraiškos laisvė

1. Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą, Nr. 74357/01, 26764/02 ir 27434/02, 2008 02 19 (nepažeistas);
2. Balsytė-Lideikienė prieš Lietuvą, Nr. pareiškimo Nr. 72596/01, 2008 11 04 (nepažeistas);
3. Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 55480/00 ir 59330/00, 2004 07 27 (nepažeistas);
4. Rainys ir Gasparavičius prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 74345/01 ir Nr. 70665/01, 2005 04 07 (nepažeistas).

11 straipsnis. Susirinkimų ir asociacijos laisvė

1. Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 74357/01, 26764/02 ir 27434/02, 2008 02 19 (nepažeistas);

12 straipsnis. Teisė į santuoką

13 straipsnis. Teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę

14 straipsnis. Diskriminacijos uždraudimas

1. Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 55480/00 ir 59330/00, 2004 07 27 (pažeidimas imant kartu su 8 straipsniu; nepažeistas imant kartu su 10 straipsniu);
2. Rainys ir Gasparavičius prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 74345/01 ir Nr. 70665/01, 2005 04 07 (pažeidimas imant kartu su 8 straipsniu; nepažeistas imant kartu su 10 straipsniu);
3. Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius prieš Lietuvą, pareiškimų Nr. 74357/01, 26764/02 ir 27434/02, 2008 02 19 (nepažeistas);
4. Jasiūnienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 41510/98, 2003 03 06 (nepažeistas imant kartu su 1 Protokolo 1 straipsniu).

34 straipsnis. Individualios peticijos (Trukdymas veiksmingai pasinaudoti peticijos teise)

1. Valašinas prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 44558/98, 2001 07 24 (nepažeistas);

Konvencijos Protokolas Nr. 1

1 straipsnis. Nuosavybės apsauga

1. Jasiūnienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 41510/98, 2003 03 06 (pažeidimas);
2. Užkurėlienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 62988/00, 2005 04 07 (nepažeistas);
3. Jurevičius prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 30165/02, 2006 11 14 (pažeidimas);
4. Jucys prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 5457/03, 2008 01 08 (pažeidimas);

2 straipsnis. Teisė į mokslą

3 straipsnis. Teisė į laisvus rinkimus

Priedas Nr. 4

**VYRIAUSYBEI PERDUOTŲ BYLŲ STATISTIKA PAGAL PROCESO EUROPOS
ŽMOGAUS TEISIŲ TEISME STADIJAS**

- I. NAGRINĖJAMOS BYLOS;
- II. PRIIMTINI PAREIŠKIMAI;
- III. NEPRIIMTINI PAREIŠKIMAI, KAI TEISMAS SPRENDĖ TIK DĖL PRIIMTINUMO;
- IV. NEPRIIMTINI PAREIŠKIMAI, KAI TEISMAS SPRENDĖ IR DĖL PRIIMTINUMO, IR DĖL ESMĖS
- V. BYLOS, KURIOSE NENUSTATYTAS NĖ VIENAS KONVENCIJOS PAŽEIDIMAS;
- VI. BYLOS, KURIOSE NUSTATYTAS BENT VIENAS KONVENCIJOS PAŽEIDIMAS;
- VII. TAIKŪS SUSITARIMAI;
- VIII. IŠBRAUKTI PAREIŠKIMAI;
- IX. BYLOS, KURIOSE PABAIGTAS SPRENDIMŲ VYKDYMO PRIEŽIŪROS PROCESAS

I. NAGRINĖJAMOS BYLOS

44 bylos, perduotos Lietuvos Respublikos Vyriausybei, šiuo metu nagrinėjamos Teisme:

1. **Balčiūnas** (pareiškimo Nr. 17095/02)
2. **Žičkus** (pareiškimo Nr. 26652/02),
3. **Silickis ir Silickienė** (pareiškimo Nr. 20496/02),
4. **Padalevičius** (pareiškimo Nr. 12278/03),
5. **Naugžemys** (pareiškimo Nr. 17997/04),
6. **Vorona ir Voronov** (pareiškimo Nr. 22906/04)
7. **Varnienė** (pareiškimo Nr. 42916/04),
8. **Stasevičius** (pareiškimo Nr. 43222/04),
9. **Zabulėnas** (pareiškimo Nr. 44438/04),
10. **Jelcovas** (pareiškimo Nr. 16913/04),
11. **Drakšas** (pareiškimo Nr. 36662/04),
12. **Nekvedavičius** (pareiškimo Nr. 1471/05),
13. **Fišmanas ir UAB Griflit** (pareiškimo Nr. 23523/05),
14. **Balčiūnas ir Žuravliovas** (pareiškimo Nr. 24575/05),
15. **Pocius** (pareiškimo Nr. 35601/04),
16. **Užkauskas** (pareiškimo Nr. 16965/04),
17. **Gineitienė** (pareiškimo Nr. 20739/05),
18. **Igarienė ir Petrauskienė** (pareiškimo Nr. 26892/05),
19. **Paksas** (pareiškimo Nr. 34932/04),
20. **Borisovas** (pareiškimo Nr. 9958/04),
21. **Varapnickaitė-Mažylienė** (pareiškimo Nr. 20376/05),
22. **D.D.** (pareiškimo Nr. 13469/06),

23. **Liuiza** (pareiškimo Nr. 13472/06),
24. **Grudzinskienė** (pareiškimo Nr. 31438/04),
25. **Aleksa** (pareiškimo Nr. 27576/05),
26. **Kudrevičius ir kiti** (pareiškimo Nr. 37553/05),
27. **Šiktorovas** (pareiškimo Nr. 32120/06),
28. **Česnulevičius** (pareiškimo Nr. 13462/06),
29. **Novikas** (pareiškimo Nr. 45756/05),
30. **Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija bei UAB „Tapinas ir partneriai“** (pareiškimo Nr. 27930/05),
31. **Loveika** (pareiškimo Nr. 31244/06),
32. **Beržinis** (pareiškimo Nr. 45073/07),
33. **Beržinis** (pareiškimo Nr. 20513/08),
34. **Butkevičius** (pareiškimo Nr. 23369/06),
35. **Iļjina ir Sarulienė** (pareiškimo Nr. 32293/05),
36. **Petraitis** (pareiškimo Nr. 34937/06),
37. **Jonika** (pareiškimo Nr. 25991/05)
38. **Pauliukienė ir Pauliukas** (pareiškimo Nr. 18310/06)
39. **Giedrikas** (pareiškimo Nr. 51392/07)
40. **Beržinis** (pareiškimo Nr. 20510/08)
41. **UAB „Rikoma“** (pareiškimo Nr. 9668/06)
42. **UAB „Impar“** (pareiškimo Nr. 13102/04)
43. **Kravtas** (pareiškimo Nr. 12717/06)
44. **Maneikis** (pareiškimo Nr. 21987/07)

II. PRIIMTINI PAREIŠKIMAI

A. 2 bylose Teismas priėmė nutarimus, pripažindamas pareiškimus priimtinais arba iš dalies priimtinais, ir šiose bylose Teismas dar nėra nusprendęs dėl jų esmės:

1. **Cudak** (pareiškimo Nr. 15869/02) 2006 03 02,
2. **Leparskienė** (pareiškimo Nr. 4860/02), 2007 11 15.

B. 35 bylose Teismas priėmė nutarimus, pripažindamas pareiškimus priimtinais arba iš dalies priimtinais, ir šiose bylose Teismas jau yra nusprendęs dėl jų esmės:

1. **Jėčius** (pareiškimo , Nr. 34578/97), 1997 m. gruodžio 1 d.;
2. **Grauslys** (pareiškimo Nr. 36743/97), 1999 m. rugsėjo 14 d.;
3. **Graužinis** (pareiškimo Nr. 37975/97), 1999 m. kovo 2 d.;
4. **Raišelis** (pareiškimo Nr. 37195/97), 1999 m. kovo 2 d.;
5. **Falkauskas ir Kamantauskas** (pareiškimo Nr. 45012/98), 1999 m. kovo 2 d.;
6. **Sipavičius** (pareiškimo Nr. 49093/99), 2000 m. lapkričio 28 d.;
7. **Karalevičius** (pareiškimo Nr. 53254/99), 2000 m. spalio 17 d.;
8. **Birutis, Byla, Janutėnas** (pareiškimų Nr. 47698/99 ir 48115/99), 2000 m. lapkričio 7 d.,
9. **Butkevičius** (pareiškimo Nr. 48297/99), 2000 m. lapkričio 28 d.;

10. **Daktaras** (pareiškimo Nr. 42095/98), 2000 m. sausio 11 d.;
11. **Jasiūnienė** (pareiškimo Nr. 41510/98), 2000 m. spalio 24 d.;
12. **Puzinas** (pareiškimo Nr. 44800/98), 2000 m. kovo 14 d.;
13. **Siaurusevičius** (pareiškimo Nr. 50551/99), 2002 m. gegužės 30 d.;
14. **Stašaitis** (pareiškimo Nr. 47679/99), 2000 m. lapkričio 28 d.;
15. **Šleževičius** (pareiškimo Nr. 55479/00), 2000 m. lapkričio 28 d.;
16. **Valašinas** (pareiškimo Nr. 44558/98), 2000 m. kovo 14 d.;
17. **Karalevičius** (pareiškimo Nr. 53254/99), 2002 m. birželio 6 d.;
18. **Meilus** (pareiškimo Nr. 53161/99), 2002 m. gegužės 30 d.;
19. **Gadliauskas** (pareiškimo Nr. 62741/00), 2003 m. spalio 16 d.;
20. **Jankauskas** (pareiškimo Nr. 59304), 2003 m. gruodžio 16 d.;
21. **Sidabras ir Džiautas** (pareiškimų Nr. 55480/00 ir 59330/00), 2003 m. liepos 1 d.;
22. **Kambangu** (pareiškimo Nr. 59619/00), 2004 m. birželio 17 d.;
23. **Rainys ir Gasparavičius** (pareiškimų Nr. 70665/01 ir Nr. 74345/01), 2004 m. sausio 22 d.;
24. **Kambangu** (pareiškimo Nr. 59619/00), 2005 m. kovo 17 d.;
25. **Balsytė-Lideikienė** (pareiškimo Nr. 72596/01), 2005 m. lapkričio 24 d.;
26. **Čiapas** (pareiškimo Nr. 4902/02), 2005 m. lapkričio 24 d.;
27. **Juozaitienė ir Bikulčius** (pareiškimų Nr. 70659/01 ir Nr. 74371/01), 2005 m. gegužės 19 d.;
28. **Kuolelis Bartoševičius Burokevičius** (pareiškimų Nr. 74357/01, 26764/02 ir 27434/02), 2006 m. sausio 5 d.;
29. **Bendžius** (pareiškimo Nr. 67506/01), 2005 m. balandžio 26 d.;
30. **Miliniene** (pareiškimo Nr. 74355/01), 2005 m. balandžio 26 d.;
31. **Puzinas** (pareiškimo Nr. 63767/00), 2005 m. gruodžio 13 d.;
32. **Ramanauskas** (pareiškimo Nr. 74420/01), 2005 m. balandžio 26 d.;
33. **Trijonis** (pareiškimo Nr. 2333/02), 2005 m. kovo 17 d.;
34. **Vaivada ir Vaivada** (pareiškimų Nr. 36996/02 ir Nr. 66004/01), 2005 m. lapkričio 24 d.;
35. **L.** (pareiškimo Nr. 27527/03), 2006 m. liepos 6 d.

III. NEPRIIMTINI PAREIŠKIMAI, KAI TEISMAS SPRENDĖ TIK DĖL JŲ PRIIMTINUMO

Teismas, nagrinėdamas bylas kolegijoje ir sprenddamas tik dėl jų priimtumo, 13-oje bylų priėmė nutarimus, pripažindamas pareiškimus nepriimtinais:

1. **Mačionienė** (pareiškimo Nr. 32104/96), 1997 01 15,
2. **Jasinskij ir kiti** (pareiškimo Nr. 38985/97), 1998 09 09,
3. **Baškauskaitė** (pareiškimo Nr. 41090/98), 1998 10 21,
4. **Jodko** (pareiškimo Nr. 39350/98), 1999 09 07,
5. **Ganusauskas** (pareiškimo Nr. 47922/99), 1999 09 07,
6. **Krempovskij** (pareiškimo Nr. 37193/97), 1999 04 20,
7. **Visockas** (pareiškimo Nr. 49107/99), 2000 01 06,
8. **Kamantauskas ir Rusiją** (pareiškimo Nr. 45012/98), 2000 02 29,
9. **Ahmadi, Saberdjan ir Saberdjan** (pareiškimo Nr. 47701/99), 2000 10 17,
10. **Saukaitis** (pareiškimo Nr. 41774/98), 2000 11 14,
11. **Gaidjurgis** (pareiškimo Nr. 49098/99), 2001 01 06,
12. **Jurša** (pareiškimo Nr. 50032/99), 2001 01 06,
13. **Evangelikų reformatų bažnyčios Sinodo kolegija** (pareiškimo Nr. 44548/98), 2002 12 05.

IV. NEPRIIMTINI PAREIŠKIMAI, KAI TEISMAS SPRENDĖ IR DĖL PRIIMTINUMO, IR DĖL ESMĖS

Teismas, nagrinėdamas bylas kolegijoje ir pagal Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį spręsdamas iš karto dėl jų priimtumo ir esmės, 13-oje bylų priėmė nutarimus, pripažindamas pareiškimus nepriimtinais:

1. **Batalov** (pareiškimo Nr. 30789/04), 2005 11 15,
2. **Visockas ir kiti** (pareiškimo Nr. 70646/01), 2005 11 24,
3. **Hussein prieš Jungtinę Karalystę ir kitas 20 valstybių, įskaitant Lietuvą** (pareiškimo Nr. 23276/04), 2006 03 14,
4. **Liekis** (pareiškimo Nr. 10406/03), 2006 05 30,
5. **Ščiukina** (pareiškimo Nr. 19251/02), 2006 12 05,
6. **Živulinskas** (pareiškimo Nr. 34096/02), 2006 12 12,
7. **Kalpokas Jonas ir Kalpokas Vaelovas** (pareiškimo Nr. 14425/03), 2007 03 06,
8. **Morkūnas** (pareiškimo Nr. 29798/02), 2007 04 12,
9. **Peleckas** (pareiškimo Nr. 18293/03), 2007 11 06,
10. **Sadauskienė** (pareiškimo Nr. 19742/03), 2007 11 27,
11. **Lenkauskienė** (pareiškimo Nr. 6788/02), 2008 05 20,
12. **Kuzmickaja** (pareiškimo Nr. 27968/03), 2008 06 10,
13. **Jakelaitis** (pareiškimo Nr. Nr. 17414/05), 2008 12 16.

V. BYLOS, KURIOSE NENUSTATYTAS NĖ VIENAS KONVENCIJOS PAŽEIDIMAS

5 bylų nagrinėjimas baigtas Teismo sprendimais, kuriais pripažinta, kad Lietuva nepažeidė pareiškėjo teisių ir laisvių:

1. **Sipavičius** (pareiškimo Nr.49093/99), 2002 02 21,
2. **Užkurėlienė ir kiti** (pareiškimo Nr. 62988/00), 2005 04 07,
3. **Puzinas2** (pareiškimo Nr. 63767/00), 2007 01 09,
4. **Kuolelis, Bartoševičius ir Burokevičius** (pareiškimų Nr. 74357/01, 26764/02 ir 27434/02), 2008 02 19.
5. **Milinienė** (pareiškimo Nr. 74355/01), 2008 06 24.

VI. BYLOS, KURIOSE NUSTATYTAS BENT VIENAS KONVENCIJOS PAŽEIDIMAS

39 bylų nagrinėjimas baigtas Teismo sprendimais, kuriais pripažinta, kad Lietuva pažeidė pareiškėjų teises ir laisves:

1. **Jėčius** (pareiškimo Nr. 34578/97), 2000 07 31,
2. **Grauslys** (pareiškimo Nr. 36743/97), 2000 10 10,
3. **Graužinis** (pareiškimo Nr. 37975/97), 2000 10 10,
4. **Daktaras** (pareiškimo Nr. 42095/98), 2000 10 10,
5. **Valašinas** (pareiškimo Nr. 44558/98), 2001 07 24,
6. **Šleževičius** (pareiškimo Nr. 55479/2000), 2001 11 13,

7. **Puzinas** (pareiškimo Nr. 44800/98), 2002 03 14,
8. **Stašaitis** (pareiškimo Nr. 47679/99), 2002 03 21,
9. **Butkevičius** (pareiškimo Nr. 48297/99), 2002 03 26,
10. **Birutis ir kiti** (pareiškimų Nr. 47698/99 ir 48115/99), 2002 03 28,
11. **Jasiūnienė** (pareiškimo Nr. 41510/98), 2003 03 06,
12. **Meilus** (pareiškimo Nr. 53161/99), 2003 11 06,
13. **Girdauskas** (pareiškimo Nr. 70661/01), 2003 12 11,
14. **Sidabras ir Džiautas** (pareiškimų Nr. 55480/00 ir 59330/00), 2004 07 27,
15. **Jankauskas** (pareiškimo Nr. 59304/00), 2005 02 24,
16. **Karalevičius** (pareiškimo Nr. 53254/99), 2005 04 07,
17. **Rainys ir Gasparavičius** (pareiškimų Nr. 70665/01 ir 74345/01), 2005 04 07,
18. **Kuvikas** (pareiškimo Nr. 21837/02), 2006 06 27,
19. **Simonavičius** (pareiškimo Nr. 37415/02), 2006 06 27,
20. **Jakumas** (pareiškimo Nr. 6924/02), 2006 07 18,
21. **Jurevičius** (pareiškimo Nr. 30165/02), 2006 11 14,
22. **Vaivada ir Vaivada** (pareiškimų Nr. 36996/02 ir 66004/01), 2006 11 16,
23. **Čiapas** (pareiškimo Nr. 4902/02), 2006 11 16,
24. **Gečas** (pareiškimo Nr. 418/04), 2007 07 17,
25. **Baškienė** (pareiškimo Nr. 11529/04), 2007 07 24,
26. **L.** (pareiškimo Nr. 27527/03), 2007 09 11,
27. **Jucys** (pareiškimo Nr. 5457/03), 2008 01 08,
28. **Ramanauskas** (pareiškimo Nr. 74420/01), 2008 02 05 (Didžioji kolegija),
29. **Juozaitienė ir Bikulčius** (pareiškimų Nr. 70659/01 ir 74371/01), 2008 04 24,
30. **Malininas** (pareiškimo Nr. 10071/04), 2008 07 01;
31. **Balsytė-Lideikienė** (pareiškimo Nr. 72596/01), 2008 11 04;
32. **Savenkovas** (pareiškimo Nr. 871/02), 2008 11 18;
33. **Švenčionienė** (pareiškimo Nr. 37259/04), 2008 11 25;
34. **Jucius ir Juciuvienė** (pareiškimo Nr. 14414/03), 2008 11 25;
35. **Armonas** (pareiškimo Nr. 36919/02), 2008 11 25;
36. **Biruk** (pareiškimo Nr. 23373/03), 2008 11 25;
37. **Gulijev** (pareiškimo Nr. 10425/03), 2008 12 16;
38. **Norkūnas** (pareiškimo Nr. 302/05), 2009 01 20;
39. **Četvertakas** (pareiškimo Nr. 16013/02), 2009 01 20.

VII. TAIKŪS SUSITARIMAI

6 pareiškimai buvo išbraukti iš bylų sąrašo, nagrinėjimą užbaigus taikiu susitarimu:

1. **Raišelis** (pareiškimo Nr. 37195/97), 2000 02 29, sprendimas;
2. **Siaurusevičius** (pareiškimo Nr. 50551/99), 2003 12 04, sprendimas;
3. **Grudikis** (pareiškimo Nr. 65663/01), 2004 01 29, nutarimas;
4. **Gadliauskas** (pareiškimo Nr. 62741/00), 2004 05 27, sprendimas;
5. **Juodsnukis** (pareiškimo Nr. 19048/03), 2006 10 10, nutarimas;
6. **Kambangu** (pareiškimo Nr. 59619/00), 2007 07 19, sprendimas.

VIII. IŠBRAUKTI PAREIŠKIMAI

Dėl 18 pareiškimų Teismas priėmė nutarimus išbraukti juos iš bylų sąrašo, vadovaudamasis Konvencijos 37 straipsnio pagrindais:

1. **Juška** (pareiškimo Nr. 66095/01), 2003 03 20,
2. **Bagdonas ir Pacevičius** (pareiškimo Nr. 57190/00), 2003 10 23,
3. **Mickevičius** (pareiškimo Nr. 17121/02), 2003 12 16,
4. **Saltykova** (pareiškimo Nr. 70351/01), 2003 12 16,
5. **Kupšienė** (pareiškimo Nr. 939/02), 2004 06 24,
6. **Kiselis** (pareiškimo Nr. 15968/02), 2005 12 01,
7. **Trijonis** (pareiškimo Nr. 2333/02), 2005 12 15,
8. **Liaudegis** (pareiškimo Nr. 27116/02), 2006 01 31,
9. **Strazdienė** (pareiškimo Nr. 22193/02), 2006 01 31,
10. **Vaičelienė** (pareiškimo Nr. 23595/03), 2006 01 31,
11. **Aleksonienė ir kiti** (pareiškimo Nr. 33646/02), 2006 02 07,
12. **Vėjelis** (pareiškimo Nr. 19248/02), 2006 02 28,
13. **Bendžius** (pareiškimo Nr. 67506/01), 2006 03 28,
14. **Zainullah** (pareiškimo Nr. 9246/04), 2007 03 06,
15. **Astrauskas ir Zaranka** (pareiškimo Nr. 33164/02), 2007 06 19,
16. **Prokopovičius** (pareiškimo Nr. 15259/04), 2007 09 25,
17. **Daukša** (pareiškimo Nr. 13332/05), 2008 04 29,
18. **Vasiliauskienė** (pareiškimo Nr. 36065/06), 2009 02 03.

IX. BYLOS, KURIOSE PABAIGTAS SPRENDIMŲ VYKDYMO PRIEŽIŪROS PROCESAS

Europos Tarybos Ministrų Komitetas pabaigė Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų, priimtų bylose prieš Lietuvą, vykdymo priežiūrą 17-oje bylų:

1. **Raišelis** (pareiškimo Nr. 37195/97), 2000-02-29 sprendimas (*taikus susitarimas*).
2. **Birutis ir kiti** (pareiškimų Nr. 47698/99 ir 48115/99), 2002-03-28 sprendimas.
3. **Daktaras** (pareiškimo Nr. 42095/98), 2000-10-10 sprendimas.
4. **Graužinis** (pareiškimo Nr. 37975/97), 2000-10-10 sprendimas.
5. **Valašinas** (pareiškimo Nr. 44558/98), 2001-07-24 sprendimas.
6. **Puzinas** (pareiškimo Nr. 44800/98), 2002-03-14 sprendimas.
7. **Jėčius** (pareiškimo Nr. 34578/97), 2000-07-31 sprendimas.
8. **Butkevičius** (pareiškimo Nr. 48297/99), 2002-03-26 sprendimas.
9. **Stašaitis** (pareiškimo Nr. 47679/99), 2002-03-21 sprendimas.
10. **Grauslys** (pareiškimo Nr. 36743/97), 2000-10-10 sprendimas.
11. **Šleževičius** (pareiškimo Nr. 55479/2000), 2001-11-13 sprendimas.
12. **Gadliauskas** (pareiškimo Nr. 62741/00), 2004-05-27 sprendimas (*taikus susitarimas*).
13. **Girdauskas** (pareiškimo Nr. 70661/01), 2003-12-11 sprendimas.
14. **Meilus** (pareiškimo Nr. 53161/99), 2003-11-06 sprendimas.
15. **Jakumas** (pareiškimo Nr. 6924/02), 2006-07-18 sprendimas.
16. **Kuvikas** (pareiškimo Nr. 21837/02), 2006-06-27 sprendimas.
17. **Jankauskas** (pareiškimo Nr. 59304/00), 2005-02-24 sprendimas.

